

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ:
AVRUPA BİRLİĞİ İLE TÜRKİYE ARASINDA
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

Orhan ELÇİ

Doktora Tezi

Ankara, 2021

VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ:
AVRUPA BİRLİĞİ İLE TÜRKİYE ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Orhan ELÇİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2021

KABUL VE ONAY

Orhan ELÇİ tarafından hazırlanan "Vergi Yapısının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Avrupa Birliği ile Türkiye Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz" başlıklı bu çalışma, 25 Haziran 2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

(Danışman)

(Üye)

(Üye)

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

29/06/2021

Orhan ELÇİ

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Orhan ELÇİ

ÖZET

ELÇİ, Orhan. *Vergi Yapısının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Avrupa Birliği ile Türkiye Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Doktora Tezi, Ankara, 2021.

Ekonomik büyüme ile vergi yapısı arasındaki ilişkinin belirlenmesini hedefleyen bu tezin hareket noktasını, 2006 yılında AB Komisyonu'nun ekonomik büyümeyi desteklemek üzere vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması önerisi oluşturmaktadır. Ancak vergi yapısı ile ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen çalışmalar sayıca az olmakla birlikte, bildiğimiz kadarıyla AB ülkeleri ve Türkiye'yi birlikte ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tez çalışması ile bu boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Karşılaştırmalarda veri birliliğini sağlamak ve iki değişken arasındaki ilişkiyi mümkün olan en uzun dönemde (1970-2017) tahmin edebilmek için OECD veri tabanı kullanılmıştır. Bu nedenle Türkiye ile verisi bulunabilen 15 AB ülkesi analizlere dâhil edilmiştir. Tahminlerde literatürde gelinen son yaklaşım benimsenerek, kamu harcamalarının etkilerinin bertaraf edildiği gelir nötr büyüme modeli uygulanmıştır. Bu modelde beşerî sermayeyi temsilen ortalama okulda kalma süresinin yanında, diğer çalışmalardan farklı olarak eğitimin getirisini de içeren bir endeks kullanılmıştır. Yöntem olarak iki değişken arasındaki uzun dönemli ve kısa dönemli ilişkiyi ayrı ayrı hesaplamaya imkân verdiği için havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi tercih edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar uzun dönemde AB Komisyonu'nun önerisini desteklemektedir. Kısa döneme ilişkin sonuçlar ise ülkelere göre değişkenlik göstermektedir.

Anahtar Sözcükler

Vergi Yapısı, Ekonomik Büyüme, İçsel Büyüme, Gelir-nötr Yaklaşım, Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmin Yöntemi

ABSTRACT

ELÇİ, Orhan. *Effects of Tax Structure on Economic Growth: A Comparative Analysis between European Union and Turkey*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2021.

The starting point of this thesis, which aims at determining the relationship between economic growth and tax structure, is the proposal of the EU Commission in 2006 to shift tax revenues from income taxes to consumption and property taxes in order to support economic growth. However, although there are few studies examining the relationship between tax structure and economic growth, as far as we know, there is no study that deals with EU member states and Turkey together. With this thesis, it is aimed at filling this gap. To ensure data unity in comparisons and to estimate the relationship between the two variables in the longest possible period (1970-2017) the OECD database is used. For this reason, Turkey and 15 EU member states who have related data are included in the analysis. By adopting the latest approach in the literature, revenue-neutral growth model has been applied in which the effects of public expenditures are eliminated. In this model, unlike other studies, an index that includes the return on education as well as the average years of schooling is used to represent human capital. Pooled mean group estimation method is preferred because it allows to calculate the long-term and short-term relationship between the two variables separately. The results achieved support the proposal of the EU Commission in the long term. Results for the short term vary by country.

Keywords

Tax Structure, Economic Growth, Endogenous Growth, Revenue Neutrality, Pooled Mean Group Estimation Method

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE VERGİ YAPISININ VE EKONOMİK BÜYÜMENİN GÖRÜNÜMÜ	3
1.1. EKONOMİK BÜYÜME VE VERGİ YAPISI İLİŞKİSİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ ..	4
1.1.1. Ekonomik Büyüme Modellerinde Vergilerin Yeri	4
1.1.2. Vergilerin Uzun ve Kısa Dönemde Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri	6
1.1.3. Konu Ayrımına Göre Vergi Türlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri ..	10
1.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜMEYİ DESTEKLEYECEK ŞEKİLDE TASARLANMASI	15
1.2.1. Araştırma Konusu Ülkelerde Ekonomik Büyüme Bakımından Vergilerin Önemi	16
1.2.2. Araştırma Konusu Ülkelerde Vergi Yapısını Değiştiren Uygulamalar	21
1.2.3. Vergi Yapısının Ekonomik Büyüme Destekleyecek Şekilde Tasarlanmasında Karşılaşılan Güçlükler	24
1.3. 1970-2017 DÖNEMİNDE ARAŞTIRMA KONUSU ÜLKELERİN VERGİ YAPILARI VE EKONOMİK BÜYÜME ORANLARINDAKİ DEĞİŞİM	27
1.3.1. Gelir Vergileri Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payının Değişimi	27
1.3.2. Tüketim ve Servet Vergileri Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payının Değişimi	30
1.3.2. Araştırma Konusu Ülkelerde Ekonomik Büyüme ve Vergi Yapısı İlişkisi	34

2. BÖLÜM VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR.....	37
2.1. VERGİ YAPISININ ETKİLERİNİN İNCELENDİĞİ BÜYÜME MODELİ.....	40
2.1.1. Gelir Nötr Büyüme Modelinin Gelişimi.....	40
2.1.2. Çalışmaların Araştırma Dönemi ve Ülke Seçimindeki Farklılıklar	42
2.1.3. Çalışmaların Büyüme Modellerinin Değişkenlerindeki Farklılıklar.....	44
2.2. ÇALIŞMALARIN BULGULARI	49
2.2.1. Çalışmalarda Kullanılan Tahmin Yöntemi ve Senaryolar.....	49
2.2.2. Gelir Vergileri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	53
2.2.3. Tüketim ve Servet Vergileri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	56
2.3. VERGİ YAPISININ ETKİLERİNİ İNCELEYEN DİĞER ÇALIŞMALAR.....	59
2.3.1. Gelir-Nötr Yaklaşım Benimseyen Çalışmalar	60
2.3.2. Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmin Edicisini Kullanan Çalışmalar	63
2.3.3. Diğer Çalışmalar	65
3. BÖLÜM SEÇİLMİŞ AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI.....	69
3.1. TAHMİN YÖNTEMİ	70
3.1.1. Tahmin Eşitliği	70
3.1.2. Değişkenler ve Tahmin Yöntemi	75
3.1.3. Gelir-Nötr Yaklaşım ve Tahmin Senaryoları	79
3.2. UZUN DÖNEMDE ETKİLER	80
3.2.1. Gelir Vergileri Gelirlerinin Uzun Dönem Etkileri.....	81
3.2.2. Tüketim ve Servet Vergilerinin Uzun Dönem Etkileri	83
3.2.3. Vergilerin Uzun Dönemde Ekonomik Büyüme Etkileri Bakımından Sıralanması	85
3.3 KISA DÖNEMDE ETKİLER	87
3.3.1. Kişisel Gelir Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönemde Etkisi	87
3.3.2. Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönem Etkisi.....	91
3.3.3. Tüketim Vergisi ve Servet Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönem Etkisi.....	93
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	100
EK 1: VERİ SETİ.....	119
EK 2: VERGİ İNCELEMESİNDE YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	123
EK 3: ORJİNALLİK RAPORU	125
EK 4: ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU	126

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: OECD Vergi Sınıflandırması (İkinci Düzey).....	12
Tablo 2: 2008 Krizinin Ardından 15 AB Ülkesinde Uygulanan Vergi Politikası Tedbirleri	22
Tablo 3: Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı	28
Tablo 4: Servet Vergilerinin Dönem Ortalaması ve Eğilimi	33
Tablo 5: Araştırma Döneminde Büyüme Oranı	34
Tablo 6: Çalışmalarda Dönem ve Ülkeler	43
Tablo 7: Büyüme Modelinin Değişkenleri	45
Tablo 8: Kontrol Değişkenleri	48
Tablo 9: Tahmin Senaryoları	52
Tablo 10: Vergi Türleri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	54
Tablo 11: Gelir-Nötr Yaklaşımı Benimseyen Çalışmalar	61
Tablo 12: Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmin Edicisini Kullanan Çalışmalar	63
Tablo 13: Vergi Yapısının Etkilerini İnceleyen Diğer Çalışmalar	66
Tablo 14: Değişkenler ve Veri Kaynakları	75
Tablo 15: Vergi Yapısının Uzun Dönem Kişi Başı GSYH'ye Etkileri	82
Tablo 16: Vergi Yapısının Kısa Dönem Kişi Başı GSYH'ye Etkileri	88
Tablo 17: Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%).....	119
Tablo 18: Gayrimenkul Üzerinde Tekrar Eden Vergilerin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%).....	120
Tablo 19: Diğer Servet Vergilerinin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%)	121
Tablo 20: Ekonomik Büyüme Oranı (%)	122

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Vergilerin Büyümenin Belirleyicilerine Etkileri.....	7
Şekil 2: Vergilerin Düzey ve Büyüme Etkileri.....	8
Şekil 3: Toplam Talepte Artış	9
Şekil 4: İş gücü Vergi Yükünü Azaltmada Karar Süreci	25
Şekil 5: Türkiye'de Vergi Yapısı	31
Şekil 6: Vergilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkilerini İnceleyen Çalışmaların Sınıflandırılması	38

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında Avrupa Komisyonu'nun ekonomik büyüme için gelir vergileri gelirlerinin azaltılması ve oluşan vergi geliri kaybını gidermek üzere tüketim ve servet vergilerinin arttırılması yönündeki önerisinden (European Commission, 2006) hareketle ekonomik büyüme ile vergi yapısı arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir. Avrupa Komisyonu'nun toplam vergi gelirleri değişmeden vergi gelirlerinin vergi türleri arasında kaydırılarak ekonomik büyümenin desteklenmesi yönündeki bu yaklaşımı gelir-nötr olarak adlandırılmaktadır.

Bununla birlikte Avrupa Komisyonu vergilendirme alanındaki uyumlaşma ve yakınlaşma çalışmalarında genişleme sürecinin de hesaba katılması gerektiğini vurgulamaktadır (Commission of the European Communities, 2001a). Ancak bildiğimiz kadarıyla vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini gelir-nötr yaklaşımla AB ülkeleri ve Türkiye'yi birlikte ele alarak ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tez çalışması ile yukarıdaki önerinin geçerliliği genişleme sürecini temsilen Türkiye'nin de tahminlere dâhil edilmesiyle değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkileri tahmin edilirken Türkiye'nin vergi gelirlerine ilişkin veriler Avrupa İstatistik Ofisi veri tabanında yer almadığı için OECD veri tabanı kullanılmaktadır. Söz konusu etkinin en uzun dönemde ölçülebilmesi için 1970-2017 döneminde verileri olan Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan seçilmiştir. Bu seçimde yer alan AB ülkeleri Avrupa Komisyonu'nun yukarıda değinilen önerisinde ele aldığı ülkeler ile aynıdır.

Esasen genelde maliye politikasının özelde ise vergilerin uzun dönem ekonomik büyüme ile ilişkisini inceleyen çok sayıda çalışma varken özellikle vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini ele alan çalışmalar sayıca azdır (Widmalm, 2001, Lee ve Gordon, 2005, Arnold vd., 2011, Xing, 2011). Literatür taramasında bu çalışmalar arasında gelir-nötr yaklaşımı benimseyen ilk çalışmanın Arnold (2008) tarafından yapıldığı görülmektedir.

Arnold (2008) içsel büyüme modelinde toplam vergi gelirlerinin değişmediğinin varsayıldığı gelir-nötrlüğü sağlamak üzere vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranının ekonomik büyüme üzerindeki kısa ve uzun dönem etkilerini havuzlanmış ortalama grup yöntemini kullanarak tahmin etmektedir.

Bu tez çalışmasında da Arnold'un (2008) yöntemi uygulanmıştır. Ancak bu tez çalışması söz konusu yöntemi benimseyen ve Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen çalışmalardan dört noktada farklılaşmaktadır. İlk olarak vergilendirme alanında uyumlaşma ve yakınlaşma çalışmaları yürüten AB üyesi ülkelere 15 tanesi ile adaylık sürecinde vergilendirme alanında uyumlaşma çalışmaları yürüten Türkiye'ye odaklanılmaktadır. İkincisi 1970-2017 dönemi olmak üzere 48 yıllık veri kullanılmaktadır. Üçüncüsü büyümenin belirleyicilerinden olan beşerî sermaye için vekil değişken olarak yaygın bir şekilde kullanılan ortalama okulda kalma süresinin yanında eğitimin getirisini de hesaba katan bir beşerî sermaye endeksi tercih edilmektedir. Son olarak söz konusu çalışmalarda tahmin edilmekle birlikte değinilmeyen ve ülkelere özgü kısa dönemli etkiler de değerlendirilmektedir. Tahmin sonuçları vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri değiştirilmeden gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması önerisini desteklemektedir.

Bu kapsamda tez çalışması üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde vergiler ile ekonomik büyüme ilişkisinin teorik çerçevesi ve bu ülkelerin vergi yapıları ve ekonomik büyüme oranlarındaki değişiklikler ele alınmaktadır. İkinci bölümde söz konusu ilişkiyi bu tez çalışmasında benimsenen yöntemle ortaya koyan çalışmalar özetlenmektedir. Üçüncü bölümde ise araştırma konusu ülkelerin yıllık verileri ile vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri tahmin edilmektedir.

1. BÖLÜM

AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE VERGİ YAPISININ VE EKONOMİK BÜYÜMENİN GÖRÜNÜMÜ

Avrupa Birliği'nde vergi politikası işgücü ve firmalar üzerindeki gelir vergileri azaltılarak ekonomik büyümenin desteklenmesi yönünde şekillenmektedir (Commission of the European Communities 1996, 2001a ve 2005, European Council, 2000). Bu çerçevede Avrupa Komisyonu (Tezde bundan sonra Komisyon olarak anılacaktır) 2006 yılında hazırladığı bir raporda ekonomik büyümeyi desteklemek üzere vergi yapısında gelir vergilerinin azaltılmasını ve oluşan vergi geliri kaybının tüketim ve servet vergileri ile karşılanmasını önermektedir (European Commission, 2006). Ancak Komisyon'un AB ülkelerindeki vergi reformlarını ele aldığı raporlar özellikle 2008 yılında yaşanan küresel kriz ve negatif büyüme oranlarının ardından bu ülkelerde genel olarak gelir vergilerinde azalmaya gidilmezken, tüketim vergilerinin arttırıldığını göstermektedir (European Commission, 2021).

Bununla birlikte Komisyon vergi politikası hedeflerine ulaşılmasında genişleme sürecinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Commission of the European Communities, 2001a). Vergilerin ekonomik büyüme üzerine etkilerini gelir-nötr yaklaşım ile inceleyen ve örnekleri Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen çalışmalar olmakla birlikte bildiğimiz kadarıyla AB ülkeleriyle birlikte Türkiye'yi de kapsayacak şekilde inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır.

Buradan hareketle, bu tez çalışması ile AB ülkeleri ve Türkiye'de toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayımı ile vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılmasının ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği önerisi 1970-2017 yıllık verileri ile daha uzun bir dönem için tahmin edilerek söz konusu ülkelerin vergilerini ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde tasarımlarına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ulaşılan sonuçların yorumlanmasında söz konusu ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, vergi politikası uygulamalarında, gelir dağılımında ve sosyal adaletlerindeki farklılıklar ile vergi gelirlerinin de ekonomideki gelişmelerden etkileneceği hesaba katılmalıdır. Ancak vergi yapısı ile yapılan analiz sadece vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranının ekonomik büyüme etkilerine odaklanmaktadır.

Araştırma ülkelerine Türkiye'nin dâhil edilebilmesi için ülkelerin vergi gelirleri istatistikleri Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) veri tabanından (OECD, 2019) alınmıştır. Söz konusu ilişkinin mümkün olan en uzun dönemde en çok ülke ile tahmin edilmesini sağlamak için araştırma döneminin başı 1970 yılı olarak belirlenmiştir. Bu durumda araştırma konusu ülkeler söz konusu veri tabanında verisi bulunan Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan'dır. Seçilen AB ülkeleri Avrupa Komisyonu'nun yukarıda değinilen 2006 tarihli raporunda yer alan ülkeler ile aynıdır. Ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olan sermaye birikiminin vekil değişkeni gayrisafi sabit sermaye oluşumuna ilişkin en güncel veri tüm ülkeler için 2017 yılına ait olduğundan dönem sonu 2017 olarak belirlenmiştir.

Bu çerçevede bu bölümde ilk olarak vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin teorik çerçevesi ortaya koyulmaktadır. Teorik çerçevede de ele alındığı üzere vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri kısa ve uzun dönem için ayrı ayrı incelenebilmektedir. Bu bölümde ikinci olarak araştırma konusu ülkelerin, vergileri kısa dönemde ekonomik iyileşmeyi sağlamak için nasıl kullandıklarını göstermek üzere 2008 krizi sonrasında yaşanan gelişmeler ele alınmaktadır. Üçüncü olarak ise araştırma konusu ülkelerin uzun dönemde vergi yapıları ve ekonomik büyüme oranlarındaki değişim, dönem içindeki en küçük ve en büyük değer, ortalama değer, standart sapma ve değişkenlerin eğilimi kullanılarak incelenmektedir.

1.1. EKONOMİK BÜYÜME VE VERGİ YAPISI İLİŞKİSİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Bu bölümde vergi yapısını oluşturan vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin teorik çerçevesi ele alınmaktadır. Bu kapsamda önce büyüme modellerinde vergilerin yeri özetlenmektedir. Ardından vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki uzun ve kısa dönemdeki etkileri incelenmektedir. Bu bölümde son olarak konu ayırımına göre gelir, tüketim ve servet vergilerinin ekonomik büyüme ile ilişkileri ele alınmaktadır.

1.1.1. Ekonomik Büyüme Modellerinde Vergilerin Yeri

Vergilerin ekonomik büyüme üzerine etkilerinin nasıl tahmin edildiğine yönelik olarak yapılan ve sonuçları İkinci Bölümde ele alınan literatür taramasına göre söz konusu

etkinin incelendiği çalışmalarda Neoklasik büyüme ve içsel büyüme olmak üzere iki büyüme modelinden biri tercih edilmektedir.

Neoklasik yaklaşımda ekonomik büyüme yatırım oranı, nüfus artış oranı ve teknoloji ile açıklanmaktadır (Acemoglu, 2009, s. 68, 69). Fiziksel sermayenin azalan getirili olmasına bağlı olarak uzun dönemde büyümenin tek belirleyicisi de teknolojik değişimdir (Barro ve Sala-i-Martin, 2004, s. 61, 62). Teknolojik değişim sermayenin marjinal ürününün azalıyor olmasını telafi eder. Böylece ekonomiler uzun dönemde teknolojik ilerleme oranında büyürler (Jones, 1998, s. 39, 40). Sürekli büyüme için yeni ürünler, piyasalar ve süreçler anlamına gelen teknolojik ilerleme şarttır (Aghion ve Howitt, 2009, s.11).

Ancak Neoklasik büyüme modeli çeşitli açılardan eleştirilmektedir. Ekonomik büyümenin tercihler ve politika kararlarından bağımsız olduğu varsayımı Neoklasik yaklaşımı güçsüzleştirmektedir (McCallum, 1996, s. 11). Bu nedenle iktisatçılar zamanla içsel büyüme modellerine yönelmişlerdir (Renelt, 1991, s.1). Bununla birlikte Neoklasik anlayışın aksine ekonomik büyüme sadece sermaye birikimi ile açıklanamamaktadır (Yılmaz ve Akıncı, 2012, s. 77). Buna bağlı olarak Neoklasik büyüme modeli ülkeler arası ekonomik büyüme oranı farklılıklarını da tam anlamıyla ortaya koyamamaktadır (Jones, 1998, s. 39). Ayrıca durağan durum ekonomik büyüme oranının uzun dönemde sifıra yaklaşacağı tezi de tarihsel veriler tarafından doğrulanmamıştır (Taban, 2011, s. 107). Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin incelendiği bu tez çalışması açısından önemli bir eleştiri ise Myles (2000), Parasız (2008, s. 171) ve Sharipov (2015) gibi çalışmalarda dile getirilmektedir. Buna göre Neoklasik teoride vergilerin uzun dönem büyüme oranı üzerinde etkisi olmadığı sonucu yanlıştır.

Örnekleri arasında Romer (1990), Lucas (1988), King ve Rebelo'nun (1990) yer aldığı içsel büyüme modellerinin ise Neoklasik büyüme modelinin hatalarına cevaben geliştirildiği ileri sürülmektedir (McCallum, 1996, s. 14).

Neoklasik büyüme yaklaşımının aksine içsel büyüme modelleri fiziksel sermayenin yanında beşeri sermayeyi de hesaba katmaktadır. Bireylerin fiziksel ve beşerî sermaye biriktirme kararlarını etkilediği için maliye politikası büyümenin bir belirleyicisi olarak büyüme modeline dâhil edilmektedir (Myles, 2000, s. 144-146; Sharipov, 2015). Böylece

içsel büyüme modeli maliye politikası değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerine etkilerini hesaba katmayı mümkün kılmaktadır (Barro ve Sala-i-Martin, 1992, s.645).

Bu çerçevede genel olarak ekonomik büyüme ile kamu harcamaları veya bu harcamaların finansmanında kullanılan vergiler arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur (Barro, 1990). Tüketim ve iş gücü üzerinden alınan vergiler ise etki bakımından nötrken sermaye kazançları vergilendirilmemelidir (Lucas, 1990). Bununla birlikte marjinal getiri oranı 1'den küçükken sermaye kazancına uygulanan vergi oranının düşürülmesi ile ekonomi daha yüksek bir durağan duruma ulaşınca kadar büyüme gerçekleşecektir. Marjinal getiri oranı 1'den büyükken verginin başlangıçta ne kadar bozucu olduğuna bağlı olarak büyüme oranı da artabilecektir (Jones ve Manuelli, 1990). Yatırımlar üzerinden alınan vergi oranı ve gelir vergisi oranı ile ekonomik büyüme oranı arasındaki ilişki de uzun dönemde negatiftir (Rebelo, 1991). İçsel büyüme modeli ile gelir vergisinde %10'luk bir artışın refah maliyeti Neoklasik büyüme modeline göre 40 kat daha yüksek hesaplanmıştır (Rebelo, 1990).

Ancak bu sonuçlara ulaşılırken kamu gelirleri ve kamu harcamalarından sadece birinin dikkate alınması sonuçlarda sapmaya yol açmaktadır (Kneller vd., 1999) Kamu gelirleriyle birlikte kamu harcamalarının da büyüme modeline dahil edilmesinde ise başka sorunlarla karşılaşmaktadır. Gelirlerde yaşanan bir artışın kamu harcamalarına nasıl yansıtacağı ülkelerin tercihlerine bağlıdır. Bu durumu ölçmek zor olduğu gibi kamu harcamalarının etkileri de vergi analizinin kapsamı dışındadır. Sonuç olarak bugün gelinen noktada toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayılarak gelir nötr içsel büyüme modeli tercih edilmektedir (Tablo 6'da yer alan çalışmalar).

Vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri bu iki değişken arasındaki ilişkinin süresine bağlı olarak da değişmektedir. Bu çerçevede izleyen bölümde vergilerin uzun ve kısa dönemde ekonomik büyüme üzerine etkileri ele alınmaktadır.

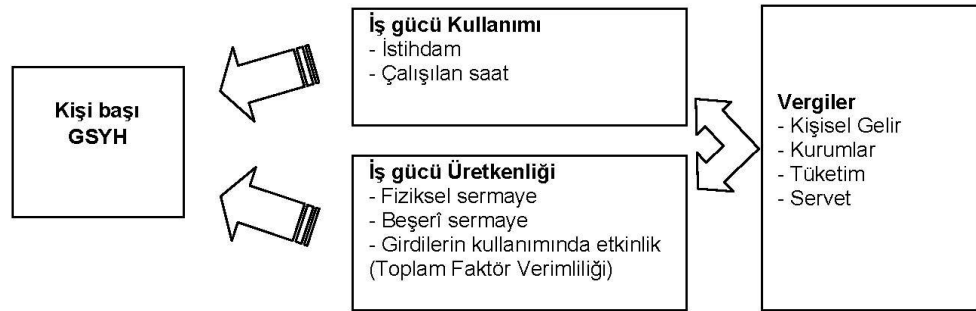
1.1.2. Vergilerin Uzun ve Kısa Dönemde Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri

Teorik olarak vergiler ekonomik birimlerin üretim faktörleri hakkındaki kararlarını değiştirerek ekonomik büyümeyi etkilemektedir (Myles, 2009, s. 6; Petru-Ovidiu, 2015,

s.89). Bu etki vergilerin alınan kararları bozucu olması ve olmamasına bağlıdır (Kneller vd. (1999, s. 173). Ekonomik kararları bozucu vergiler yatırımları caydırarak, iş gücü arzını azaltarak, araştırma-geliştirme faaliyetlerini azaltarak, yatırımları ve iş gücünü daha az vergilendirilen ve düşük üretkenliğe sahip alanlara yönelterek ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Engen ve Skinner, 1996, s. 618, 619).

Bu çerçevede vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri iş gücünün kullanımı ve üretkenliği üzerinden değerlendirilmektedir (Johansson vd. 2008, s. 17). İş gücü kullanımındaki değişiklikler istihdam ve kişi başı çalışma saatindeki değişimi ifade etmektedir. İş gücü üretkenlik artışı ise çalışılan saat başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) büyümesi olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2018). Şekil 1'de vergilerin ekonomik büyümenin belirleyicileri üzerindeki etkileri gösterilmektedir. Neoklasik büyüme modelinde ihmal edilen vergilerin iş gücü kullanımını ve üretkenliğini arttıracak şekilde uygulanmasının ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceği söylenmektedir (Lee ve Gordon, 2005, s. 1028, 1030).

Şekil 1: Vergilerin Büyümenin Belirleyicilerine Etkileri

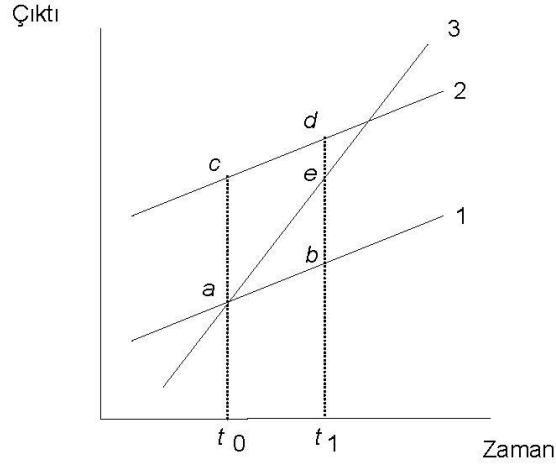

Kaynak: Johansson vd. (2008, s. 68). Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.

Bazı politika değişiklikleri hem düzey hem de büyüme oranını etkileyebilmektedir. Bu çerçevede vergiler de kişi başı GSYH'yi düzey olarak etkilediği gibi büyüme oranını da etkilemektedir (Myles, 2009, s. 26). Şekil 2'de vergilerin kişi başı GSYH düzeyi ve büyüme oranına etkileri gösterilmektedir.

Çıktı düzeyinin zamana göre değişimini gösteren Şekil 2'ye göre başlangıçta (t_0) a noktasında olan bir ekonomi herhangi bir politika değişikliği olmaması halinde 1 numaralı büyüme eğrisini takip ederek t_1 döneminde b noktasına ulaşacaktır. 1 numaralı büyüme eğrisi boyunca büyüme oranı sabittir ve kişi başı GSYH düzey olarak artmaktadır.

Şekil 2: Vergilerin Düzey ve Büyüme Etkileri

Kaynak: Myles (2009, s. 26).

Ekonominin 2 numaralı büyüme yoluna geçmesine neden olan bir politika değişikliği ise 1 ve 2 numaralı büyüme eğrilerinin eğimleri ve dolayısıyla temsil ettikleri büyüme oranı aynı olduğundan sadece çıktı düzeyini değiştirmektedir. Örneğin çalışan annelere çocuk bakımı desteği getiren bir politika değişikliğiyle birlikte iş gücüne katılım arttıkça çıktı düzeyi artacak ve bir noktada katılım süreci tamamlanacaktır. Büyüme oranında ise bir değişiklik olmayacaktır.

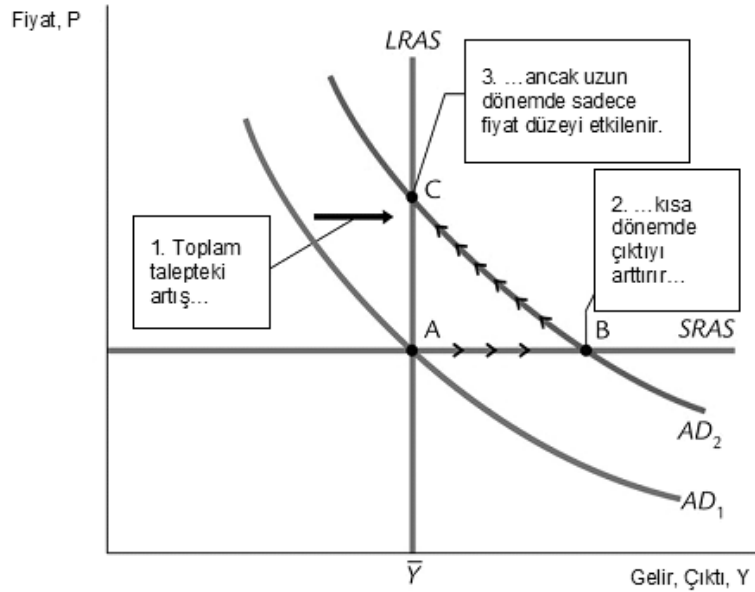
Şekil 2'de 3 numaralı büyüme yolunun eğimi ve temsil ettiği büyüme oranı 1 numaralı büyüme yoluna göre daha büyük olduğundan, ekonominin 3 numaralı büyüme yoluna geçmesini sağlayan bir politika değişikliği ise büyüme oranını arttıracaktır. Yatırımları arttıracak şekilde yıpranma payının muhasebeleştirilme kuralında bir değişiklik olması halinde örneğin yatırım oranı artacak ve buna bağlı olarak sermaye birikimi hızlanacak ve büyüme oranı artacaktır.

Buraya kadar vergilerin uzun dönemde kişi başı GSYH etkilerine değinilmiştir. Bu etkiler vergilerin üretim faktörlerine ilişkin kararları bozup, bozmamasına göre, bir başka ifadeyle vergilerin ekonominin arz yönündeki etkilerine göre ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kısa dönemde ise maliye politikası araçları kullanılarak toplam talepteki dalgalanmalar ve buna bağlı olarak ekonomideki dalgalanmalar da azaltılabilmektedir (Blanchard ve Fischer, 1993, s. 583). Ekonominin durgun olduğu dönemlerde kamu harcamaları ve vergiler olmak üzere iki yolla denge gelir düzeyi üzerinde etki oluşturulabilmektedir (Dornbusch ve Fischer, 1993, s.69). Bu çerçevede diğer şeyler

sabitken vergilerin azaltılması sonucunda harcanabilir gelir artar, buna bağlı olarak tüketim artar, talep artar ve sonuç olarak ekonomide çıktı artar (Blanchard, 2017, s. 47, 50, 52, 94). Özetle resesyon döneminde genişletici maliye politikası çerçevesinde vergilerin azaltılması halinde reel GSYH artar, yüksek enflasyon dönemlerinde daraltıcı maliye politikası çerçevesinde vergilerin artırılması halinde ise reel GSYH azalır (Hubbard ve O'Brien, 2017).

O halde vergiler ekonomide yaşanan çeşitli sorunlara karşı toplam talepte meydana getirecekleri değişiklikler yoluyla GSYH'yi kısa vadede de etkilemektedirler. Bununla birlikte toplam talepte meydana gelen bu kısa dönemli şokların etkileri uzun dönemde farklı olacaktır (Mankiw, 2019, Bölüm 10-5). Yukarıda değinildiği üzere vergilerin azaltılması her fiyat seviyesinde talep edilen çıktı miktarını artırarak toplam talep eğrisini (AD) sağa kaydıracaktır. Toplam talep eğrisindeki bu kaymanın kısa ve uzun dönemdeki sonuçları Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3: Toplam Talepte Artış

Kaynak: Mankiw (2016, s. 303). Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.

Şekil 3'e göre toplam talep eğrisinin sağa kaymasıyla birlikte kısa dönem arz eğrisinin (SRAS) fiyatlar genel seviyesinin kısa dönemde değiştirilemeyeceğini gösterecek şekilde yatay olmasına bağlı olarak çıktı seviyesi artmaktadır. Ekonomi A noktasından B noktasına geçmektedir. Ancak uzun dönem arz eğrisinin (LRAS) dik olmasına bağlı

olarak zaman içinde çıktı miktarı azalırken, fiyatlar genel seviyesi artacaktır. C noktasında ekonomi başlangıç çıktı düzeyine dönerken fiyatlar genel seviyesi artacaktır. Sonuç olarak kısa dönemde toplam talebi arttıracak bir vergi değişikliği çıktı düzeyinin artması ile sonuçlanırken uzun dönemde çıktı seviyesi başlangıç noktasına dönmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara göre vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri uzun dönemde ekonominin arz yönünde, kısa dönemde ise talep yönünde yol açtığı değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu etkilerin hesaplanmasını da içsel büyüme modeli mümkün kılmaktadır. Bunlarla birlikte türüne göre vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri de farklılaşmaktadır. İzleyen bölümde bu farklılıklar vergilerin konu ayrımına göre sınıflandırılması esas alınarak incelenmektedir.

1.1.3. Konu Ayrımına Göre Vergi Türlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri

Vergiler toplanma şekline, üzerinden vergi alınan unsurun durağan ve değişken olmasına, ekonomik birimlerin kararları üzerindeki etkilerine, üretim faktörlerine ve konularına göre sınıflandırılmaktadır. Bu çerçevede vergi mükellefinin ödediği ve başkasına yansıtılamayan vergiler dolaysız, vergi mükellefinin başkalarına yansıtılabildiği vergiler ise dolaylı vergiler olarak adlandırılmaktadır (Chowdury ve Hossain, 1988). Üzerinden vergi alınan unsurun durağan ve değişken olmasının esas alındığı sınıflandırmaya göre vergiler dinamik vergiler (gelir vergileri) ve statik vergiler (tüketim vergileri) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Kambe, 1929). Ekonomik birimlerin kararları üzerindeki etkilerine göre vergiler bu kararları bozan ve bozmayan vergiler olarak adlandırılmaktadır. Üretim faktörlerine göre ise iş gücü, sermaye ve tüketim üzerinden alınan vergiler ayrımı kullanılmaktadır (Shinohara, 2014, s. 4) Bunlarla birlikte vergiler konularına göre de gelir, tüketim ve servet vergileri olarak sınıflandırılmaktadır (Bilici ve Bilici, 2013, s. 166).

Bu çerçevede Avrupa Birliği'nde 2010 Avrupa Hesap Sisteminde yer alan sınıflandırmaya göre vergiler üretim ve ithalat üzerindeki vergiler, gelir ve servet üzerindeki vergiler ve sermaye vergilerinden oluşmaktadır. Sosyal güvenlik katkıları ise vergilerle birlikte ayrı bir kalem olarak toplam gelirler içinde yer almaktadır (European Commission, 2013a, s. 428). Avrupa Komisyonu da yukarıda sıralanan vergiler ve sosyal

güvenlik katkılarını birlikte toplam vergiler olarak tanımlamaktadır (European Commission, 2020, s. 258).

Türkiye’de ise analitik bütçe ekonomik sınıflandırmasına göre vergiler gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler, mülkiyet üzerinden alınan vergiler, dâhilde alınan mal ve hizmet vergileri, uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler, damga vergisi, harçlar ve diğer vergilerden oluşmaktadır. Sosyal güvenlik katkıları ise vergilerle birlikte ayrı bir kalem olarak toplam gelirler içinde yer almaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Avrupa İstatistik Ofisi veri tabanında Türkiye için vergi gelirleri istatistikleri yer almamaktadır (Eurostat, 2017). Bu nedenle ve araştırma konusu ülkelerin vergi sınıflandırmalarında yukarıda değinilen farklılıkları gidermek ve veriler arasında uyum sağlamak için vergi gelirlerine ilişkin istatistikler OECD (2019) veri tabanından alınmıştır. Böylece bu tez çalışmasının Üçüncü Bölümünde sunulan tahmin sonuçlarının vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini tahmin eden ve İkinci Bölüm Tablo 6’da gösterilen çalışmaların tahmin sonuçları ile karşılaştırılabilir olması da sağlanmaktadır.

Bu hususlara bağlı olarak bu tez çalışmasında vergilerin konu ayrımına göre sınıflandırılmasında OECD (2017, Annex A) yaklaşımı benimsenmiştir. Altı ana kategoriden oluşan OECD vergi sınıflandırması aşağıda yer alan Tablo 1’de gösterilmektedir. Bu sınıflandırmaya göre 1000, 2000 ve 3000 kategorileri gelir vergilerini, 4000 kategorisi servet vergilerini ve 5000 kategorisi tüketim vergilerini göstermektedir. OECD verilerine göre 6000 diğer vergiler kategorisi toplam vergi gelirleri içinde önemsenmeyecek bir yer tutmaktadır ve ampirik çalışmalarda tüketim vergileri grubunda değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede konu ayrımına göre vergilerden ilki gelir vergileridir. Gelir vergileri harcanabilir geliri azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte bu vergiler ekonomik birimlerin çalışma kararını etkileyerek gelir elde etmeyi caydırmaktadır. Dahası ekonomik birimler vergi yüklerini azaltacak şekilde davranacakları için faaliyetlerini daha düşük vergilendirilen alanlara kaydırabileceklerdir. Bu alanların daha az verimli olması halinde büyüme yine olumsuz etkilenecektir. Sonuç

olarak ekonomik büyüme ile gelir vergileri arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur (Poulson ve Kaplan, 2008, s. 54).

Tablo 1: OECD Vergi Sınıflandırması (İkinci Düzey)

Kod	Vergi Türü
1000	Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler
1100	Bireylerin Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler
1200	Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Kurumsal Vergiler
1300	Diğer
2000	Sosyal Güvenlik Katkıları
2100	Çalışanlar
2200	İşverenler
2300	Kendi Hesabına Çalışanlar ve İstihdam Edilmeyenler
2400	Diğer
3000	Ücretlerden Alınan Vergiler
4000	Servet Vergileri
4100	Gayrimenkul Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler
4200	Net Servet Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler
4300	Emlak, Veraset ve İntikal Vergileri
4400	Finansal ve Sermaye İşlemleri Vergileri
4500	Servet Üzerindeki Diğer Tekrar Etmeyen Vergiler
4600	Servet Üzerindeki Diğer Tekrar Eden Vergiler
5000	Mallar ve Hizmetler Üzerinden Alınan Vergiler
5100	Malların Üretimi, Satışı, Transferi, Kiralanması (leasing) ve Teslimatı ile Hizmetlerin Sunulması Üzerinden Alınan Vergiler
5200	Malların Kullanımı, Kullanım İzni ve Faaliyette Bulunma İzni Üzerinden Alınan Vergiler
5300	Diğer
6000	Diğer Vergiler

Kaynak: OECD (2017, Annex A). Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.

Bireylerin gelirleri üzerinden alınan vergiler ekonomik büyümeyi iş gücü arz ve talep kararlarını değiştirerek etkilemektedir. Vergi sonrası gelirdeki azalışa karşı boş zamanın alternatif maliyetinin düşmesine bağlı olarak bireyler çalıştığı zamanı azaltabilirler (ikame etkisi), azalan geliri telafi etmek içinse çalıştığı zamanı arttırabilirler (gelir etkisi). Nihai etki ise gelir ve ikame etkilerinin net değerine bağlıdır. İkame etkisinin gelir etkisinden

büyük olması halinde iş gücü arzı azalacak ve ekonomik büyüme olumsuz etkilenecektir (Rosen ve Gayer , 2010). Ekonomik büyümeyi desteklemek üzere gelir vergilerinin azaltılması halinde bir yandan da vergi tabanı genişletiliyorsa yeni gelir kaynaklarının vergilendirilmesi söz konusu olacaktır. Ayrıca azalan vergi gelirlerine bağlı olarak bütçe açığı oluşursa bu açığın finansmanı için ilave kamu gelirine ihtiyaç duyulacağı da hesaba katılmalıdır (Gale ve Samwick, 2016, s. 8, 9).

Gelir vergisi işveren bakımından da ilave maliyet oluşturur. Bu maliyet ürün fiyatlarına yansır ve sonuç olarak iş gücü talebi olumsuz etkilenir. Yatırım ve tasarruf kararları üzerindeki olumsuz etkilerle birlikte iş gücü kullanımı ve üretkenliği azalır (Wołowiec vd., 2014, s. 56-58).

Bir diğer gelir vergisi olan kurumlar vergisi de ekonomik birimlerin yatırım ve teknolojik ilerleme kararlarını değiştirerek ekonomik büyümeyi etkilemektedir (Dackehag ve Hansson, 2012, s. 4) Söz konusu kararlar üzerindeki etkiler yüksek kurumsal kâr elde edilen sanayilerde daha çok hissedilmektedir. Bu çerçevede araştırma ve geliştirme faaliyetlerine uygulanan vergi teşvikleri verimliliği arttırmaktadır (Vartia 2008, s. 6) Bununla birlikte kurumlar vergisinin etkisi işletme büyüklüğüne bağlı olarak değişmektedir. Söz konusu etki orta ve büyük işletmelere göre küçük işletmeler için sığır yaklaşmaktadır. Bu durum küçük firmaların daha düşük verimliliğe sahip olmalarına ve küçük firmaların genellikle kurumlar vergisinden muaf olmalarına veya daha düşük vergi oranına tabi olmalarına bağlıdır (Schwellnuss ve Arnold, 2008, s. 16).

Konu ayırımına göre vergi yapısını oluşturan bir diğer vergi türü tüketim vergileridir. Tüketim vergileri ekonomik birimlerin zamanlar arası tüketim tercihlerinde çok etkili olmadığı için diğer vergi türlerine göre daha etkindir (Böhringer vd., 2010, s. 2166). Bununla birlikte gelir vergileri tasarruflar üzerinde çifte vergilendirmeye yol açarak tasarrufları olumsuz etkilemektedir. Gelir yerine harcamaların vergilendirilmesi bu olumsuz etkiyi azaltarak tasarrufları, buna bağlı olarak sermaye birikimini arttıracak ve sonuçta ekonomik büyümeyi olumlu etkileyecektir (Milesi-Ferretti ve Roubini, 1998, s.721). Tüketim, gelirler ve tasarruflar arasındaki ilişki aşağıdaki gibidir (Garner, 2005, s. 9, 10):

$$Tüketim = İş gücü kazançları + Mevcut sermaye geliri - Tasarruflar$$

Bu çerçevede vergilendirilebilir gelir unsurları iş gücü kazançları ve mevcut sermaye geliri iken tüketimin vergilendirilmesi halinde vergilendirilebilir gelirden tasarruflar düşülmektedir. Böylece tüketimin vergilendirilmesinde tasarruflar vergilendirmenin dışında tutulmaktadır. Ayrıca bugünkü tasarrufların ve zaman içinde elde edilen getirilerin de ileride tüketim için kullanıldığında vergilendirileceğini, netice itibariyle tüketim vergilerinin çok da uzun bir süre ertelenemeyeceğini vurgulamaktadır (Garner, 2005, s. 9, 10).

Konu ayırımına göre üçüncü grup servet vergileridir. Finansal ve sermaye işlemleri üzerinden alınan servet vergileri gelir üzerinden alınan vergiler gibi varlık sahibi olmayı olumsuz etkilemektedir. Bu vergiler aynı zamanda varlıkların etkin bir şekilde dağıtılmasını da olumsuz etkilediklerinden diğer servet vergilerine kıyasla bozucu etkileri daha yüksektir. Diğer servet vergilerinin bozucu etkileri çok düşüktür. Bunlar arasında bozucu etkisi en düşük olansa veraset ve intikal vergisidir (Johansson vd., 2008, s. 20-22). Arazi ve binalardan alınan ve tekrar eden vergiler örneğin vergi tabanının taşınmaz nitelikte olması ve bu vergilerin işgücü arzı, beşeri sermaye de dahil olmak üzere yatırım ve yenilikçilik kararlarını etkilememektedir (Norregaard, 2013 ,s. 14). Verginin konusu gayrimenkulün taşınamayacak olmasının yanında devletin bu gayrimenkullerin kaydını tutuyor olmasına bağlı olarak da vergi kaçırma güçleşmektedir. Esasen bir yandan vergi geliri elde edilirken diğer yandan bu vergi türü üretim faktörlerine ilişkin kararları etkilemediğinden ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki oluşmaması beklenmektedir (Andrlík ve Formanová, 2014, s. 1213).

Sonuç olarak farklı vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ekonomik birimlerin tüketim, tasarruf, yatırım, çalışma, eğitim, yenilikçilik ve teknoloji gibi ekonomik büyümenin belirleyicilerine ilişkin kararlarına etkileri bakımından değerlendirilmektedir. Teorik çerçevede gelir vergileri ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Kişisel gelir vergilerinde bu ilişki işgücü arzı ve talebi üzerindeki etkiler, kurumlar vergisinde ise üretkenlik üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmektedir.

Tüketim ve servet vergileri ise gelir vergileri ile karşılaştırıldığında daha etkin niteliktedir. Tüketim vergileri ile ekonomik büyüme ilişkisi tasarruflar üzerindeki etkiler, servet vergilerinde ise verginin konusunu oluşturan gayrimenkulün taşınamaz nitelikte, bir

başka ifadeyle göz önünde olması ve ekonomik gelişmelerden pek fazla etkilenmemesi bakımından değerlendirilmektedir.

Buraya kadar ilk olarak vergilerin tahminlerde kullanılan büyüme modeline göre ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, ikinci olarak vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki dönemsel etkileri, üçüncü olarak da konu ayırımına göre vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir.

İzleyen bölümde vergilerin uygulamada ekonomik büyümeyi desteklemek üzere nasıl tasarlandıkları ele alınmaktadır. Bu çerçevede araştırma konusu ülkelere yönelik politika ve strateji önerileri, yaşanan ekonomik krizlerin ardından ekonomik büyümedeki azalmayı telafi etmek üzere uygulanan vergi politikaları ve araştırma döneminde vergi yapısı ve ekonomik büyüme oranındaki değişiklikler değerlendirilmektedir.

1.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜMEYİ DESTEKLEYECEK ŞEKİLDE TASARLANMASI

Vergi yapısı bir ülkede uygulanan vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içinde ne kadar paya sahip olduğunu göstermektedir (OECD, 2017, s. 23). Bu çerçevede vergi yapısının iki unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlardan ilki vergi yapısını oluşturan ve bir ülkedeki vergi politikası altında uygulanan vergilerdir. İkinci unsur ise söz konusu vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki dağılımıdır (Küçükoğlu, 2016, s. 185). Bu durumda birinci unsur gelir vergileri ile tüketim ve servet vergileri iken ikinci unsur bu iki gruptan elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki paylarıdır.

Bu çerçevede bu bölümde ilk olarak araştırma konusu ülkelerde ekonomik büyüme bakımından vergilerin önemi, ikinci olarak bu ülkelerde vergi yapısı değişiklikleri 2008 küresel krizinin ardından ekonomik büyüme oranında yaşanan düşüşe karşı uygulanan vergi reformları kapsamında ortaya koyulmaktadır. Üçüncü olarak da vergi yapısının ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde tasarlanmasında karşılaşılan güçlükler incelenmektedir. Böylece araştırma konusu ülkelerin vergileri kısa dönemde ekonomik iyileşme için nasıl kullandıkları ortaya koyulmuş olacaktır. İzleyen bölümde ise vergi yapısı ve ekonomik büyüme oranlarındaki uzun dönemli değişim incelenecektir.

1.2.1. Araştırma Konusu Ülkelerde Ekonomik Büyüme Bakımından Vergilerin Önemi

Bir ekonomide kişi başı reel GSYH'deki sürekli artış (Ünsal, 2016, s.11) olarak tanımlanan ekonomik büyüme bireylerin maddi refah düzeylerinin bir belirleyicisidir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 1). Yüksek gelir düzeyleri yüksek yaşam standardına eşlik etmektedir (Acemoglu, 2009, s. 3, 7). Yaşam standartları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir ve ekonomik büyüme söz konusu farklılıkların giderilmesinde rol oynamaktadır (Barro ve Sala-i-Martin, 2004, s. 1-6). Bu çerçevede bu bölümde önce AB ülkeleri, ardından Türkiye'de vergilerin ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde tasarlanmasına yönelik politika önerileri ve stratejiler özetlenmektedir.

Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Antlaşması'ndan (1957) Lizbon Antlaşması'na (2007) kadar yaşam standartlarının artırılması ile ekonomik ve sosyal ilerlemenin desteklenmesi Avrupa Birliği kurucu antlaşmalarının amaçları arasında sayılmaktadır (kurucu antlaşmalar için bakınız European Union (2018)). Avrupa Komisyonu'nun 2015-2019 dönemi için belirlediği 10 öncelikten biri de büyümedir (European Commission, 2018a). Küresel ekonomik ve mali krizden bu yana AB'de yatırım düzeyinin düşük seyretmesine bağlı olarak Avrupa'nın ekonomik iyileşme yoluna sokulması için Avrupa düzeyinde koordineli bir çaba sarfedilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede mali kaynakların daha akılcı kullanılması, yatırımların önündeki engellerin kaldırılması, yatırım projelerine görünürlük ve teknik yardım sağlanması yoluyla yeni iş olanaklarının oluşturulması ve büyümenin artırılmasına odaklanılmaktadır (European Commission, 2018b).

Böylece ulusal egemenliğin merkezinde bulunan vergilerde işbirliği ile AB düzeyinde farklı üye ülke vatandaşlarına ayrımcı yaklaşımların önlenmesi ve çifte vergilendirme gibi vergi yükünü artırıcı unsurların ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Vergilendirme ulusal bütçe ve ekonomik planlama süreçlerinde üye ülkeler arasında işbirliğini sağlaması bakımından büyümeyi destekleyen araçlarından biridir (European Commission, 2015a, s. 3, 4).

Bu çerçevede Avrupa Komisyonu 14-16 Kasım 2006 tarihlerinde OECD 2 nolu Vergi Politika Analizi ve Vergi İstatistikleri Çalışma Grubunun 72. toplantısında sunduğu notta

Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan olmak üzere 15 AB ülkesi için gerçekleştirdiği simülasyonlar ile vergi gelirlerinin dolaysız vergilerden dolayı vergilere kaydırılmasının makroekonomik etkilerini ele almaktadır (European Commission, 2006). Bu ülkeler ile birlikte Türkiye bu tez çalışmasının araştırma konusu ülkelerini oluşturmaktadır.

Söz konusu notta yer alan ve işgücü üzerindeki vergiler, sosyal güvenlik katkıları ve katma değer vergisine ilişkin hususlar aşağıda özetlenmektedir (Euorpean Commission, 2006):

- İşgücü üzerindeki vergilerin azaltılması, işgücünün elde ettiği geliri artırır. Çalışmak daha cazip hale gelir. Buna bağlı olarak istihdam artar. Böylece AB genelinde düşük olan işgücüne katılım hareketlendirilerek GSYH ciddi oranda artırılır. Sosyal güvenlik katkılarının azaltılması da aynı sonuca yol açar.
- Bu durumda 15 AB ülkesinin verileri ile yapılan simülasyonlara göre işgücü üzerindeki vergilerin %1 azaltılması ve aynı oranda KDV'nin artırılması sonucunda uzun vadede istihdam %0,54 ve GSYH %0,30 artmaktadır.

Esasen AB'de vergiler ve ekonomik büyüme ilişkisi işgücü ve firmalar üzerindeki gelir vergileri azaltılarak ekonomik büyümenin desteklenmesi yönünde şekillenmektedir. Komisyon'un 1993 yılında yayımlanan raporunda 21'inci yüzyıla doğru AB'nin karşı karşıya olduğu zorluğun işsizlik olduğu belirtilmektedir. Büyümede son 20 yılda yaşanan olumsuz gelişmenin esas nedeni olarak işsizlik gösterilmektedir. Özellikle niteliksiz ve yarı nitelikli işçiler olmak üzere işgücü üzerindeki ve firmalar üzerindeki vergi yükünün azaltılması gerektiği, vergilerin araştırma geliştirme faaliyetlerini destekleyecek şekilde tasarlanması gerektiği ifade edilmektedir. (Commission of the European Communities, 1993).

AB üyelerinin ekonomi ve maliye bakanlarının bir araya geldiği Ekonomik ve Mali İşler Konseyi'nin (ECOFIN) 1996 yılında gayri resmî toplantısında sunulan raporda da AB'nin vergi politikası çerçevesinde 3 hususun öne çıktığı belirtilmektedir. Bu hususlar üye devletlerin vergi gelirlerinin istikrara kavuşturulması, tek pazarın işlerliği ve istihdamın teşvik edilmesidir. Yukarıda değinilen 1993 tarihli rapora atfen istihdam üzerindeki vergi

yükünün azaltılmasının bir öncelik olduğu ifade edilmektedir. Raporda yer alan bir diğer tartışma konusu birden fazla üye devletin dahil olduğu işlemlerde katma değer vergisi sisteminde vergi engellerinin kaldırılmasıdır. Özel tüketim vergilerinde minimum oran belirlenmesi, enerji ürünlerinin vergilendirilmesi, ticari kazançlar ve sermaye gelirlerinde çifte vergilendirmenin önlenmesi diğer tartışma konularıdır (Commission of the European Communities, 1996a).

Aynı yıl vergi sistemlerindeki gelişmeler hakkında raporunda Komisyon vergilerin ekonomik büyümeyi desteklemesine yönelik üçlü önerisini korumuştur. Buna göre vergiler iş dünyasını ve istihdamı destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca büyümenin çevrenin korunmasını da hesaba katabilmesi için vergiler bir araç olarak kullanılmalıdır (Commission of the European Communities, 1996b).

Daha fazla ve daha iyi iş imkânları ile sürdürülebilir ekonomik büyümenin hedeflendiği 2000 tarihli Lizbon Stratejisi 3 temel üzerine kuruludur. Bu temeller istihdam, ekonomik reformlar ve sosyal içermedir. Bu çerçevede sürdürülebilir büyüme ve istihdama ilişkin hedeflerin gerçekleştirilmesi için işgücü üzerindeki vergi baskısının azaltılması, iş yapmanın kolaylaştırılması ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (European Council, 2000).

Buradan hareketle Komisyon'un Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye sunduğu 2001 tarihli Tebliğ'de AB'de vergi politikaları ve gelecek yıllar için öncelikler ele alınmaktadır. Tebliğ'de kamu maliyesinin istihdam ve büyümeye katkısının maksimize edilmesi ön plana çıkarılmaktadır. Bu çerçevede AB düzeyinde vergi politikasının kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamaya yönelik olması, bu durumu engelleyici unsurların kaldırılması, vergi politikalarının AB'nin diğer politika alanlarını destekleyecek şekilde oluşturulması, vergi yükünün azaltılması, vergi oranlarının azaltılıp vergi tabanı genişletilerek vergilerin bozucu etkilerinin azaltılması gerektiği vurgulanmaktadır (Commission of the European Communities, 2001a).

Avrupa Komisyonu'nun Lizbon Stratejisine yeni bir başlangıç sağlanmasına yönelik 2005 tarihli ve 24 sayılı Tebliği'nde de büyüme hedefi doğrultusunda kurumlar ve işgücü üzerindeki vergilerin hafifletilmesi gerektiği, araştırma geliştirme faaliyetleri ve bilgi

toplumunun önemi ve büyümenin çevrenin korunmasını da içermesi hususları yinelenmektedir (Commission of the European Communities, 2005).

Sonuç olarak AB'nin ekonomik büyümenin desteklenmesinde kurumlar ve bireyler üzerindeki vergi yükü azaltılarak yatırımlar ve istihdamın artırılması yaklaşımı Şekil 1'de gösterilen vergilerin büyümenin belirleyicilerine etkileri bakımından teorik çerçeve ile uyumludur. Vergilerin ekonomik büyümenin belirleyicileri olan sermaye ve işgücünü arttıracak şekilde tasarlanması teorik olarak büyüme için olumlu etkileyecektir. Ancak vergi gelirlerinin azalması da oluşacak gelir kaybının nasıl telafi edileceği hususunu gündeme getirmektedir. Bu çerçevede Avrupa Komisyonu'nun yukarıda değinilen 2006 tarihli notunda vergilerden elde edilen gelirlerin dolaysız vergilerden dolayı vergilere kaydırılmasının makro ekonomik etkileri toplam vergi gelirlerinin tutar olarak değişmediği gelir-nötr yaklaşım ile ortaya koyulmaktadır. Bu çerçevede vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılmasının da en iyi seçenek olduğu belirtilmektedir (European Commission, 2006).

Komisyon'un yukarıda değinilen ve AB'de vergi politikasına ilişkin çeşitli hedefler ortaya koyan 2001 tarihli ve 260 sayılı Tebliği genişleme süreci hakkında da hedefler içermektedir. Bu hedeflere göre AB vergi politikası belirlenirken genişleme süreci dikkate alınarak iç pazarın düzgün bir şekilde işlenmesini sağlamak üzere aday ülkelere vergilendirme alanındaki düzenlemelere uymaları konusunda bir geçiş dönemi verilmemelidir ve bu alanda herhangi bir sapma sağlanmamalıdır. Tebliğe göre ayrıca aday ülkelerden iş dünyasına ilişkin vergilendirme ilkelerine uymaları beklenmektedir. (Commission of the European Communities, 2001a). Avrupa Birliği'ne aday bir ülke olarak 16 nolu vergilendirme faslında üyelik müzakereleri yürüten Türkiye de bu hedeflerin bir parçasıdır.

Bu tez çalışmasının araştırma döneminde yürürlükte olan Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası'nın 41. maddesinde iktisadi ve sosyal hayatın adalet, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenleneceği hükme bağlanmaktadır. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevleri arasında sıralanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 1961). Bu çerçevede hazırlanan ve ilki

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte kalkınma planlarında ekonomik büyüme planlı dönemin hedefleri arasında ilk sırada yer almaktadır. 1982 Anayasası'nın 5. maddesinde de kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 1982).

Bu tez çalışmasının araştırma dönemine denk gelen 10 kalkınma planında iktisadi hedeflerin gerçekleştirilmesi için vergi tedbirlerinin kalkınma yükünün daha adil paylaşılmasını sağlaması, vergilendirmede sosyal adaletin sağlanması ve ödeme gücü ilkesinin gözetilmesi, vergilerin üretimi, tasarrufları, yatırımları, ihracatı arttıracak ve ithalatı ikame eden sektörleri destekleyecek şekilde dış ticareti teşvik edici nitelikte olması vurgulanmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019a).

Kalkınma Planları ile birlikte kamuda stratejik yönetimin temel politika belgeleri arasında sayılan Orta Vadeli Programlar ile Orta Vadeli Mali Planlar (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2004) da ekonomik büyüme hedefini içermektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda üçer yıllık hazırlanan, her yıl yenilenen (T.C. Resmi Gazete, 2003) ve ilki 2006-2008 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programların öncelikli hedefleri arasında istikrarlı bir ortamda sürdürülebilir büyümenin sağlanması yer almaktadır. Programlara göre vergi politikasının temel amacı da büyüme ve istihdam politikalarını destekleyici, kayıt dışı ekonomiyi azaltıcı ve aynı zamanda makroekonomik politikalarla uyumlu, etkin, basit, adil ve geniş tabanlı bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasıdır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019b).

Sonuç olarak hem AB ülkeleri hem de Türkiye'de vergilerin ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde tasarlanması yukarıda değinilen belgelerde politika ve strateji önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle izleyen bölümde araştırma konusu ülkelerde 2008 küresel krizinin ardından ekonomiyi tekrar canlandırmak amacıyla gerçekleştirilen vergi değişiklikleri özetlenmektedir.

1.2.2. Araştırma Konusu Ülkelerde Vergi Yapısını Değiştiren Uygulamalar

2008 yılında yaşanan küresel kriz sonrasında araştırma konusu ülkelerin tamamında OECD (2019) verilerine göre 2009 yılında negatif büyüme yaşanmıştır. Bununla mücadelede vergiler ekonomiyi canlandırmak üzere bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Ancak söz konusu ülkelerin tercihleri farklılık göstermektedir. Bu bölümde bu hususlara yer verilmektedir.

1930'lu yıllardaki Büyük Buhran'dan bu yana yaşanan en büyük kriz olan 2008 küresel krizinin (Encyclopaedia Britannica, Inc., 2021) ardından Komisyon krizden çıkış için hazırladığı eylemler çerçevesinde AB düzeyinde koordineli bir şekilde hareket edilerek yeni bir finansal piyasa mimarisinin kurulması, krizin reel ekonomi üzerindeki etkileri ile ilgilenilmesi ve finansal krize karşı küresel bir çözüm bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte ülkelerin krizle mücadelede kullanabilecekleri finansal alanlarındaki farklılıkların da dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir (Commission of the European Communities, 2008a).

Eylem çerçevesinin ardından aynı yıl Komisyon ekonomik krize karşı iki ayak üzerinde yükselen bir ekonomik iyileşme planı sunmaktadır. İlk ayak talebin artırılması ve güvenin sağlanması için ekonomiye satın alma gücü kazandırılmasıdır. İkincisi ise uzun vadede rekabet edebilirliği tekrar canlandıracak önlemlerin hayata geçirilmesidir. Söz konusu planda reel ekonominin desteklenmesi için para ve bütçe önerileri yer almaktadır. Ayrıca Lizbon Stratejisinin önceliklerine odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede işgücü üzerindeki vergilerin ve sosyal güvenlik katkılarının azaltılması ve bununla birlikte emek yoğun hizmetlerde KDV oranlarının kalıcı olarak indirilmesi önerilmektedir (Commission of the European Communities, 2008b).

AB ülkelerinde gelir eğilimleri ve vergi reformlarının izlendiği 2009 tarihli rapora göre ise vergi politikaları ekonomik iyileşme ve istikrarın sağlanması bakımından önemli bir rol oynamaktadır (European Commission, 2009). Bu tez çalışmasının araştırma konusunu oluşturan 15 AB ülkesinin 2008 krizi sonrasındaki vergi uygulamaları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: 2008 Krizinin Ardından 15 AB Ülkesinde Uygulanan Vergi Politikası Tedbirleri

Vergi Türü	Azaltan Ülkeler	Arttıran Ülkeler
Kişisel Gelir Vergisi	Almanya, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İsveç, Portekiz	Birleşik Krallık, İrlanda, Yunanistan
Kurumlar Vergisi	İsveç, Portekiz, Yunanistan	İtalya
Tüketim Vergileri	Belçika, Birleşik Krallık, Finlandiya, Fransa	İrlanda
Servet Vergileri	İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan	-

Kaynak: Hemmelgarn ve Nicodeme (2010, s.19)'dan uyarlanmıştır.

Tablo 2'ye göre Almanya, Avusturya, Danimarka, Hollanda ve İsveç vergi yapısının bir yanı olan gelir vergilerini azaltmıştır. Finlandiya, Fransa ve Portekiz gelir vergileriyle birlikte vergi yapısının diğer yanını oluşturan tüketim ve servet vergilerini de azaltmıştır. Birleşik Krallık kişisel gelir vergisini arttırmış, tüketim vergilerini azaltmıştır. Yunanistan kişisel gelir vergisini artırırken kurumlar vergisi ve servet vergilerini azaltmıştır. İrlanda hem kişisel gelir vergisi hem de tüketim vergilerini arttırmıştır. İtalya ise kurumlar vergisini arttırırken servet vergilerini azaltmıştır. Sonuç olarak bu ülkelerin kriz sonrası uyguladıkları vergi değişiklikleri vergi yapısının ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması önerisi ile uyumamaktadır.

Kriz sonrasında vergi politikaları önce ekonomik faaliyetleri desteklemek üzere uygulanmışken ileri safhalarda konsolidasyon amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak da 2008-2010 yılları arasında vergi oranlarının arttırılmasının ve azaltılmasının hem aynı ülkede hem de aynı vergi türünde uygulandığı olmuştur. Ancak yine de alınan önlemler vergi oranının indirilmesinden ziyade vergi matrahının azaltılması şeklinde gerçekleşmiştir. Matrah azaltma da KDV ve ÖTV gibi AB düzeyinde uyumlaştırılmaya çalışılan vergilerden çok üye devletlerin kendi egemenliklerinde olan kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisinde uygulanmıştır (European Commission, 2010a).

Kriz sonrasında birçok AB ülkesi mali konsolidasyon amacıyla vergileri arttırmışlardır (European Commission, 2011a). 2008-2011 döneminde gerçekleştirilen bu artışlara ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir (Prammer, 2011):

- İş gücü üzerindeki vergi yükü arttırılmıştır.
- Krize karşı kurumlar vergisi oranı genel olarak bir politika aracı olarak kullanılmamıştır.
- Tüketim vergileri hem matrah hem de oran bakımından arttırılmıştır.
- Servet vergilerinde önemli bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

2011 ve 2012 yılında tüm vergi türlerinde hem oran hem de matrah artışı çoğunluktadır (DG TAXUD, DG ECFIN, 2012 ve 2013). 2013 yılında çoğunlukla gelir ve KDV'de matrah, ÖTV ve servet vergilerinde oran artışı söz konusudur (European Commission, 2014a). Sonuç olarak AB ülkeleri 2008 krizinin ardından vergi oranlarını ve matrahlarını ekonomik iyileşme ve istikrarın sağlanması yanında konsolidasyon için de değiştirmişlerdir. Gerçekleştirilen bu değişiklikler ise vergi yapısının ekonomik büyümeyi destekleyecek biçimde şekillendirilmesinde dolaysız vergilerden dolaylı vergilere geçiş önerisi ile uyumlu değildir.

Buraya kadar AB ülkelerinde 2008 krizinin ardından uygulanan vergi politikası değişiklikleri ele alınmıştır. Krize karşı Türkiye'nin hızlı bir şekilde önlem aldığını belirten Rawdanowicz (2010) mali tedbirleri kamu gelirlerine ilişkin önlemler ve kamu harcamalarına ilişkin önlemler olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede gelir tarafında kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi, KDV ve ÖTV'de düzenlemeye gidildiğini vurgulamaktadır.

Türkiye'de maliye politikası tedbirleri tüketim harcamalarının, istihdamın, sermaye girişlerinin, yatırımların ve KOBİ'lerde üretim ve ihracatın desteklenmesidir. Bu çerçevede alınan tedbirler arasında vergilere ilişkin olarak gelir vergisinde ve bölge ve sektör bazında kurumlar vergisinin indirilmesi, sosyal güvenlik katkılarının azaltılması, KDV ve ÖTV oranlarının düşürülmesi, varlık barışı, yurtdışı kaynaklı kredilerde vergi indirimi, Türkiye'ye transfer edilen yabancı varlıkların vergiden istisna tutulması yer almaktadır (Uygur, 2010). Böylece firmaların iflas etmelerinin önlenmesi ve yatırımlara yönlendirilmeleri, iş gücünün sosyal maliyetlerinin azaltılması ve küresel sermayeye erişimin kolaylaştırılması hedeflenmektedir (Cömert ve Çolak, 2014).

Sonuç olarak Türkiye'de de hem gelir vergilerinde hem de tüketim vergilerinde indirim gidilmiştir. Yukarıda değinilen AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik

büyümenin desteklenmesi için gerçekleştirilen vergi değişiklikleri vergi yapısının gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılması önerisine uymamaktadır. Bu kapsamda izleyen bölümde araştırma konusu ülkelerin vergi yapısının ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde tasarlanmasında karşılaşılan güçlükler ele alınmaktadır.

1.2.3. Vergi Yapısının Ekonomik Büyümeyi Destekleyecek Şekilde Tasarlanmasında Karşılaşılan Güçlükler

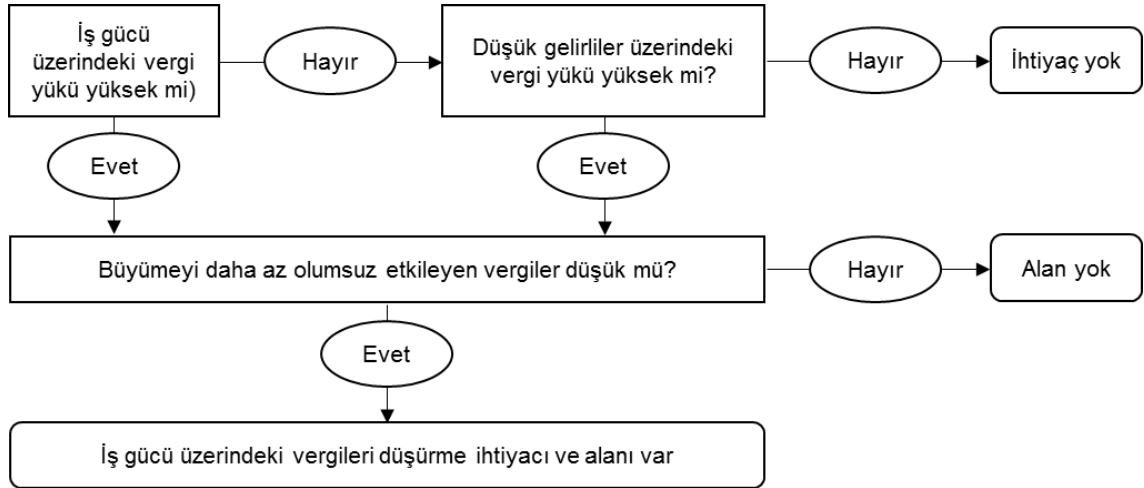
2008 krizinin Büyük Buhran'dan en önemli farkı 2008 krizine kamu politikaları ile cevap verilmesidir. Bu çerçevede uygulanan politikalar arasında vergisel önlemler de yer almaktadır (Hemmelgarn ve Nicodeme, 2010, s. 17-19). Bununla birlikte vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılması vergilerin gelirin yeniden dağıtılması fonksiyonunun etkisini azaltabilmektedir. Aynı zamanda tüketim vergilerine kayma kısa dönemde enflasyonist etki doğurabilmektedir. Oy kaygısı gibi siyasi nedenler ve diğer ülkelere karşı rekabet gücünün korunması da vergi reformlarının büyüme odaklı olarak yapılmasını engelleyen nedenler arasında yer almaktadır (European Commission, 2010a).

Teorik çerçevede değinildiği üzere ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden olan iş gücü üzerindeki vergi yükünün azaltılması iş gücü arz esnekliğine bağlı olarak ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Ancak iş gücü piyasasındaki tüm grupların arz esneklikleri aynı değildir. Düşük niteliklere sahip olan kişilerin çalışma hayatı bu gruplar için cazip hale getirilmediğinden istihdama katılma oranları düşüktür. Vergilerin iş gücü talebi üzerindeki olumsuz etkilerinden de en çok düşük nitelikli kişiler etkilenmektedir. Sosyal güvenlik katkılarında azalan oranlılık iş gücü talebinde düşük nitelikli grubu daha çok etkilemektedir (European Commission, 2011a).

Ülkelerin ekonomik büyümeyi arttırmak üzere büyümenin belirleyicilerinden olan iş gücü üzerindeki vergi yükünü büyümeyi daha az olumsuz etkileyen vergilere kaydırılmasına ihtiyaçlarının olup olmadığı, böyle bir ihtiyaç varsa bu ülkelerin kaydırma alanlarının olup olmadığına ilişkin karar süreci Şekil 4'te gösterilmektedir. Bu çerçevede vergi gelirlerinin iş gücü üzerindeki vergilerden tüketim vergilerine aktarılabilmesinde tüketim vergilerinin GSYH'ye oranının yüksek olması, zımni tüketim vergisi oranının yüksek olması ve/veya zımni gelir vergisi oranı ile zımni tüketim vergisi oranı arasındaki farkın düşük olması

sınırlayıcı faktörlerdir. Servet vergilerine kaydırmada ise iş gücü üzerindeki vergilerin ulusal düzeyde, gayrimenkul üzerindeki vergilerin yerel düzeyde toplanması ve bu vergilerden elde edilen gelirlerin hangi düzeyde bütçeyi finanse etmekte kullanılması engel teşkil edebilecek faktörlerdir (DG TAXUD, DG ECFIN, 2015).

Şekil 4: İş gücü Vergi Yükünü Azaltmada Karar Süreci

Kaynak: DG TAXUD ve DG ECFIN (2015, s. 29). Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.

Ülkelerin vergi kaydırmada karşılaştıkları diğer zorluklar ise aşağıda özetlenmektedir (Mathe vd., 2015):

- İşgücü üzerindeki vergilerin azaltılmasındaki zorluklar: sosyal güvenlik katkılarının azaltılması neticesinde sosyal güvenlik sisteminin finanse edilmesinde yaşanacak sorunlar gibi bütçesel ve idari kısıtlar,
- İşgücü üzerindeki vergilerin azaltılmasını telafi etmek üzere arttırılacak vergilere ilişkin zorluklar: dolaysız vergilerin vergi sisteminin artan oranlılığını azaltarak yeniden dağıtım olumsuz etkilemesi ve çevre vergisi uygulamasının rekabet edebilirliği azaltması,
- Siyasi rekabete bağlı olarak vergi reformlarında politika belirleyicilerin etkinlikten çok kendi hedeflerine odaklanmaları,
- Kurumsal kısıtlar: vergilerin genel yönetim ve yerel yönetimler arasında paylaşılmasına bağlı olarak bir düzeyde uygulanan bir verginin başka bir düzeydeki bütçeyi finanse etmesi.

Buraya kadar araştırma konusu AB ülkelerinde kriz sonrası uygulanan vergi politikaları ele alınmıştır. Türkiye'ye ilişkin değerlendirmeler ise aşağıda üç başlık altında ele alınmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak uygulanan vergi politikalarını etkileri, ikinci olarak kriz öncesi makroekonomik durum ve son olarak maliye politikasının parar politikası ile etkileşimi incelenmektedir.

Türkiye'de kriz sonrası uygulanan vergi indirimlerinin krizle mücadeleye sağlayacağı faydayı bu indirimlerin harcanabilir gelir üzerindeki etkisinin büyüklüğü ve indirimlerin ekonomiye yayılma alanı belirlemektedir. Türkiye'de kriz sonrası vergi indirim uygulaması ekonominin tüm sektörlerini kapsamadığı için söz konusu etki sınırlı olmuştur. Hatta bu indirimler uzun dönemde enflasyonist etkiye ve borçlanma gereğinin artmasına yol açmıştır (Gök ve Akar, 2013).

Vergi değişikliklerinin etkileri uygulandıkları sektörler itibariyle de değerlendirilebilir. KDV ve ÖTV indirimleri örneğin krizden en çok etkilenen otomotiv, beyaz eşya, mobilya ve inşaat sektörlerinde uygulanmıştır. Bu çerçevede otomobil satışları artarken firmaların olumsuz beklentilerine bağlı olarak ticari araçlar bakımından indirimler etkili olmamıştır. Beyaz eşya olumlu etkilenmiştir. Üretimin talebe bağlı olarak gerçekleştiği mobilya sektöründe talep artışına bağlı olarak kapasite kullanım oranı artmıştır. Tüketim üzerindeki vergi indirimlerinin olumlu sonuç doğurmasında da bu indirimlerin nihai tüketiciyi hedef alması etkili olmuştur (Tabar ve Tokatlıoğlu, 2018).

Kriz sonrasında uygulanan maliye politikaları bakımından kriz öncesi makroekonomik durum önem arz etmektedir. Türkiye'de ekonomik büyüme oranında düşüş kriz öncesinde 2007 yılında başlamıştır. Yatırımların büyüme oranındaki düşüş ise krizden önce negatife dönmüştür. Bütçe açıklarının artıyor olması ve genişlemeci maliye politikası alanının dar olması açıklanan önlemlerin istikrarlı bir şekilde uygulanmasını engellemiştir (Uygur, 2010, s. 36, 37).

Bununla birlikte kriz döneminde hanehalkı, firmalar ve yabancı yatırımcıların Türkiye'ye güvenlerinin azalmış olması ve maliye politikasının bu güveninin yeniden kazanılması için kullanılması da söz konusudur. Bu çerçevede krizin derinleşmesini önlemek üzere daraltıcı maliye politikası ve merkez bankasının bağımsızlığının yeniden sağlanmasının yanında mali konsolidasyona gidilebilmektedir (Kriwoluzky ve Rieth, 2018).

Bir diğ er husus maliye politikasının para politikası ile etkileşimidir. Örneğ in enflasyonist baskı ve yerli paranın değ er kaybına karşı uygulanacak para politikasının etkili olabilmesi için maliye politikasında güçlü bir tutum sergilenmesi gerektiğ i ve mali konsolidasyona ihtiyaç duyulduğ u sonucuna ulaşılmaktadır (Yörükoğ lu ve Kılınç, 2012). Bununla birlikte arz ve talep ş oklarında para ve maliye politikaları daraltıcı veya genişletici olmak üzere aynı yönde, ş okun politika değ iş ikliklerinden kaynaklanması halindeyse ters yönde uygulanmaktadır (Büyükbaş aran vd., 2020).

Sonuç olarak araştırma konusu ülkelerde ekonomik büyümenin tekrar sağ lanmasını teminen vergilerde değ iş iklikler uygulanmıştır. Bu uygulamalar vergi yapısının ekonomik büyümeyi desteklemesi için dolaysız vergilerden dolayı vergilere kaydırılması önerisine uyumlu olmamakla birlikte bu uyumsuzlukta vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, makroekonomik durum ve maliye politikası ile para politikası arasındaki etkileş im etkili olmuştur. İzleyen bölümde araştırma konusu ülkelerde 1970-2017 döneminde vergi yapısı ve ekonomik büyüme oranlarındaki yıllık değ iş im incelenmektedir.

1.3. 1970-2017 DÖNEMİNDE ARAŞ TIRMA KONUSU ÜLKELERİN VERGİ YAPILARI VE EKONOMİK BÜYÜME ORANLARINDAKİ DEĞ İŞ İM

Yukarıda vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin teorik çerçevesi, AB ülkeleri ve Türkiye’de ekonomik büyümenin desteklenmesinde vergilerin önemi ve bu çerçevede 2008 krizinden sonra bu ülkelerde ekonomik büyümeyi desteklemek üzere vergilerde yapılan değ iş iklikler ele alınmıştır. Bu tez çalışmasının ana hareket noktası olan ve Avrupa Komisyonu’nun vergi yapısında vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması önerisi (Euorpean Commission, 2006) çerçevesinde toplam vergi gelirleri gelir vergileri ile tüketim ve servet vergileri olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir.

1.3.1. Gelir Vergileri Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payının Değ iş imi

Bu bölümde Tablo 1’de (Tezde sayfa 12’de) yer alan 1000, 2000 ve 3000 kategorilerinden oluş an gelir vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının araştırma konusu ülkelerde araştırma dönemindeki değ iş imi değ erlendirilmektedir. Bu tez çalışmasının konusunu oluşturan ülkelerin OECD (2019) veri tabanından alınan

1970-2017 dönemi yıllık vergi gelirleri verilerine göre gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki paylarının en düşük ve en yüksek değeri, dönem ortalaması, standart sapması ve eğilimin eğimi Tablo 3'te gösterilmektedir. Veri setinin tamamı ise Ek 1'dedir.

Tablo 3: Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı

Ülkeler*	En Düşük Değer (%)	En Yüksek Değer (%)	Dönem Ortalaması (%)	Standart Sapma	Eğilimin Eğimi
Almanya	63,3	71,7	69,0	1,6	
Portekiz	48,8	58,3	53,2	2,2	+0,09
İsveç	67,0	75,6	70,9	2,3	-0,09
Birleşik Krallık	53,7	62,3	56,9	2,4	-0,11
Finlandiya	58,0	68,3	64,4	2,4	+0,08
Belçika	60,4	72,5	68,7	2,5	+0,0004
Fransa	54,6	65,0	61,8	2,6	+0,15
Danimarka	54,5	66,0	60,7	2,8	+0,16
Avusturya	58,3	70,5	66,1	3,4	+0,23
Hollanda	61,8	73,2	67,7	3,4	-0,20
İspanya	57,6	74,5	65,7	3,6	-0,07
Lüksemburg	62,2	76,6	67,5	4,0	-0,24
İtalya	55,2	72,1	65,4	4,3	-0,08
Yunanistan	42,6	60,5	52,3	4,8	+0,23
İrlanda	35,3	61,2	52,5	6,4	+0,41
Türkiye	40,4	56,9	50,6	6,7	-0,16

Kaynak: OECD (2019) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

* Ülkeler standart sapma değerlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır.

Bu çerçevede gelir vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının ortalama etrafındaki yıllık değerleri incelendiğinde ortalamaya en yakın değişim gösteren ve standart sapma değeri 1,6 olan Almanya'da bu pay pozitif eğilim gösterse de artış oldukça yatay seyretmektedir.

Standart sapması 2 ile 3 arasında olan ülkelerden, Belçika Danimarka, Finlandiya, Fransa ve Portekiz'de gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı pozitif eğilimli olsa da artış oldukça yataydır. Bu grupta yer alan İsveç ve Birleşik Krallıkta ise bu pay negatif eğilim göstermekle birlikte oldukça yataydır.

Gelir vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının standart sapma değeri 3 ile 4 arasında olan ülkelerden Avusturya'da bu pay pozitif eğilimli olmakla birlikte önceki gruptaki pozitif eğilimli ülkelere göre daha dik bir eğime sahiptir. Hollanda'da ise negatif olan eğilim önceki gruptaki negatif eğilimli ülkelere göre daha dik bir eğime sahiptir. Son olarak İspanya'da negatif eğilim oldukça yatayıdır.

Standart sapması 4 ile 5 arasında olan ülkelerden Lüksemburg'da negatif olan eğilim önceki gruptaki negatif eğilimli ülkelere göre daha dik bir eğime sahiptir. İtalya'da söz konusu payın eğilimi negatif ve oldukça yatayıdır. Son olarak Yunanistan pozitif eğilimli ülkeler arasında en yüksek ikinci ülkedir.

Standart sapmanın 6'nın üzerinde olduğu iki ülkeden İrlanda'da bu değer 6,4 ve Türkiye'de 6,7'dir. Tüm ülkeler arasında en dik eğime sahip olan İrlanda'da eğilim pozitifdir. Son olarak Türkiye'de eğilim negatif olmakla birlikte azalış oldukça yatayıdır.

Yukarıda ele alınan teorik çerçevede gelir vergilerinin etkileri kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi özelinde de değerlendirilmektedir. Bu çerçevede kişisel gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İtalya, Türkiye ve Yunanistan'da gelir vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının yukarıda değinilen değişimine benzer bir değişim göstermektedir.

Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Lüksemburg ve Portekiz'de gelir vergileri ile kişisel gelir vergisinin paylarındaki değişim daha az benzerdir. Kişisel gelir vergisi gelirleri, gelir vergileri gelirlerine göre Danimarka'da dönem boyunca ortalamaya daha yakın değerler almaktadır. Finlandiya'da 1990'lı yıllar hariç olmak üzere ortalamaya daha yakın değerler almaktadır. İrlanda'da 2000'li yıllarda ortalamanın altında kalmaktadır. Lüksemburg'da son dört yıl ortalamanın üstünde değerler almaktadır. Gelir vergileri gelirleri ile kişisel gelir vergisi gelirleri en çok Portekiz'de birbirinden farklı hareket etmektedir. İlk 20 yıl ortalamanın altında önce artan, takiben azalan ve sonra tekrar artan bir eğilimle, sonraki 28 yıl ortalamanın üstünde önce artan, takiben azalan, sonra tekrar artan ve azalan bir eğilimle değerler almaktadır.

Kurumlar vergisinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerindeki payı ise 1970-2017 döneminde Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda, İsveç ve İtalya'da ortalama çok yakın değerler almaktadır. İspanya'da 2000'li yıllarda ortalamanın üstüne çıkmakla birlikte genelde ortalama çok yakın değerlere sahiptir.

Araştırma döneminin bir kısmında ortalama yakın değerler alan kurumlar vergisi gelirlerinin payı Birleşik Krallık'ta ilk 10 yıl ortalama yakın ancak altında, takip eden 12 yıl ortalama yakın ancak üstünde, son 26 yıl ise ortalama çok yakın değerler almaktadır. Türkiye'de ilk 20 yıl ortalamanın üstünde dalgalanan değerler sonraki 28 yıl ortalama yakın seyretmektedir. Danimarka'da 15 yıl ortalamanın altında fazla değişmeyen, sonraki 15 yıl ortalama fazla değişmeyen ve son 18 yıl ortalamanın üstünde dalgalı bir değişim göstermektedir. Finlandiya'da ilk 25 yıl ortalamanın hemen altında fazla değişmeyen, 15 yıl ortalamanın üstünde ve dalgalı, son 8 yılda ise ortalama değerler söz konusudur. Yunanistan'da değerler ilk 22 yıl ortalamanın altında artan eğilimli, sonraki 20 yıl ortalamanın üstünde artan ve azalan eğilimli ve son 6 yıl ortalamadadır.

Yukarıdaki ülkelerden farklı olarak İrlanda'da kurumlar vergisi gelirlerinin payı dönemin ilk yarısında ortalamanın altında önce azalan ve sonra artan, ikinci yarısında önce artan, sonra azalan ve tekrar artan bir eğilim göstermektedir. Son olarak Portekiz'de kurumlar vergisi gelirlerinin payı kişisel gelir vergisi gelirlerinin payının tam tersi bir yol izleyerek ilk 20 yıl ortalamanın üstünde önce azalan, sonra artan ve tekrar azalan, sonraki 28 yılda ise sırasıyla artan, azalan, artan ve azalan bir eğilim sergilemektedir.

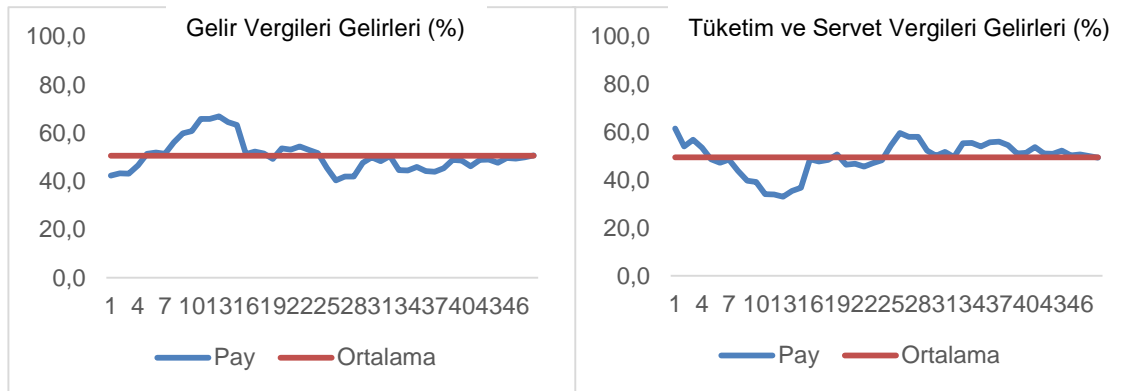
Sonuç olarak araştırma konusu ülkelerde gelir, kişisel gelir ve kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payları birbirinden farklı değişiklikler göstermektedir. Bu durum aşağıda değerlendirilen tüketim ve servet vergileri için de geçerlidir.

1.3.2. Tüketim ve Servet Vergileri Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payının Değişimi

Bu bölümde Tablo 1'de (Tezde sayfa 12'de) yer alan 4000, 5000 ve 6000 kategorilerinden oluşan tüketim ve servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının araştırma konusu ülkelerde araştırma dönemindeki değişimi

değerlendirilmektedir. Yukarıda değinildiği üzere vergi yapısı gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı ile tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranının toplamından oluşmaktadır. Buna bağlı olarak tüketim ve servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı bir önceki bölümde incelenen gelir vergilerinin payının tam tersi bir gelişim göstermektedir. Bu çerçevede gelir vergileri gelirlerinin payının artış eğiliminde olduğu ülkelerde tüketim ve servet vergilerinin payı azalış, gelir vergileri gelirlerinin payının azalış eğiliminde olduğu ülkelerde ise artış eğilimindedir. Ayrıca tüketim ve servet vergileri gelirlerinin yıllık değerlerindeki değişim gelir vergileri gelirlerinin ortalamaya göre aldığı değerlerin simetriği bir yol izlemektedir. Örnek olarak Şekil 5'te Türkiye'de gelir vergileri gelirlerinin payı ile tüketim ve servet vergilerinin payı gösterilmektedir.

Şekil 5: Türkiye'de Vergi Yapısı

Kaynak: OECD (2019) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Araştırma konusu ülkelerin tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirler içinde tüketim vergilerinin payı yıllık ortalama %72,5 ile %93,8 arasındadır. Avusturya'da bu pay %93,8 ile en yüksektir. Ardından sırasıyla Portekiz (%93,7), Finlandiya (%92,9), İsveç (%91,5), Türkiye (%90,7), Almanya (%90,2), Danimarka (%88,4), Hollanda (%87,9), Yunanistan (%87), İtalya (%86,8), İrlanda (%86,5), Belçika (%83,9), Fransa (%82,8), İspanya (%81,5) ve Lüksemburg (%77,2) gelmektedir. Son sırada ise %72,5 ile Birleşik Krallık yer almaktadır.

Bu çerçevede tüm ülkelerde tüketim vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı, tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin oranı ile benzer bir değişim göstermektedir. Bununla birlikte neredeyse ülkelerin tamamında servet

vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı dönem boyunca ortalamaya çok yakın değerler almaktadır.

Ancak servet vergisi gelirleri Belçika'da 35 yılın ardından ortalamanın üstünde artan bir eğilim sergilemektedir. Fransa'da dönemin ilk yarısında ortalamanın altında, ikinci yarısında ortalamanın üstünde artış eğilimine sahiptir. İrlanda ve Yunanistan'da ilk 9 yıl ortalamanın altında, sırasıyla sonraki 24 ve 32 yıl ortalamanın altında ve sonraki yıllar ortalamanın üstünde değerler almaktadır. Türkiye'de ise söz konusu pay ilk 17 yıl ortalamanın üstünde azalan eğilimliken, sonraki yıllar 1994 yılı hariç olmak üzere ortalamanın altında giderek ortalamaya yaklaşmaktadır.

Servet vergileri bu tez çalışmasının Üçüncü Bölümünde vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tahmin edildiği senaryolar çerçevesinde Tablo 1'de (Tezde sayfa 12'de) yer alan 4100 ve 4600 kategorilerinin toplamı olan gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ile 4200, 4300, 4400 ve 4500 kategorilerinin toplamı olan diğer servet vergilerinden oluşmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 4'te de ülkelerin gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ile diğer servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payları ve bu payların dönem eğilimleri gösterilmektedir. Veri setinin tamamı ise Ek 1'dedir.

Her iki vergi türü Almanya, Avusturya ve Lüksemburg'da ortalamaya çok yakın değerler almaktadır. Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda İspanya, İtalya, İsveç ve Portekiz'de ortalamaya yakın değerler almaktadır. İrlanda'nın gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergi gelirlerinin payı ilk 10 yıl ortalamanın üzerinde giderek azalıp ardından ortalama değerler almaktadır. 1982 yılından itibaren yatay bir artış eğilimi sergilemektedir. Diğer servet vergilerinin payı ortalamaya çok yakın değerler alırken 2000'li yıllarda ortalamanın üzerindedir.

Türkiye'nin gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergi gelirlerinin payı ilk 10 yıl ortalamanın üzerinde azalırken, daha sonra ortalama değerler almaktadır. Diğer servet vergileri ilk 17 yıl ortalamanın üstünde, 26 yıl ortalamanın altında ve son 5 yıl ortalamanın üstünde giderek ortalamaya yaklaşan değerler almaktadır.

Tablo 4: Servet Vergilerinin Dönem Ortalaması ve Eğilimi

Ülkeler	Gayrimenkul Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler		Diğer Servet Vergileri	
	Dönem Ortalaması (%)	Eğilim	Dönem Ortalaması (%)	Eğilim
Fransa	4,1	Artan	2,5	Artan
Hollanda	1,7	Artan	2,2	Artan
Almanya	1,1	Artan	1,9	Azalan
Finlandiya	0,7	Artan	1,8	Azalan
İspanya	1,8	Artan	4,5	Azalan
İsveç	1,2	Artan	1,2	Azalan
İtalya	1,3	Artan	3,2	Azalan
Portekiz	1	Artan	2	Azalan
Yunanistan	1,2	Artan	5	Azalan
Birleşik Krallık	10	Azalan	2	Artan
İrlanda	3,6	Azalan	2,8	Artan
Lüksemburg	0,4	Azalan	7	Artan
Avusturya	0,7	Azalan	1,4	Azalan
Belçika	1,6	Azalan	3,4	Azalan
Danimarka	2,7	Azalan	1,8	Azalan
Türkiye	0,8	Azalan	3,6	Azalan

Kaynak: OECD (2019) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yunanistan'ın gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergi gelirlerinin payı ilk 41 yıl ortalamada değerler alırken sonraki 3 yıl artmış ve 4 yıl bu değerde seyretmiştir. Diğer servet vergileri ilk 10 yıl ortalamasının üstünde yatay bir eğilim, sonraki 38 yıl 1998 yılında ortalamasının üstünde olmak üzere ortalamasının altında ve ortalamada değerler almaktadır.

Sonuç olarak gelir vergilerinin paylarında olduğu gibi tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı da araştırma konusu ülkelerde farklı değişiklikler göstermektedir. İzleyen bölümde ise söz konusu ülkelerin araştırma döneminde ekonomik büyüme oranlarında yaşanan değişiklikler ortaya koyulmaktadır.

1.3.2. Araştırma Konusu Ülkelerde Ekonomik Büyüme ve Vergi Yapısı İlişkisi

Bu tez çalışmasının araştırma konusunu oluşturan ülkeler farklı ekonomik büyüme oranlarına sahip oldukları gibi büyüme oranının yıllık değişimi de farklılık göstermektedir. Tablo 5'te kişi başı GSYH büyüme oranının 1971-2017 döneminde aldığı en düşük ve en yüksek değer, ortalama büyüme oranı, büyüme oranının standart sapması ve büyüme oranının araştırma dönemindeki eğiliminin eğimi yer almaktadır. Ülkelerin 1971-2017 dönemi yıllık büyüme oranları Ek 1'de yer almaktadır.

Araştırma döneminde büyüme oranlarının artış eğiliminde olduğu iki ülkeden Türkiye en dik pozitif eğimli artış eğilimine sahiptir. İkinci ülke İrlanda'dır. Diğer 14 ülkede büyüme oranı azalış eğilimindedir. Bu ülkelerden İsveç'te büyüme oranı nerdeyse yatık negatif eğilimlidir. En dik negatif eğilimli ülke ise Yunanistan'dır.

Tablo 5: Araştırma Döneminde Büyüme Oranı

Ülke	Kişi Başı GSYH Büyüme Oranı		Ortalama Büyüme Oranı (%)	Standart Sapma	Büyüme Oranının Eğiliminin Eğimi
	En Düşük Değer (%)	En Yüksek Değer (%)			
Fransa	-3,4	5,5	1,6	1,66	-0,06
Belçika	-3,0	5,8	1,8	1,80	-0,06
Hollanda	-4,3	4,9	1,7	1,81	-0,03
Avusturya	-4,0	5,6	2,0	1,87	-0,06
Almanya	-5,3	5,4	1,9	1,90	-0,04
Danimarka	-5,4	5,7	1,5	2,03	-0,04
Birleşik Krallık	-4,9	6,3	1,9	2,15	-0,04
İsveç	-6,0	5,1	1,6	2,17	-0,005
İtalya	-6,0	6,6	1,5	2,33	-0,09
İspanya	-4,4	7,2	1,9	2,36	-0,05
Finlandiya	-8,7	7,1	2,1	3,12	-0,06
Portekiz	-7,9	11,2	2,2	3,40	-0,08
Lüksemburg	-7,6	9,5	2,5	3,45	-0,05
Yunanistan	-9,0	9,4	1,3	3,86	-0,1
Türkiye	-7,2	9,7	2,8	4,12	+0,05
İrlanda	-6,0	24,1**	4,0	4,49	+0,04

Kaynak: OECD (2019) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

* Ülkeler standart sapma değerlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır.

** Bu büyüme oranına yönelik olarak OECD'nin (2016a) Ekim 2016'da yaptığı bir açıklamaya göre bu durum son yıllarda kurumlar vergisi oranının düşük olması nedeniyle çok sayıda çok uluslu şirket ekonomik aktivitelerini ve bu kapsamda özellikle de fikri mülkiyetlerini İrlanda'ya taşımış olmalarına bağlıdır.

Bununla birlikte araştırma döneminin farklı yıllarında olmak üzere Fransa 5 kez, Almanya ve İrlanda 6 kez, Belçika, Birleşik Krallık ve Lüksemburg 7 kez, Avusturya, Hollanda, İsveç ve İtalya 8 kez, Danimarka ve Finlandiya 9 kez, İspanya, Portekiz ve Türkiye 10 kez ve Yunanistan 15 kez negatif büyüme yaşamıştır. Tüm ülkelerin negatif büyüme yaşadığı tek yıl 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin hemen ardından 2009 yılıdır.

Avrupa Komisyonu'nun toplam vergi gelirleri değişmeden vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması önerisi kapsamında araştırma konusu ülkelerin vergi yapılarında ve ekonomik büyüme oranlarında yukarıda değinilen değişim birlikte değerlendirildiğinde İspanya'da örneğin, araştırma döneminde gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile ekonomik büyüme oranının 36 yılda ters yönlü bir değişim gösterdiği görülmektedir. Buna göre İspanya'da gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının azaldığı 18 yıl ekonomik büyüme oranı artış; payın artış gösterdiği 18 yıl ise ekonomik büyüme oranı azalış göstermiştir.

Araştırma döneminde gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile ekonomik büyüme oranının ters yönlü değiştiği yıl sayısı, gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının azaldığı ve arttığı yıl sayıları sırasıyla Fransa'da 31, 14, 17; Türkiye'de 31, 14, 17; Hollanda'da 28, 18, 10; Lüksemburg'da 26, 14, 12; Birleşik Krallık'ta 26, 13, 13; Finlandiya'da 26, 12, 14; İtalya'da 26, 12, 14; Portekiz'de 25, 12, 13; Belçika'da 24, 11, 13; Danimarka'da 24, 10, 14; Avusturya'da 24, 8, 16; İrlanda'da 23, 8, 15; Yunanistan'da 22, 10, 12; İsveç'te 22, 9, 13 ve Almanya'da 19, 5 ve 14'tür.

Sonuç olarak araştırma konusu ülkelere vergi yapısının değişimi ile ekonomik büyüme oranlarının yıllık değişimi araştırma dönemi boyunca yıllık olarak farklılık göstermektedir. Araştırma dönemindeki eğilimler bakımından ise Türkiye'de gelir vergilerinin eğilimi negatif ve büyüme oranının eğilimi pozitiftir. Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Portekiz ve Yunanistan'da gelir vergilerinin eğilimi pozitif ve büyüme oranının eğilimi negatiftir. Bu durumda 9 ülkede gelir vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile ekonomik büyüme oranı uzun dönemde ters yönde hareket etmektedir. Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İsveç, İtalya ve Lüksemburg'da gelir vergilerinin payı da ekonomik büyüme oranları da negatif eğilimlidir. Son olarak İrlanda'da her iki oran da pozitif eğilimlidir. Bu durumda 7 ülkede gelir vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile ekonomik büyüme oranı uzun dönemde aynı yönde hareket etmektedir.

Buraya kadar vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri teorik çerçevede ele alınmış, araştırma konusu ülkelerde vergilerin ekonomik büyümeyi desteklemek üzere nasıl kullanıldığı incelenmiş ve bu ülkelerde vergi yapılarındaki ve ekonomik büyüme oranlarındaki değişiklikler değerlendirilmiştir. Vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tahmin edildiği Üçüncü Bölüme geçmeden önce İkinci Bölümde bu ilişkiyi ele alan çalışmalardan örnekler sunulmaktadır.

2. BÖLÜM

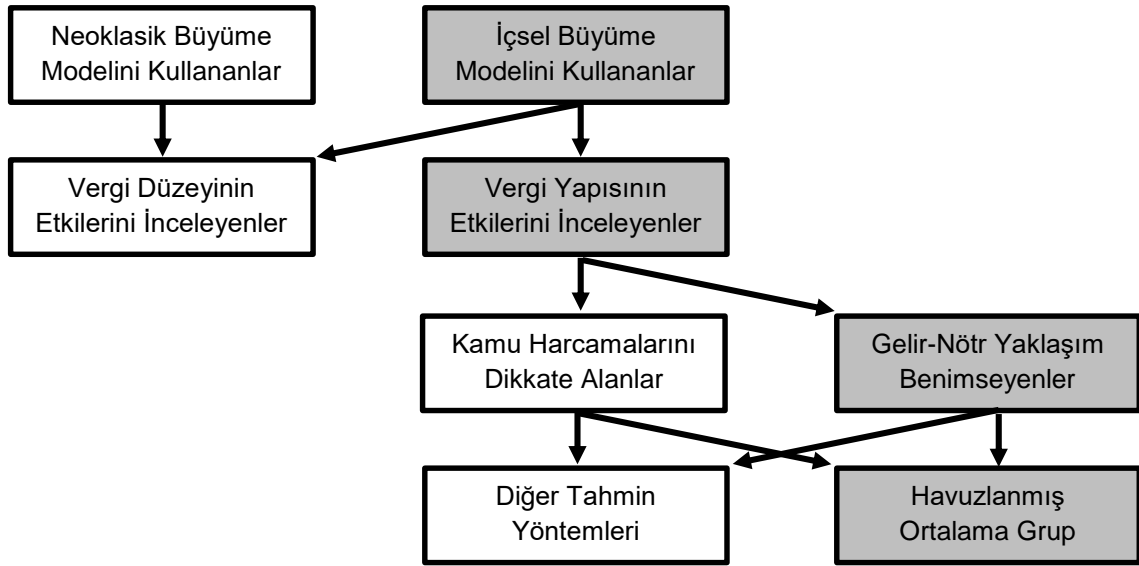
VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

Birinci Bölümde Avrupa Birliği'nde ve genişleme sürecinin bir parçası olan Türkiye'de ekonomik büyümede vergilerin önemine değinilmektedir. Bununla birlikte Avrupa Komisyonu'nun vergi yapısında gelir vergilerinin azaltılması ve buna karşılık tüketim ve servet vergilerinin payının artırılması yoluyla ekonomik büyümenin destekleneceğini ortaya koyduğu raporu (European Commission, 2006) değerlendirilmektedir. Bununla birlikte vergilendirme alanında atılacak adımlarda genişleme sürecinin hesaba katılması gerektiği (Commission of the European Communities, 2001a) vurgulanmaktadır.

Ancak bildiğimiz kadarıyla AB ülkeleri ve genişleme sürecinde vergilendirme alanında uyum çalışmaları yürüten Türkiye'yi birlikte ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte genelde maliye politikasının özelde ise vergilerin uzun dönem ekonomik büyüme ile ilişkisini inceleyen çok sayıda çalışma olmasıyla birlikte vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini ele alan çalışmaların sayıca az olduğu Widmalm (2001), Lee ve Gordon (2005), Arnold vd. (2011) ve Xing (2011) gibi araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir.

Bu çerçevede yapılan literatür taramasına göre vergilerin ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen çalışmaların metodolojisi 4 tercihe dayanmaktadır. Bu tercihler büyüme modeli, vergi değişkenlerinin modele nasıl dahil edileceği, bütçe kısıtı ve tahmin yöntemine ilişkindir. Şekil 6'da söz konusu çalışmalar bu tercihlere göre sınıflandırılmaktadır. İncelenen çalışmalar arasında Arnold (2008) ile birlikte vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin tahmininde içsel büyüme modelinin kullanıldığı, bu modele vergi türlerinden elde gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranlanarak dahil edildiği ve bütçe kısıtı olarak toplam vergi gelirlerinin değişmediği gelir-nötr yaklaşımın benimsendiği, son olarak da havuzlanmış ortalama grup tahmin yönteminin tercih edildiği yeni bir metodolojiye geçilmiştir.

Şekil 6: Vergilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkilerini İnceleyen Çalışmaların Sınıflandırılması

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 6'da yukarıda değinilen Arnold (2008) ile başlayan ve bu tez çalışmasının da metodolojisini oluşturan tercihlere ilişkin kutular gri renkte gösterilmektedir. Arnold (2008) ve aynı metodolojiyi benimseyen diğer çalışmalar Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) yer almaktadır. Söz konusu tercihlere ilişkin kutular gri renkte gösterilmektedir. Birinci Bölümde değinildiği gibi Neoklasik büyüme modeline göre vergilerin GSYH üzerinde düzey etkisi varken büyüme etkisi yoktur. Buna bağlı olarak Neoklasik büyüme modelini kullanan çalışmalar bu tez çalışmasının kapsamı dışında kalmaktadır. İçsel büyüme modellerinde ise teknolojik ilerleme değişkeni teknolojik etkinlik ve ekonomik etkinlik olarak ikiye ayrılmaktadır. Ekonomik etkinliği temsilen de politika değişkenleri ekonomik büyüme eşitliğine eklenmektedir. Böylece vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri tahmin edilmektedir (Bassanini vd., 2001).

İkinci tercih vergi değişkenlerinin ekonomik büyüme eşitliğine nasıl dâhil edileceğine ilişkindir. Vergilerden elde edilen gelirlerin GSYH'ye oranının kullanıldığı çalışmalar, ulaşılan sonuçların tutarsızlığı ve vergiler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki hakkında bir uzlaşmaya varılamadığı yönünde eleştirilmektedir. Vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payını gösteren vergi yapısının kullanılması halinde ise sonuçlar daha tutarlı hale gelmektedir ve iki değişken arasındaki ilişki daha net bir şekilde ortaya koyulmaktadır (Tezde sayfa 43'te Tablo 6'da gösterilen çalışmalar).

İçsel büyüme modeli ile vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tahmin eden çalışmalarda üçüncü tercih konusu bütçe kısıtıdır. Birinci Bölümde değinildiği üzere devlet bütçesi kamu harcamaları ve kamu gelirleri olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımlardan sadece birini ele alan tahmin sonuçları da sapmalıdır (Kneller vd., 1999). Ancak kamu harcamalarına ilişkin veri bulmak zordur. Kamu harcamaları özel yatırımları dışlayabilecektir. Bununla birlikte vergi gelirlerindeki artış veya azalışa bağlı olarak kamu harcamalarındaki artışın hangi alanlara tahsis edileceği veya hangi alanlarda harcama kısıtlamasına gidileceği de ülkelerin sosyal tercihidir ve vergi analizinin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu zorluğu ortadan kaldırmak ve sadece vergilerin etkilerine odaklanabilmek için kamu harcamaları değişkeninin tahmin eşitliğinin dışında tutulması gerekir. Bu çerçevede gelir-nötr yaklaşım ile toplam vergi gelirlerinin değişmediğinin varsayılması halinde kamu harcamalarının da değişmediği varsayılmış olur ve kamu harcamaları ekonomik büyüme tahmin eşitliğinin dışında tutulmuş olur (Tezde sayfa 43'te Tablo 6'da gösterilen çalışmalar).

Şekil 6'da gösterilen dördüncü ve son tercih tahmin yöntemine ilişkindir. Birinci Bölümde teorik çerçevede değinildiği gibi vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin analizi kısa ve uzun döneme göre farklılaşmaktadır. Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) yer alan çalışmalara göre politika alanlarında uyum çalışmaları yürüten ve benzer teknolojiye erişim sağlayan ülkelerde ekonomik büyümenin uzun dönemli ilişkisi aynı olacaktır. Kısa dönemli ilişki ise bu ülkelerde politika değişikliklerinin içinde bulunulan durum ve ihtiyaçlara göre şekillenmesine bağlı olarak farklılaşacaktır.

Bu çerçevede bu bölümde ilk olarak yukarıda sıralanan 4 tercihe göre içsel büyüme modeli, vergi yapısı, gelir-nötrlük ve havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemini kullanan çalışmalar ele alınmaktadır. Bu çalışmalar ülke ve dönem seçimleri ile tahmin eşitliğine dâhil ettikleri değişkenler bakımından farklılaşabilmektedir. Bu çerçevede ikinci olarak bu çalışmaların bulgularındaki benzerlikler ve farklılıklar değerlendirilmektedir. Bunlarla birlikte vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelerken gelir-nötr yaklaşımı benimseyip, havuzlanmış ortalama grup dışında farklı tahmin yöntemi kullanan çalışmalar olduğu gibi tahminlerde havuzlanmış ortalama grup yöntemini kullanıp, tahmin eşitliğine kamu harcamalarını da dahil eden çalışmalar da bulunmaktadır. Ayrıca bazı çalışmalar gelir-nötr yaklaşımı benimsemediği gibi havuzlanmış ortalama grup tahmin edicisini de kullanmamaktadır. Bu çerçevede üçüncü

olarak vergi yapısının ekonomi büyüme üzerine etkilerini bütçe kısıtı veya tahmin yönteminde farklı yaklaşım benimseyen çalışmalardan örnekler sunulmaktadır.

2.1. VERGİ YAPISININ ETKİLERİNİN İNCELENDİĞİ BÜYÜME MODELİ

Bu bölümde vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen çalışmalara yönelik literatür taramasına göre Arnold (2008) ile başlayan en güncel yaklaşım çerçevesinde ilk olarak söz konusu ilişkinin tahmin edildiği gelir-nötr içsel büyüme modelinin gelişimi ortaya koyulmaktadır. Her ne kadar bu çalışmalarda büyüme modeli, vergi değişkenlerinin tahmin eşitliğine dâhil edilme şekli, bütçe kısıtı ve tahmin yöntemi aynı olsa da ulaşılan sonuçlar farklılaşabilmektedir. Bu çerçevede söz konusu çalışmaların önce ülke ve dönem seçimlerindeki farklılıklar, ardından ekonomik büyüme tahmin eşitliğinin değişkenlerindeki farklılıklar incelenmektedir.

2.1.1. Gelir Nötr Büyüme Modelinin Gelişimi

Bu bölümde vergi yapısı ile ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen çalışmalarda kullanılan büyüme modelinin, bir başka ifadeyle ekonomik büyüme tahmin eşitliğinin gelişimi ele alınmaktadır. Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) gösterilen ve bu tez çalışmasında benimsenen yaklaşımı takip eden çalışmalarda büyümenin ana belirleyicilerinden biri olan sermaye birikiminin fiziksel sermaye ve beşerî sermaye olmak üzere iki unsurdan oluştuğu ve beşerî sermayenin de bir değişken olarak tahmin eşitliğine eklendiği bir içsel büyüme modeli kullanılmaktadır.

Bu tez çalışmasının Birinci Bölümünde değinildiği üzere politika değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki uzun dönem etkileri içsel büyüme modeli ile ölçülmektedir. Esas olarak büyüme modelleri teknolojik ilerlemenin modele dışsal ve içsel bir değişken olarak dahil edilmesine göre iki yaklaşım altında şekillenmektedir. Buna göre Neoklasik modelde yatırımların büyüme üzerinde sadece bir geçiş etkisi vardır. Büyümenin tek belirleyicisi teknolojik değişimdir ve bu bir dışsal değişkendir. İçsel büyüme modelinde ise yatırımların ekonomik büyüme üzerinde kalıcı bir etkisi vardır ve büyüme içseldir. Beşerî sermayenin ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olduğu giderek kabul görmektedir. Sonuç olarak içsel büyüme modeli daha tutarlı sonuçlar vermektedir (Arnold vd., 2007, s. 5, 21)

Söz konusu içsel büyüme modeli çıktının (Y) fiziksel sermaye (K), beşerî sermaye (H), iş gücü (L) ve teknolojik ve ekonomik etkinlik (A) tarafından belirlendiği ölçüğe göre sabit getirili Cobb-Douglas üretim fonksiyonundan türetilmektedir. Bu çerçevede s^K fiziksel sermayeye yapılan yatırımları, s^H beşerî sermayeye yapılan yatırımları, n nüfus artış oranını, g teknolojik ilerleme oranını ve t zamanı temsil etmek üzere herhangi bir ülkede kişi başı gelir eşitliği aşağıdaki gibidir (Mankiw vd.nin (1992):

$$\ln\left(\frac{Y_t}{A_t}\right) = \ln A(O) + gt - \frac{\alpha + \beta}{1 - \alpha - \beta} \ln(n + g + \delta) + \frac{\alpha}{1 - \alpha - \beta} \ln(s^K) + \frac{\beta}{1 - \alpha - \beta} \ln(s^H)$$

Yukarıdaki modelde yer alan fiziksel ve beşeri sermaye birikimi ve nüfus artış oranı değişkenleri Neoklasik modelde ileri sürüldüğü gibi sabit değişkenler olmayıp stokastik değişkenlerdir. Bu değişkenler birim kök içerdikleri, bir başka ifadeyle durağan olmadıkları için büyüme modelinin bir hata düzeltme modeli çerçevesinde ele alınması ve değişkenlerin birinci farklarının da büyüme modeline eklenmesi gerekir (Cellini, 1997).

Bununla birlikte ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olan teknolojik ilerlemeyi temsil eden A teknolojik etkinlik (Ω) ve ekonomik etkinlik (I) olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Teknolojik etkinliğin g oranında arttığı, ekonomik etkinliğin ise kurumsal ve politika değişkenlerinin bir fonksiyonu olduğu ekonomik büyüme tahmin eşitliği aşağıdaki gibidir (Bassanini vd., 2001):

$$\begin{aligned} \Delta \ln y_{i,t} = & a_{0,i} - \phi \ln y_{i,t-1} + a_{1,i} \ln s_{i,t}^K + a_{2,i} \ln s_{i,t}^H - a_{3,i} n_{i,t} + \sum_{j=4}^m a_{j,i} \ln V_{i,t}^j + \ln \Omega_{it} \\ & + b_{1,i} \Delta \ln s_{i,t}^K + b_{2,i} \Delta \ln s_{i,t}^H + b_{3,i} \Delta n_{i,t} + \sum_{j=4}^m b_{j,i} \Delta \ln V_{i,t}^j + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

Bu eşitlikte y büyüme oranını, V vektörü ekonomik etkinliği etkileyen değişkenleri, b katsayıları kısa dönemli etkileri ve ε hata terimini göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin hem düzey hem de birinci farklarının yer aldığı bu eşitlik bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ortak bir uzun dönemli ilişki olduğunu, kısa dönemde ise bu ilişkinin ülkelere göre farklı olabildiğini yakalamaktadır. Teknolojik etkinliği temsil eden $\ln \Omega_{it}$

zamannın bir fonksiyonudur. Tahmin eşitliğinin türetilmesi Üçüncü Bölümde yer almaktadır (bakınız 3.1.1 Tahmin Eşitliğinin Türetilmesi, s. 69-73).

Yukarıdaki eşitlik bu tez çalışmasında ve Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) yer alan çalışmalarda vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Söz konusu çalışmalar büyüme modeli, vergi yapısı, bütçe kısıtı ve tahmin modelinde aynı tercihleri kullanmakla birlikte araştırma dönemi ve ülke seçiminde ve büyüme modeline dahil edilen değişkenlerde farklılaşmaktadırlar. İzleyen bölümlerde bu farklılıklar ele alınmaktadır.

2.1.2. Çalışmaların Araştırma Dönemi ve Ülke Seçimindeki Farklılıklar

Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini toplam vergi gelirlerinin değişmediğinin varsayıldığı içsel büyüme modeli ile havuzlanmış ortalama grup yöntemini kullanarak tahmin eden çalışmalar, bu çalışmalarda kullanılan tahmin dönemi ve ülkelerle birlikte aşağıda yer alan Tablo 6'da gösterilmektedir.

Söz konusu çalışmalarda araştırma dönemi 30 yılın üzerindedir. Çevik ve Oh (2013) bu çalışmalar arasında en kısa dönem olan ve 1980 ve 2010 yıllarını kapsayan 31 yıllık veri ile tahminde bulunmaktadır. En uzun dönemli çalışma ise 1970-2014 dönemi olmak üzere 45 yıl ile Baiardi vd.ne (2017) aittir.

Bu çalışmalarda kullanılan ülke seti de ağırlıklı olarak OECD ülkelerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), McNabb (2016 ve 2018) ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) OECD üyesi olmayan ülkeleri de veri setine almışlardır.

Bu çerçevede Arnold (2008) ve Arnold vd.nin (2011) çalışmalarında İtalya ve Türkiye, Xing'de (2011) İspanya, İtalya, Portekiz ve Türkiye, Acosta-Ormaechea ve Yoo'da (2012) Lüksemburg yer almamaktadır. Çevik ve Oh (2013), McNabb (2016 ve 2018), Baiardi vd. (2017) ile Acosta-Ormaechea vd.de (2019) ise bu tez çalışmasının konusunu oluşturan AB üyesi ülkeler ile Türkiye birlikte yer almaktadır.

Tablo 6: Çalışmalarda Dönem ve Ülkeler

Yazar (Yıl)	Dönem	Ülkeler*
Arnold (2008)	1971-2004 (34 yıl)	21 OECD Ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İsviçre, İtalya , Japonya, Kanada, Norveç, Portekiz , Yeni Zelanda, Yunanistan
Arnold vd. (2011)	1971-2004 (34 yıl)	21 OECD Ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İsviçre, İtalya , Japonya, Kanada, Norveç, Portekiz , Yeni Zelanda, Yunanistan
Xing (2011)	1970-2004 (35 yıl)	17 OECD Ülkesi: ABD, Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İsveç , İsviçre, Japonya, Kanada, Norveç, Yeni Zelanda, Yunanistan
Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012)	1970-2009 (40 yıl)	69 ülke içinde Almanya , Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İtalya , Portekiz , Türkiye , Yunanistan
Çevik ve Oh (2013)	1980-2010 (31 yıl)	26 OECD Ülkesi ABD, Avustralya, Avusturya , Almanya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Japonya, Kanada, Kore, Lüksemburg , Meksika, Norveç, Portekiz , Türkiye , Yeni Zelanda, Yunanistan
McNabb (2016)	1980-2012 (33 yıl)	100 ülke içinde Almanya , Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İtalya , Lüksemburg , Portekiz , Türkiye , Yunanistan
Baiardi vd. (2017)	1970-2014 (45 yıl)	34 OECD Ülkesi ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Çekya, Danimarka , Estonya, Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsrail, İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Japonya, Kanada, Kore, Lüksemburg , Macaristan, Meksika, Norveç, Polonya, Portekiz , Slovakya, Slovenya, Şili, Türkiye , Yeni Zelanda, Yunanistan .
McNabb (2018)	1980-2013 (34 yıl)	100 ülke içinde Almanya , Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İtalya , Lüksemburg , Portekiz , Türkiye , Yunanistan
Acosta-Ormaechea vd. (2019)	1970-2009 (40 yıl)	70 ülke içinde Almanya , Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İtalya , Lüksemburg , Portekiz , Türkiye , Yunanistan

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

*Bu tez çalışmasında yer alan ülkeler koyu renkli gösterilmiştir.

Tahminlerini 69 ülke verisi ile gerçekleştiren Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) ülkeleri düşük, orta ve yüksek gelirli ülkeler olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Söz konusu

çalışmada bu tez çalışmasının konusunu oluşturan 15 AB üyesi ülke yüksek gelirli, Türkiye ise orta gelirli ülkeler arasında yer almaktadır. McNabb (2016 ve 2018) ise 100 ülkenin yer aldığı veri setinde ülkeleri düşük, düşük-orta, orta-yüksek ve yüksek gelirli olmak üzere dörde ayırmaktadır. Söz konusu 15 AB üyesi ülke yüksek gelirli ülkeler grubundayken Türkiye orta-yüksek ülkeler arasındadır. Son olarak Acosta-Ormaechea vd. (2019) 70 ülke arasında 15 AB üyesi ülkeyi yüksek gelirli, Türkiye'yi ise orta gelirli ülke olarak değerlendirmektedirler. Diğer çalışmalarda ülkeler için bir gruplandırma söz konusu değildir.

2.1.3. Çalışmaların Büyüme Modellerinin Değişkenlerindeki Farklılıklar

Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerinin incelendiği ve yukarıda yer alan Tablo 6'da gösterilen çalışmalarda ekonomik büyüme modelinin bağımlı değişkeni kişi başı GSYH olmakla birlikte, bazı çalışmalarda bu değişken düzey olarak, bazılarında ise büyüme oranı kullanılmaktadır. Bununla birlikte ekonomik büyüme modelinin bağımsız değişkenleri üç grupta toplanmaktadır. Bu gruplardan ilki büyümenin temel değişkenleri, ikincisi vergi değişkenleri ve üçüncüsü kontrol değişkenleri olarak adlandırılmaktadır. Bu bölümde önce büyümenin temel değişkenleri ile vergi değişkenleri ele alınmaktadır. Ardından ekonomik büyümeye ilişkin çalışmalarda araştırmacıların temel değişkenlerin yanında ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemek istedikleri kontrol değişkenlerine (Hsiao, 2014, s. 167) değinilmektedir.

Bu çerçevede aşağıda yer alan Tablo 7'de bu bölümde ele alınan çalışmaların büyüme modellerinde yer alan bağımlı değişken, temel değişkenler ve vergi değişkenleri gösterilmektedir. Bağımlı değişken kişi başı GSYH olmakla birlikte Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), McNabb (2016 ve 2018) ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) büyüme oranını kullanmaktadırlar. Bununla birlikte bu çalışmaların tahmin sonuçlarını sundukları tablolarda Arnold (2008), Arnold vd.nde (2011) olduğu gibi bağımlı değişken olarak $\Delta \log$ kişibaşıGSYH göstermektedirler. Bu oran kişi başı GSYH'nin büyüme oranıdır.

Tablo 7: Büyüme Modelinin Değişkenleri

Yazar	Bağımlı Değişken	Temel Değişkenler	Vergi Değişkenleri
Arnold (2008)	Reel kişi başı GSYH	Kişi başı GSYH bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
Arnold vd. (2011)	Reel kişi başı GSYH	Kişi başı GSYH bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
Xing (2011)	Reel kişi başı GSYH	Kişi başı GSYH bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012)	Kişi başı GSYH büyüme oranı	Kişi başı GSYH büyüme oranı bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri, Tüketim vergileri Servet vergileri
Çevik ve Oh (2013)	Kişi başı GSYH	Kişi başı GSYH bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı Enflasyon oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
McNabb (2016)	Kişi başı GSYH büyüme oranı	Kişi başı GSYH büyüme oranı bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
Baiardi vd. (2017)	Reel kişi başı GSYH	Kişi başı GSYH bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
McNabb (2018)	Reel kişi başı GSYH büyüme oranı	Kişi başı GSYH büyüme oranı bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri
Acosta-Ormaechea vd. (2019)	Kişi başı GSYH büyüme oranı	Kişi başı GSYH büyüme oranı bir dönem gecikmeli değeri Fiziksel sermaye Beşerî sermaye Nüfus artış oranı	Gelir vergileri Tüketim vergileri Servet vergileri

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Büyüme modelinin temel değişkenleri Cobb-Douglas tipi üretim fonksiyonundan hareketle başlangıç gelir düzeyi, fiziksel sermaye, beşerî sermaye ve nüfus artış oranıdır (Moral-Benito, 2009, s. 13, 14). Bu çerçevede Tablo 7'de yer alan çalışmaların tamamında başlangıç gelir düzeyi ve nüfus artış oranı ekonomik büyüme tahmin modelinde yer almaktadır. Temel değişkenlerden bir diğeri olan, makine ve teçhizat, bina gibi dayanıklı fiziksel girdilerin tamamını temsil eden ve aynı anda birden çok üretici tarafından kullanılmayan, bir başka ifadeyle rakip ürün niteliğinde olan fiziksel sermaye (Barro ve Sala-i-Martin, 2004, s. 24) daha önceden üretilmiş ve üretimde kullanılacak olan nihai mallardan oluştuğu için bu malların değeri cinsinden ölçülmektedir (Acemoglu, 2009, s. 28). Bu çerçevede fiziksel sermaye, yatırımların toplamı olarak değerlendirilmektedir. Tablo 7'de yer alan çalışmaların tamamında fiziksel sermaye değişkeni için gayrisafi sabit sermaye oluşumunun GSYH'ye oranı kullanılmaktadır.

Büyüme modelinin bir diğeri temel değişkeni beşerî sermayedir. Beşerî sermaye iş gücünün nitelikleri ile ilgilidir. Üretim fonksiyonunda yer alan iş gücü faktörü ülkeler arasında ve zamana göre değişim gösterir. Çünkü her çalışan eğitim ve sağlık durumuna göre farklı kalitede iş çıkarır. Beşerî sermaye esasen iş gücünün kalitesidir (Weil, 2013). Beşerî sermaye iş gücünün sahip olduğu bilgi ve becerilerin toplamıdır (Yılmaz ve Akıncı, 2012). Ekonomik büyümenin doğrudan bir belirleyicisi olan beşerî sermaye iş gücünün niceliğinden çok niteliğinin de önemli olduğunu gösterir (Kaplan, 2019).

Beşerî sermaye ülkeler arasındaki ekonomik büyüme farklılıklarının bir kısmını açıklamaktadır. Buna göre vergi oranlarının artması bireylerin beşerî sermaye yatırımlarını ve buna bağlı olarak ekonomik büyümeyi azaltır. Ancak artan vergi gelirlerinin eğitime harcanmasıyla beşerî sermaye artar. Sonuç olarak beşerî sermayenin modele dahil edilmemesi halinde tahmin katsayılarında sapma olacaktır (Padovano ve Galli, 2002, s. 533).

Yukarıdaki açıklamalara göre beşerî sermaye eğitim ve sağlık olmak üzere iki temel unsurdan oluşmaktadır. Bu bölümde incelenen çalışmalarda ise beşerî sermayenin eğitim yönü dikkate alınmaktadır. Bu çerçevede büyüme modeline dahil edilen beşerî sermaye değişkeni olarak ortalama okulda kalma süresi kullanılmaktadır.

Büyüme modelinin bağımsız değişkenlerini oluşturan ikinci grupta vergi yapısını oluşturan vergi değişkenleri yer almaktadır. Tablo 7'de (Tezde sayfa 45'te) yer alan çalışmalarda bu tez çalışmasının birinci bölümünde ele alınan vergi sınıflandırmalarından konu ayırımına göre vergi sınıflandırması kullanılmaktadır. Buna göre vergiler konularına göre gelir, tüketim ve servet vergilerinden oluşmaktadır. Bu değişkenler vergi türünden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı olarak büyüme tahmin eşitliğine dahil edilmektedirler.

Son olarak büyüme modelinde çalışmadan çalışmaya farklılık gösteren bir diğer husus tahminlerde kullanılan kontrol değişkenleridir. Bu bölümde incelenen çalışmalarda büyüme modelinde yer alan kontrol değişkenleri Tablo 8'de (Tezde sayfa 48'de) gösterilmektedir. İlk kontrol değişkeni toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı olan vergi yüküdür. Ülkeler arasındaki vergi yükü farklılıklarının tahminlerde kontrol edilmemesi sahte korelasyona yol açabilmektedir. Bu durumu önlemek için de tahmin eşitliğine kontrol değişkeni olarak vergi yükü eklenmelidir. Bununla birlikte vergi yükü farklılıkları kontrol edilerek vergi yükü ile vergi araçları arasındaki korelasyon tamamen ortadan kaldırılamayabilecektir (Arnold, 2008, s. 11).

Vergi yapısı ile vergi yükü arasındaki bir korelasyondan kaynaklanabilecek sapmayı ortadan kaldırmak üzere kontrol değişkeni olarak vergi yükü modele dâhil edilmelidir (Arnold vd., 2011, s. 62). Gelir-nötrlüğü sağlamak üzere vergi yapısında yer alan vergi türlerinden birindeki değişikliğin diğer türdeki aynı oranda ters yönlü değişiklik ile karşılanması ve toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranının değişmemesini sağlamak için toplam vergi gelirleri vergi yükü olarak büyüme modeline eklenmelidir (Acosta-Ormaechea ve Yoo, 2012, s. 12).

Bu çerçevede Tablo 8'de yer alan çalışmaların tamamında vergi yükü bir kontrol değişkeni olarak tahmin eşitliğinde yer almaktadır. Sadece Çevik ve Oh (2013) tahmin senaryolarının bazılarında vergi yükünü eklemişlerdir.

Tablo 8: Kontrol Değişkenleri

Yazar (Yıl)	Kontrol Değişkenleri (Ekonomik Büyümenin Potansiyel Kaynakları)									
	Vergi Yüğü	Enflasyon Oranı	Enflasyon Oranının Değişkenliği	Ar-Ge Harcamaları	Bütçe Dengesi	Kamu Harcamalarının GSYH'ye oranı	Tasarrufların GSYH'ye oranı	Dış Ticarete Açıklık	Cari Dengenin GSYH'ye oranı	İthalatın GSYH'ye oranı
Arnold (2008)										
Arnold vd. (2011)										
Xing (2011)										
Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012)										
Çevik ve Oh (2013)										
McNabb (2016)										
Baiardi vd. (2017)										
McNabb (2018)										
Acosta-Ormaechea vd. (2019)										

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

- : Tahmin edilen tüm eşitliklerde yer alıyor
 : Tahmin edilen tüm eşitliklerde yer almıyor
 : Tahmin edilen eşitliklerde yer almıyor

Diğer kontrol değişkenleri arasında enflasyon oranı, enflasyon oranının değişkenliği, Ar-Ge harcamaları, bütçe dengesi, kamu harcamalarının GSYH'ye oranı, tasarrufların GSYH'ye oranı, dış ticarete açıklık, cari dengenin GSYH'ye oranı ve ithalatın GSYH'ye oranı yer almaktadır.

Ancak genel olarak hem OECD çalışmalarında hem de akademik çalışmalarda enflasyon oranı, enflasyon oranının değişkenliği, dış ticarete açıklık ve araştırma-geliştirme harcamaları kontrol değişkeni olarak tahmin modeline eklense de bunların vergi değişkenleri üzerinde bir değişikliğe yol açmadığının ileri sürüldüğü çalışmalar bulunmaktadır (Örneğin Arnold, 2008, s. 15 ve Arnold vd., 2011, s. 63).

Ayrıca tahmin senaryolarında farklı kontrol değişkenlerine yer veren Çevik ve Oh'un (2013) tahmin sonuçlarına göre söz konusu kontrol değişkenlerinin tahmin eşitliğine eklenmesi neticesinde vergi değişkenlerinin katsayı tahminlerinin işareti değişmediği gibi büyüklüklerinde de yüzde bir ile iki puan arasında bir değişiklik olmaktadır.

2.2. ÇALIŞMALARIN BULGULARI

Bu bölümde vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen ve Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) gösterilen çalışmaların ulaştıkları sonuçlar ele alınmaktadır. Yukarıda bu sonuçlar değerlendirilirken dikkate alınması gereken farklılıklardan ülke, dönem seçimi ve kontrol değişkenleri seçimlerine değinilmiştir. Burada ise söz konusu çalışmaların kullandıkları tahmin yöntemi ve tahmin senaryoları ele alındıktan sonra gelir vergileri ile tüketim ve servet vergilerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine yönelik tahmin sonuçları değerlendirilmektedir.

2.2.1. Çalışmalarda Kullanılan Tahmin Yöntemi ve Senaryolar

Yukarıda yer alan Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) gösterilen çalışmalarda Pesaran vd. (1999) tarafından geliştirilen havuzlanmış ortalama grup (pooled mean group) tahmin yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini kısa ve uzun dönem için ayırmaktadır. Böylece ekonominin denge çıktı miktarından uzaklaşması halinde bir yılda söz konusu sapmanın ne kadarının düzeltileceğini gösteren eştümleşme (yakınlaşma) katsayısı ve bağımsız değişkenlerin kısa dönem katsayıları ülkelere özgü olarak tahmin edilirken uzun dönem ilişkinin aynı olması sağlanmaktadır. Birinci Bölümde yer verilen teorik çerçevede vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin kısa ve uzun dönemde farklılaştığı ortaya koyulmuştur. Ülkeler kısa dönemde denge çıktı miktarına ulaşmada farklılık gösterirken, uzun dönemde vergi yapısı ile büyüme arasında ilişki aynı olmaktadır (Duval vd., 2007).

Bu çerçevede ülkeler arasındaki heterojenliği karşılamak üzere kullanılan sabit etkiler tahmin yönteminde diğer tüm parametrelerin örneklem içinde eşit olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin tahmininde sabit etkiler yöntemi yerine kısa dönemli etkilerin ülkeler arasında farklılık

göstermesini mümkün kılan ve uzun dönemli ilişkiyi tüm ülkeler için eşit tahmin eden havuzlanmış ortalama grup tahmin edicisi kullanılmalıdır (Arnold, 2008, s. 10).

Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin araştırılmasına yönelik ilgi artıyor olsa da bu alanda az sayıdaki çalışmanın ilk örnekleri arasında Kneller vd. (1999) ve Widmalm (2001) yer almaktadır. Bu çalışmalarda en küçük kareler yöntemi veya sabit etkiler yöntemi gibi geleneksel ekonometrik tahmin yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemlerdeki tüm katsayıların tüm ülkeler için aynı olduğu varsayımının geçerli olmaması halinde elde edilen tahmin sonuçları sapmalı ve çıkarımlar da geçersiz olacaktır (Xing, 2011, s. 1, 2, Arnold vd., 2011, s. F61 ve Çevik ve Oh, 2013, s. 41).

Kullanılabilecek bir diğer yöntem olan ortalama grup tahmin yönteminde kısa ve uzun dönem katsayıları her ülke için ayrı ayrı tahmin edilerek katsayıların ortalaması alınmaktadır. Havuzlanmış ortalama grup yöntemi ise tüm kısa ve uzun dönem katsayılar ile hata varyanslarının eşit kabul edildiği sabit etkiler yöntemi ile ortalama grup yönteminin arasında bir çözüm sunmaktadır ve daha etkin sonuçlar ortaya koymaktadır (Acosta-Ormaechea ve Yoo, 2012, s. 12, Çevik ve Oh, 2013, s. 41, Acosta-Ormaechea vd., 2019, e78).

Sonuç olarak Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) yer alan çalışmaların tamamında havuzlanmış ortalama grup yöntemi tercih edilmektedir. Bununla birlikte bu çalışmalarda toplam vergi gelirlerinde meydana gelen değişikliklerin kamu harcamalarına nasıl yansıtılacağına hesaba katılması gerekliliğini ortadan kaldırmak için toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayılmaktadır.

Vergi gelirlerindeki bir artış örneğin kamu harcamalarını arttırmak için gerekli finansman kaynağını sağlayacaktır. Ancak bu artışın tahsis edileceği kamu harcamaları da ekonomik büyümeyi etkileyen bir değişkendir. O halde tahminlerde kamu harcamalarının dikkate alınmaması halinde sonuçlar sapmalı olacaktır (Kneller vd., 1999). Bununla birlikte gelirlerde yaşanan bir artışın kamu harcamalarına nasıl yansıtılacağı ülkelerin tercihlerine bağlıdır. Bu durumu ölçmek zor olduğu gibi kamu harcamalarının etkileri de vergi analizinin kapsamı dışındadır. Çok sayıda ülkenin uzun dönemli verileri ile çalışırken kamu harcamaları verilerine göre vergi gelirleri verilerine ulaşmak daha

kolaydır (McNabb, 2016 ve 2018). Toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayılarak da yukarıda bahsedilen sapma ortadan kaldırılabilecektir (Xing, 2011).

Sonuç olarak bugün gelinen noktada söz konusu sapsmaları ve zorlukları ortadan kaldırmak için gelir-nötr bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu yaklaşımda vergi yapısı içinde vergiler biri gelir vergileri diğer tüketim ve servet vergileri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir vergi grubunda artış olması halinde diğer vergi grubunda aynı oranda azalış olacağı varsayılmaktadır. Böylece toplam vergi gelirleri değişmeyeceğinden kamu harcamalarının etkisinin dikkate alınmaması sağlandığı (Arnold vd., 2011) gibi farklı vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri de karşılaştırılabilir hale gelmektedir (Arnold, 2008, s. 6).

Gelir nörlüğün sağlanması için Tablo 6'da (Tezde sayfa 43'te) yer alan çalışmalarda etkisi ölçülmek istenen vergi grubu tahmin eşitliğine eklenirken, diğer grup çıkarılmaktadır. Bu şekilde tahmin eşitliğine eklenen örneğin gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının yüzde bir puan artması, tahmin eşitliğinin dışında tutulan tüketim ve servet vergileri gelirlerinin payının yüzde bir puan azaldığı anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım hem gelir vergilerinin hem de tüketim ve servet vergilerinin alt grupları itibarıyla da uygulanmaktadır. Bu çerçevede aşıağıda yer alan Tablo 9'da ilgili çalışmaların tahmin senaryoları gösterilmektedir.

Tahmin senaryoları değerlendirildiğinde Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), Baiardi vd. (2017) ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) vergi gelirlerini önce yukarıda değinildiği gibi iki gruba ayırarak tahminlerini gerçekleştirmektedirler. Böylece gelir vergilerinin etkileri incelenirken tüketim ve servet vergileri, tüketim ve servet vergilerinin etkileri incelenirken gelir vergileri tahmin eşitliğinin dışında tutularak gelir-nörlük sağlanmaktadır.

Yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak Xing (2011) ile Çevik ve Oh (2013) gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin etkilerini tek bir kategori olarak tahmin etmemektedirler. McNabb (2016 ve 2018) ise tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin etkilerini tek bir kategori olarak tahmin etmemektedir. Çevik ve Oh'da (2013) tüketim ve servet vergileri ve alt grupları tahmin eşitliklerinde yer almamaktadır.

Tablo 9: Tahmin Senaryoları

Yazar (Yıl)	Alt Grup						Alt Grup																																											
	1. GRUP						2. GRUP			1. Seçenek			2. Seçenek			3. Seçenek			4. Seçenek			5. Seçenek																												
	GELİR VERGİLERİ						TÜKETİM VE SERVET VERGİLERİ			1. Tüketim Vergileri			2. Servet Vergileri			1. Tüketim Vergileri			2. Gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler			3. Diğer servet vergileri			1. Gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler			2. Veraset ve İntikal Vergisi			1. KDV ve satış vergileri			2. Ticaret vergileri			3. Diğer tüketim vergileri			4. Servet vergileri			1. Mal ve Hizmet Vergileri			2. Ticaret Vergileri			3. Servet Vergileri	
Arnold (2008)	•	•	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•																													
Arnold vd. (2011)	•	•	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•																													
Xing (2011)		•	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•																																
Acosta- Ormaechea ve Yoo (2012)	•			•	•	•	•	•	•	•	•	•													•	•	•	•	•	•																				
Çevik ve Oh (2013)		•								•																																								
McNabb (2016)	•			•	•	•				•	•	•																			•	•	•	•	•	•														
Baiardi vd. (2017)	•	•	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•																																
McNabb (2018)	•			•	•	•				•	•	•																			•	•	•	•	•	•														
Acosta- Ormaechea vd. (2019)	•			•	•	•	•	•	•	•	•	•													•	•	•	•	•	•																				

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

- : Vergi türü tahmin senaryosunda yer almaktadır.

Bu çalışmalarda bu iki ana grupta yer alan vergilerin etkileri, alt grupları itibariyle de tahmin edilmektedir. Bu çerçevede gelir vergisi gelirleri tüm çalışmalarda alt gruplarıyla Çevik ve Oh (2013) hariç olmak üzere tüketim ve servet vergileri de tüketim vergileri ve servet vergileri olmak üzere değerlendirilmektedir.

Gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri alt gruplar itibarıyla tahmin edilirken iki yaklaşım benimsendiği görülmektedir. İlk yaklaşımda Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Çevik ve Oh (2013) ve Baiardi vd. (2017) gelir vergisi gelirlerini kişisel gelir vergisi gelirleri ve kurumlar vergisi olmak üzere iki alt gruba ayırmaktadırlar. Bu ayırmda sosyal güvenlik katkıları kişisel gelir vergisine dahil edilmektedir. Diğer dört çalışmada ise kişisel gelir vergisi, sosyal güvenlik katkıları ve kurumlar vergisi olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Tüketim ve servet vergilerinin alt gruplar itibarıyla tahmininde de servet vergilerini alt gruplara ayırma ve tüketim vergilerini alt gruplara ayırma söz konusudur. Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Xing (2011) ve Baiardi (2017) servet vergilerini gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve diğer servet vergileri olarak ayırmaktadır. Tüketim vergilerinin ayırımında ise Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) ile Acosta-Ormaechea vd. (2019) KDV ve satış vergileri, ticaret vergileri ve diğer tüketim vergilerini kullanırken, McNabb (2016 ve 2018) mal ve hizmet vergileri ile ticaret vergileri ayırımını tercih etmektedir.

İzleyen kısımlarda yukarıda değinilen senaryolar çerçevesinde ilgili çalışmaların önce gelir vergilerinden elde edilen gelirlerdeki ardından tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerdeki değişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine yönelik tahmin sonuçları özetlenmektedir.

2.2.2. Gelir Vergileri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi

Bu bölümde değerlendirilen dokuz çalışma ortak olarak vergi yapısını oluşturan gelir, tüketim ve servet vergilerinin ekonomik büyüme üzerine etkilerini, gelir-nötr yaklaşım altında havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemiyle tahmin etmektedirler. Ancak bu ortak noktaların yanında çalışmaların araştırma dönemi, ülke seçimi ve tahmin senaryoları birbirinden farklılaşmaktadır. Bu çalışmalar büyük oranda benzer sonuçlara ulaşmış olsalar da çalışmaların farklılaştığı sonuçlar da bulunmaktadır. Bu sonuçlar senaryolar itibarıyla aşağıda yer alan Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10: Vergi Türleri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi

Yazar (Yıl)	1. GRUP						2. GRUP													
	GELİR VERGİLERİ						TÜKETİM VE SERVET VERGİLERİ													
	Alt Grup			Alt Grup			1. Seçenek			2. Seçenek			3. Seçenek			4. Seçenek			5. Seçenek	
	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek	1. Seçenek	2. Seçenek	3. Seçenek		
Arnold (2008)	-	-	-				+	+	+	+	+	-								
Arnold vd. (2011)	-	-	-				+	+	+	+	+	-								
Xing (2011)		-	-				+	+	+	+	+									
Acosta- Ormaechea ve Yoo (2012)	-			-	-	-	+	+	+				+	-	+	+				
Çevik ve Oh (2013)		-						+												
McNabb (2016)	-			-	-	+		+	+								+	+	+	
Baiardi vd. (2017)	+	-	+				-	-	+	-	-	+								
McNabb (2018)	-			-	-	+		+	+								+	+	+	
Acosta- Ormaechea vd. (2019)	-			-	-	-	+	+	+				+	-	+	+				

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

+: vergi türü ile ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir.

-: vergi türü ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir.

İstatistiksel olarak anlamsız olan işaret tahmini kırmızı renkte gösterilmektedir.

Yukarıda değinildiği üzere çalışmaların genelinde uygulanan senaryolardan ilkinde gerçekleştirilen tahmin sonuçlarına göre gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payında bir artış tüketim ve servet vergileri gelirlerinin payının aynı

oranda azalması halinde ekonomik büyümeyi uzun dönemde olumsuz etkilerken tüketim ve servet vergileri gelirleri olumlu etkilemektedir. İkinci grubun tüketim vergileri ve servet vergileri olarak ayrılması halinde de her iki vergi türünden elde edilen gelirlerin etkileri olumlu tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede gelir vergileri grubunun etkilerini tahmin eden Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), McNabb (2016 ve 2018) ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) gelir vergileri ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki hesaplamaktadırlar. Bu durumda toplam vergi gelirleri değişmeyecek şekilde vergi gelirlerinin tüketim ve servet vergilerinden gelir vergilerine kaydırılması halinde uzun dönemde kişi başı GSYH ve buna bağlı olarak ekonomik büyüme daha düşüktür. Baiardi vd.ne (2017) göre bu ilişkinin katsayısı pozitif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamsızdır. Xing (2011) ve Çevik ve Oh (2013) bu senaryoda tahmin yapmamaktadırlar.

Gelir vergilerini kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi olarak ayıran Arnold (2008), Arnold vd. (2011) ve Xing'in (2011) tahmin sonuçlarına göre her iki vergi türü de uzun dönemde ekonomik büyüme ile negatif ilişkilidir. Bununla birlikte bu çalışmalara göre kurumlar vergisi ekonomik büyümeyi kişisel gelir vergisine göre daha olumsuz etkilemektedir. Baiardi vd.nin (2017) tahmin sonuçlarına göre ise kişisel gelir vergisinin katsayı tahmininin işareti negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamsızdır. Kurumlar vergisi katsayı tahmininin işareti ise istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak pozitifdir. Baiardi vd. (2017) bu çerçevede vergi gelirlerinin tüketim ve servet vergilerinden kurumlar vergisine kaydırılmasının ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğunu altını çizmektedirler. Sadece kişisel gelir vergisini ele alan Çevik ve Oh (2013) ise kişisel gelir vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin negatif olduğunu tahmin etmektedirler.

Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), McNabb (2016 ve 2018) ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) ise gelir vergilerini üç alt grupta incelemektedirler. Buna göre kişisel gelir vergisi ve sosyal güvenlik katkıları ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken diğer çalışmalardan farklı olarak ekonomik büyümeyi en olumsuz etkileyen gelir vergisi alt grubu sosyal güvenlik katkılarıdır. Gelir vergilerinin üçüncü alt grubunu oluşturan kurumlar vergisinin katsayı tahmini Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) ve Acosta-Ormaechea vd.nde (2019) negatif, McNabb'da (2016 ve 2018) pozitif işaretli olsa da bu üç çalışmada kurumlar

vergisinin katsayı tahmininin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmektedir. Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) bu durumun ülkelere ilişkin verilerin farklı veri tabanlarından edinilmesinden kaynaklanabileceğini belirtmektedirler.

Sonuçta genel olarak vergi gelirlerinin tüketim ve servet vergilerinden gelir vergilerine kaydırılması, tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan çalışmalarda ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Bu sonuç kişisel gelir vergisi için de geçerlidir. Kurumlar vergisinde ise tahmin katsayısının işareti konusunda belirsizlik söz konusudur.

2.2.3. Tüketim ve Servet Vergileri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi

Bu bölümde esasen tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ele alınmakla birlikte bölüm sonunda Tablo 9'da (Tezde sayfa 52'de) gösterilen tahmin senaryoları dışında uygulanan senaryolara da yer verilmektedir.

Gelir vergilerinin tahmin eşitliğinin dışında tutularak tüketim ve servet vergilerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin hesaplandığı üçüncü senaryoda Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Xing (2011), Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) ve Acosta-Ormaechea vd.nin (2019) tahmin sonuçlarına göre vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılması ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Baiardi vd.nin (2017) tahmin sonuçlarına göre katsayı tahmininin işareti negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamsızdır. Çevik ve Oh (2013) ile McNabb (2016 ve 2018) bu senaryoda tahminde bulunmamaktadırlar.

Dördüncü senaryoda tüketim ve servet vergilerinin etkilerini ayrı ayrı tahmin eden Arnold (2008), Arnold vd. (2011), Xing (2011), Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012), ve Acosta-Ormaechea vd.nin (2019) tahmin sonuçlarına göre her iki vergi türü de ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Söz konusu etkinin servet vergilerinde daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. McNabb (2016 ve 2018) ise hem tüketim hem de servet vergilerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini pozitif tahmin etmekle birlikte servet vergilerinin katsayı tahmini istatistiksel olarak anlamsızdır. Baiardi vd.nin (2017) tahmin sonuçlarına göre de tüketim vergilerinin katsayı tahmininin işareti negatif, servet vergilerinin işareti pozitif olmakla birlikte her iki sonuç istatistiksel olarak anlamsızdır.

Sadece tüketim vergisini ele alan Çevik ve Oh (2013) tüketim vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu tahmin etmektedirler.

Beşinci senaryoda çalışmalar ya servet vergilerinin ya da tüketim vergilerinin alt gruplarına odaklanmaktadır. Çevik ve Oh (2013) bu senaryoda tahmin yapmamaktadırlar. Arnold (2008) ise servet vergilerini oluşturan alt grupların heterojen bir yapıda olduğunu ileri sürerek bu yapı içinde hangi alt grubun daha ekonomik büyüme dostu olduğunu tespit edebilmek için servet vergilerini gayrimenkul üzerinde tekrar eden vergiler ve diğer servet vergileri olmak üzere ikiye ayırarak tahminler gerçekleştirmektedir.

Arnold (2008) ve aynı yaklaşımla Arnold vd.nin (2011) tahmin sonuçlarına göre gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergilerin etkisi pozitifdir. Diğer servet vergilerinin etkisi negatif tahmin edilmekle birlikte bu sonuç istatistiksel olarak anlamsızdır. Servet vergilerinde aynı alt grupları tercih eden Xing'in (2011) tahmin sonuçlarına göre hem gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler hem de diğer servet vergileri ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Bu etki diğer servet vergilerinde daha büyüktür. Üç çalışmada da bu senaryodaki tahmin eşitliğinde yer alan tüketim vergilerinin etkisi pozitif tahmin edilmektedir. Bu etki servet vergilerinin etkilerinden küçüktür. Baiardi vd.nin (2017) tahmin sonuçlarına göre tüketim vergilerinin katsayı tahmininin işareti negatif, gayrimenkul üzerinde tekrar eden vergilerin işareti negatif ve diğer servet vergilerinin işareti pozitif olmakla birlikte her üç sonuç da istatistiksel olarak anlamsızdır.

Servet vergileri yerine tüketim vergilerinin etkilerini alt gruplara göre tahmin eden Acosta-Ormaechea ve Yoo (2012) ile ve Acosta-Ormaechea vd. (2019) tüketim vergilerinde KDV ve satış vergileri, ticaret vergileri ve diğer tüketim vergileri olmak üzere üçlü bir ayırım kullanmaktadır. Bu çerçevede KDV ve satış vergileri ile diğer tüketim vergileri uzun dönem ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Tahmin katsayısı ekonomik büyüme ile olumsuz bir ilişkiye işaret etmekle birlikte ticaret vergileri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ortaya koyularak bunun ticaret vergilerinin farklı ülke gruplarında farklı etkilere yol açmasına bağlı olabileceği ileri sürülmektedir. Her iki çalışmanın bu senaryodaki tahmin sonuçlarına göre servet vergileri ekonomik büyüme üzerinde en yüksek olumlu etkiye sahiptir.

Servet vergileri yerine tüketim vergilerinin etkilerini alt gruplara göre tahmin eden diğer çalışmalarda McNabb (2016 ve 2018) tüketim vergilerini mal ve hizmet vergileri ile ticaret vergileri olmak üzere iki alt gruba ayırmaktadır. Tahmin sonuçlarına göre mal ve hizmet vergileri, ticaret vergileri ve servet vergilerinin katsayı tahminlerinin işareti pozitif olmakla birlikte sadece mal ve hizmet vergilerinin katsayısı istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuç olarak McNabb (2016 ve 2018) vergi gelirlerinin gelir vergilerinden servet vergilerine kaydırılması ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ileri sürmektedir.

Yukarıda değinildiği gibi vergi gelirlerinin ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen çalışmalar gelir-nötr yaklaşım çerçevesinde toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayımını sağlamak üzere vergileri ilki gelir vergileri ikincisi tüketim ve servet vergileri olarak iki gruba ayırmaktadırlar.

Bu ayrımın yanında 4 çalışmada farklı senaryolar da tahmin edilmektedir. Bu çerçevede Xing (2011) örneğin servet vergisini dışarıda tutarak kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi ve servet vergilerini dahil ederek gerçekleştirdiği tahminler ile her üç katsayı tahmininin katsayısının da negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu hesaplamaktadır. Bu sonuçlara göre vergi gelirlerinin bu üç vergiden servet vergilerine kaydırılması ile uzun dönemde daha yüksek kişi başı gelir elde edileceğini belirtmektedir.

Çevik ve Oh (2013) çalışmasının genelinde bu bölümde ele alınan çalışmalardan farklı bir senaryo yaklaşımı benimsemektedirler. Bu çerçevede ilk önce tahmin eşitliğine kontrol değişkeni olarak enflasyon oranının eklendiği ancak vergi yükünün yer almadığı senaryoların her birinde tek bir vergi türünün ekonomik büyüme üzerine etkilerini tahmin etmektedirler. Tahmin sonuçlarına göre gelir vergileri, kişisel gelir vergisi ve gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ekonomik büyüme ile olumsuz ilişkilidir. Kurumlar vergisi, tüketim ve servet vergileri ve tüketim vergileri ise olumlu ilişkilidir.

İkinci olarak Çevik ve Oh (2013) yine tahmin eşitliğine enflasyon oranının eklendiği ancak vergi yükünün yer almadığı 4 senaryoda gelir, servet, tüketim ve servet ve tüketim vergi gruplarının ekonomik büyüme etkilerini alt gruplar itibarıyla tahmin etmektedir. Bu çerçevede birinci senaryoya göre kişisel gelir vergisi ekonomik büyümeyi olumsuz, kurumlar vergisi olumlu etkilemektedir. İkinci senaryoya göre gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve emlak, veraset ve intikal vergisi olumsuz etkilemektedir. Üçüncü

senaryoya göre servet vergileri olumsuz, tüketim vergileri olumlu etkilemektedir. Dördüncü ve son senaryoya göre ise KDV ve satış vergilerinden oluşan genel tüketim vergileri, gümrük ve ithalat vergileri ile mal kullanımı ve faaliyet gerçekleştirme üzerindeki vergiler olumlu etkilemektedir.

McNabb (2016 ve 2018) ise tüketim vergilerini dışarıda tutarak gelir vergileri ve servet vergilerini dahil ederek gerçekleştirdiği tahminler ile hem gelir vergilerinin hem de servet vergilerinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği, ancak servet vergilerinin katsayı tahmininin istatistiksel olarak anlamsız olduğu sonucuna varmaktadır. Bu çerçevede gelir vergilerinin kontrol amaçlı olarak tahmin eşitliğine eklendiği durumda vergi gelirlerinin tüketim vergilerinden servet vergilerine kaydırılmasının uzun dönem ekonomik büyüme oranı üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmektedir.

İkinci bir senaryoda McNabb (2016 ve 2018) tüketim vergilerini oluşturan ticaret vergilerini dışarıda, mal ve hizmet vergilerini içeride tutarak ve bununla birlikte gelir vergilerini ve servet vergilerini dahil ederek gerçekleştirdiği tahmin sonuçlarına göre gelir vergilerinin katsayı tahmini negatif ve servet vergilerinininki pozitif olmak la birlikte her iki katsayı da istatistiksel olarak anlamsızdır. Mal ve hizmetlerin katsayı tahmini ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu çerçevede McNabb (2016 ve 2018) vergi gelirlerinin ticaret vergilerinden yurt içi tüketim vergilerine kaydırılmasının GSYH büyüme oranı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Buraya kadar bu tez çalışmasında uygulanan yaklaşımı benimseyen çalışmalar ele alınmıştır. Aşağıda ise vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tahmin ederken bütçe kısıtı veya tahmin yönteminde farklı yaklaşım benimseyen çalışmalardan örnekler sunulmaktadır.

2.3. VERGİ YAPISININ ETKİLERİNİ İNCELEYEN DİĞER ÇALIŞMALAR

Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin sınıflandırılmasını gösteren Şekil 6'da (Tezde sayfa 38'de) yer alan ve Neoklasik yaklaşımı benimseyen çalışmalar bu tezin kapsamı dışında kalmaktadır. Bununla birlikte içsel büyüme modelini esas alan çalışmalar arasında bütçe kısıtı olarak gelir nötr yaklaşım yerine kamu harcamalarını tahmin eşitliğine dahil eden çalışmalar olduğu gibi havuzlanmış ortalama grup yöntemi yerine farklı tahmin yöntemleri kullanan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çerçevede önce

gelir-nötr yaklaşımı benimseyen ancak farklı tahmin yöntemlerini kullanan, ardından havuzlanmış ortalama grup yöntemini kullanan ancak gelir-nötr yaklaşımı benimsemeyen ve son olarak da diğer çalışmalar değerlendirilmektedir.

2.3.1. Gelir-Nötr Yaklaşım Benimseyen Çalışmalar

Şekil 6'da (Tezde sayfa 38'de) gösterilen sınıflandırma çerçevesinde vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini gelir-nötr yaklaşım ile inceleyen çalışmalar arasında havuzlanmış ortalama grup yöntemi yerine diğer tahmin yöntemlerini kullanan çalışmalar yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 11'de bu çalışmalardan örneklerin araştırma dönemi ve ülke seçimi ile büyüme modelinin değişkenleri ve tahmin yöntemi gösterilmektedir. Tablonun ardından bu çalışmaların ulaştıkları sonuçlara değinilmektedir.

McNabb ve LeMay-Boucher (2014) çalışmasında ülkelerin vergi tercihlerinin gelir seviyelerine göre değiştiğini vurgulayarak düşük gelirli ülkelerin uluslararası ticaret vergilerini tercih ettiklerini, yüksek gelirli ülkelerin ise tüketim ve gelir vergilerini kullandıklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte düşük gelirli ülkelerin de tüketim vergilerine geçmeye başladığına değinmektedirler. Bu çalışmada vergi yapısı ikiye ayrılmaktadır. İlk grupta dolaysız vergiler olarak adlandırılan kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi ve servet vergileri, ikinci grupta dolaylı vergiler olarak adlandırılan mal ve hizmet vergileri ile uluslararası ticaret ve işlem vergileri yer almaktadır. Farklı tahmin yöntemlerinin kullanıldığı çalışmanın ulaştığı sonuçlara göre gelir-nötr durumda vergi gelirlerinin gelir vergilerine kaydırılması ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkinin büyük bir kısmı da kişisel gelir vergisinden kaynaklanmaktadır. Vergi yapısının tüketim vergilerine doğru kaydırılmasına ilişkin olarak ise anlamlı bir sonuca ulaşamadığı belirtilmektedir. Ancak ticaret vergilerinden gelir vergilerine kayma, tüketim vergilerinden kaymaya göre ekonomik büyüme üzerinde daha olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

Tablo 11: Gelir-Nötr Yaklaşımı Benimseyen Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Araştırma Dönemi	Büyüme Modelinin Değişkenleri
	Ülkeler*	Tahmin Yöntemi
McNabb ve LeMay-Boucher (2014)	1980-2010 (31 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : reel kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : vergi yükü, gelir vergileri, tüketim vergileri, ticaret vergileri, servet vergileri
	110 ülke içinde Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye, Yunanistan	1. Havuzlanmış En Küçük Kareler, 2. Sabit Etkiler, 3. Havuzlanmış Ortak İlgileşimli Etkiler, 4. Ortalama Grup, 5. Ortalama Grup Ortak İlgileşimli Etkiler
Petru-Ovidiu (2015)	1995-2012 (18 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : reel GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : dolaysız vergiler, dolaylı vergiler
	6 Doğu Avrupa ülkesi: Bulgaristan, Çekya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya	En Küçük Kareler
Sanzo vd. (2017)	1970-2012 (43 yılı)	<u>Bağımlı değişken</u> : kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : vergi yükü, gelir vergileri, tüketim vergileri, ticaret vergileri
	20 OECD ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İsviçre, İtalya , Japonya, Kanada, Norveç, Yeni Zelanda, Yunanistan	Ortalama Grup Tahmin Edicisi
Gerhartinger ve Haunschmid (2018)	34 OECD Ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Çek Cumhuriyeti, Danimarka , Estonya, Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsrail, İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Japonya, Kanada, Kore, Litvanya, Lüksemburg , Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz , Slovak, Slovenya, Şili, Türkiye , Yeni Zelanda, Yunanistan	Sabit Etkiler

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

*Bu tez çalışmasında yer alan ülkeler koyu renkli gösterilmiştir.

Petru-Ovidiu (2015) 1995-2012 dönemi verileri ile 6 Doğu Avrupa ülkesinde vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini en küçük kareler yöntemi ile tahmin etmektedir. Bu çerçevede vergilerin kaynak tahsisini etkilediğini ve ekonomik birimlerin davranışlarını bozduğunu yineleyerek vergi yapısının ekonomik büyüme üzerinde ciddi

etkileri olacağını beklediğini belirtmektedir. Petru-Ovidiu (2015) bu etkilerin dört yoldan gerçekleştiğini aktarmaktadır. İş gücünün vergilendirilmesi iş gücü piyasasını, sermayenin vergilendirilmesi yatırım ve tasarruf kararlarını, Ar-Ge'nin vergilendirilmesi teknolojik gelişimi etkilemektedir. Tüketimin vergilendirilmesi ise en büyüme dostu vergi olarak değerlendirilmektedir. Tahmin sonuçlarına göre de dolaysız vergiler ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Dolaylı vergilerin etkisi olumludur ancak bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Sanzo vd. (2017) vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini her seferinde gelir vergileri, tüketim vergileri ve servet vergilerinden birini tahmin eşitliğinin dışında tutarak tahmin etmektedir. Bu çerçevede ilk senaryoda tüketim vergileri dışarıda bırakılarak gerçekleştirilen tahmin sonuçlarına göre vergi gelirlerinin tüketim vergilerinden gelir vergilerine taşınması ekonomik büyümeyi olumsuz, servet vergilerine taşınması ise olumlu etkilemektedir. İkinci senaryoda vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılması ekonomik büyümeyi olumsuz, servet vergilerine kaydırılması olumlu etkilemektedir. Üçüncü senaryoda vergi gelirlerinin servet vergilerinden hem gelir vergilerine hem de tüketim vergilerine kaydırılması ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir.

Gerhartinger ve Haunschmid (2018) de Sanzo vd. (2017) benzer şekilde her seferinde vergi yapısını oluşturan vergi türünden bir tanesini tahmin eşitliğinin dışında tutarak vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tahmin etmektedirler. Vergi yapısı kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi, tüketim vergileri, servet üzerindeki tekrar eden vergiler ve diğer servet vergilerinden oluşmaktadır. Tahmin sonuçlarından istatistiksel olarak anlamlı olanlara göre ikinci senaryoda vergi gelirlerinin servet üzerindeki tekrar eden vergilerden kurumlar vergisine kaydırılması ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Bu durum tüketim vergileri için de geçerlidir. Üçüncü senaryoda tüketim vergilerinden kişisel gelir vergisine kayma ve servet üzerindeki tekrar eden vergilere kayma ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Dördüncü senaryoda kurumlar vergisinden kişisel gelir vergisine kayma ve servet üzerindeki tekrar eden vergilere kayma ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Beşinci senaryoda ise kişisel gelir vergisinden kurumlar vergisine ve tüketim vergilerine kayma ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir.

2.3.2. Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmin Edicisini Kullanan Çalışmalar

Şekil 6'da (Tezde sayfa 38'de) gösterilen sınıflandırma çerçevesinde vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini havuzlanmış ortalama grup yöntemi ile inceleyen çalışmalar arasında gelir-nötr yaklaşım yerine tahmin eşitliğine bütçe kısıtı ekleyen çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalardan örnekler aşağıdaki Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12: Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmin Edicisini Kullanan Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Araştırma Dönemi	Büyüme Modelinin Değişkenleri
	Ülkeler*	
Bassanini vd. (2001)	1971-1998 (28 yıl)	<u>Bağımlı değişken:</u> reel kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri:</u> vergi yükü, doğrudan vergi gelirlerinin dolaylı vergi gelirlerine oranı, kamu tüketim harcamalarının GSYH'ye oranı, kamu gayrisafi sabit sermaye oluşumunun GSYH'ye oranı, kamu Ar-Ge harcamalarının GSYH'ye oranı
	21 OECD ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İsviçre, İtalya , Japonya, Kanada, Norveç, Portekiz , Yeni Zelanda, Yunanistan	
Gemmell vd. (2007)	1970-2004 (35 yıl)	<u>Bağımlı değişken:</u> GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri:</u> bozucu vergiler, bozucu olmayan vergiler, üretken kamu harcamaları, üretken olmayan kamu harcamaları
	17 OECD ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Hollanda , İspanya , İsveç , İzlanda, Kanada, Lüksemburg , Norveç, Yeni Zelanda, Türkiye	
Topal (2017)	1971-2014 (44 yıl)	<u>Bağımlı değişken:</u> reel kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri:</u> vergi yükü, dolaysız vergiler, dolaylı vergiler, gelir vergileri, tüketim vergileri, ticaret vergileri
	22 OECD ülkesi: ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya , Belçika , Birleşik Krallık , Danimarka , Finlandiya , Fransa , Güney Kore, Hollanda , İrlanda , İspanya , İsveç , İtalya , Japonya, Kanada, Lüksemburg , Norveç, Portekiz , Türkiye , Yunanistan	

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

*Bu tez çalışmasında yer alan ülkeler koyu renkli gösterilmiştir.

Söz konusu çalışmaların ilkinde Bassanini vd. (2001, s. 22) herhangi bir ülkede ekonominin durağan durumda olması veya durağan durumdan sapmaların tesadüfi olması halinde büyüme oranını büyümenin temel belirleyicileri ile ilişkilendirmenin yeterli olacağını, ancak verilerin durağan durumu değiştirebilecek başka faktörleri de içerebileceğini ve bu faktörlerin de durağan duruma yakınlaşma hızını yavaşlatabileceğini belirtmektedirler. Bu çerçevede çalışmalarında ekonomik büyümede politikaların ve kurumların rolünü ele almaktadırlar. Yakınlaşma hızı da teknolojik ilerleme oranı, nüfus artış oranı ve fiziksel ve beşerî sermayenin yıpranma oranının bir fonksiyonudur (Bassanini vd., 2001, s. 22-23, dipnot 26).

Önceki çalışmalarda yıllık verilerin içerdiği konjonktürel bileşenleri bertaraf etmek üzere 5 yıllık ve hatta 20 yıllık ortalamalarının alınmasının bilgi kaybına yol açtığını vurgulayarak bunun yerine kısa dönem etkilerin de dikkate alındığı hata düzeltme modelini kullandıklarını ifade eden Bassanini vd. (2001) tahmin yöntemi olarak da havuzlanmış ortalama grup yöntemini tercih etmektedirler. Ancak bu çalışmada gelir-nötr yaklaşım yerine kamu harcamalarına ilişkin değişkenlerin de yer aldığı bir bütçe kısıtı kullanılmaktadır. Ulaşılan tahmin sonuçlarına göre dolaysız vergiler ile kişi başı çıktı arasında negatif bir ilişki söz konusudur.

Havuzlanmış ortalama grup tahmin edicisini kullanan bir diğer çalışmada Gemmill vd. (2007) vergi yapısını yatırım kararlarını bozucu vergiler ile bozucu olmayan vergiler olarak ayırmaktadırlar. Bozucu vergiler gelir ve kâr üzerindeki vergiler, sosyal güvenlik katkıları, ücret üzerindeki vergiler ve servet vergilerinden oluşmaktadır. Bozucu olmayan vergiler ise mal ve hizmet üzerindeki vergilerdir. Uluslararası ticaret vergileri, diğer vergi gelirleri ve vergi dışı gelirler ise diğer gelirler olarak sınıflandırılmaktadır. Bununla birlikte bütçe kısıtını tamamlamak üzere üretken ve üretken olmayan kamu harcamalarını tahminlere dahil etmektedirler. Bu çerçevede vergilerdeki değişikliklerin bütçe açığı ile finanse edilmesi halinde bozucu vergilerin ekonomik büyüme üzerinde küçük negatif etkiye, bozucu olmayan vergilerin ise pozitif etkiye yol açtığını; bütçe açığını azaltmak üzere bozucu olmayan vergilerin arttırılmasının büyüme için olumlu olduğunu tahmin etmektedirler.

Son olarak Topal (2017, s. 192) birincisi dolaylı ve dolaysız vergiler, ikincisi gelir, tüketim ve servet vergileri ve üçüncüsü vergi yükü olmak üzere üç farklı şekilde tanımladığı vergi

yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini her üç tanım için ayrı ayrı tahmin etmektedir. Tahminlerde bütçe kısıtı çerçevesinde kamu harcamalarına ilişkin bir değişken yer almamakla birlikte gelir-nötr yaklaşımın da benimsenmediği görülmektedir. Topal (2017) havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi ile vergi yapısının unsurlarını birlikte ele alan birinci senaryoda dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini negatif, dolaylı vergilerin etkisini pozitif tahmin etmektedir. İkinci senaryoda gelir ve servet vergilerinin etkilerini negatif, tüketim vergilerinin etkisini pozitif tahmin etmektedir. Üçüncü ve son senaryoda ise vergi yükünün ekonomik büyüme etkisini negatif tahmin etmektedir.

2.3.3. Diğer Çalışmalar

Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini incelerken gelir-nötr yaklaşımı benimsemediği gibi havuzlanmış ortalama grup tahmin edicisini de kullanmayan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan örnekler aşağıda yer alan Tablo 13'te gösterilmektedir. Bu bölümdeki çalışmaları önceki bölümdeki çalışmalardan ayıran ortak noktalardan biri burada ele alınan çalışmalarda kısa ve uzun dönemli etkileri ayırmayı mümkün kılan hata düzeltme süreci yerine vergiler ile ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkiye odaklanılmasıdır. Bununla birlikte vergi gelirleri ile kamu harcamalarının büyüme eşitliğine birlikte dâhil edildiği bir bütçe kısıtı yaklaşımı benimsenmektedir.

Bu çerçevede vergi yapısı ve kamu harcamalarının uzun dönem büyüme oranına etkilerine ilişkin içsel büyüme modelini kullanan önceki çalışmaları, tahminlerde bütçe kısıtı tam olarak belirlenmediği için tahmin sonuçlarının sapmalı olduğu yönünde eleştiren Kneller vd. (1999) kamu gelirleri, kamu giderleri ve bütçe açığı veya fazlasının birlikte tahmin eşitliğine eklenmesi halinde de bu değişkenlerin toplamı sifıra eşit olacağından tam doğrusallık sorunu oluşacağını ifade etmektedirler. Bu sorunu ortadan kaldırmak için de tahmin eşitliğinden bu üç unsurdan birinin çıkarılması gerektiğini belirtmektedirler. Bu çerçevede bozucu olmayan vergilerin tahmin dışında bırakılması halinde bozucu vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin negatif olacağını; üretken olmayan kamu harcamalarının dışarıda bırakılması halinde bozucu vergilerin negatif, bozucu olmayan vergilerin pozitif olacağını; bozucu olmayan vergiler ile üretken olmayan kamu harcamalarının dışarıda bırakılması halinde bozucu vergilerin etkisinin negatif olacağını tahmin etmektedirler.

Tablo 13: Vergi Yapısının Etkilerini İnceleyen Diğer Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Araştırma Dönemi	Büyüme Modelinin Değişkenleri
	Ülkeler*	Tahmin Yöntemi
Kneller vd. (1999)	1970-1995 (26 yıl)	Sabit Etkiler
	22 OECD Ülkesi: ABD, Avustralya, Avusturya, Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Kanada, Lüksemburg , Norveç, Portekiz, Türkiye, Yunanistan	<u>Bağımlı değişken</u> : kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : bozucu vergiler, bozucu olmayan vergiler
Widmalm (2001)	1965-1990 (26 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : reel kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : vergi yükü, kurumlar vergisi, mal ve hizmet vergileri, ücret vergileri, verginin artan oranlılığı
	23 OECD Ülkesi: ABD, Avustralya, Avusturya, Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Japonya, Kanada, Lüksemburg , Norveç, Portekiz, Yeni Zelanda, Yunanistan	İki Aşamalı En Küçük Kareler
Lee ve Gordon (2005)	1970-1997 (28 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : reel GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : kurumlar vergisi oranı, kişisel gelir vergisi oranı
	70 Ülke içinde Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Portekiz, Türkiye, Yunanistan	En Küçük Kareler Sabit Etkiler Araç Değişken (Instrumental Variable)
Angelopoulos vd. (2007)	1970-2000 (31 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : yıllık büyüme oranlarının beşer yıllık ortalaması <u>Vergi değişkenleri</u> : vergi yükü, iş gücü vergi oranı, sermaye vegi oranı, tüketim vergi oranı, kişisel gelir vergisi oranı, kurumlar vergisi oranı
	23 OECD ülkesi (ülke isimleri belirtilmemiştir)	Belirtilmemiştir.
Macek (2014)	2000-2011 (12 yıl)	<u>Bağımlı değişken</u> : reel kişi başı GSYH büyüme oranı <u>Vergi değişkenleri</u> : vergi yükü, kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi, sosyal güvenlik katkıları, KDV ve diğer tüketim vergileri
	34 OECD ülkesi ABD, Almanya , Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık , Çek Cumhuriyeti, Danimarka , Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya , İsrail, İsveç , İsviçre, İtalya , İzlanda, Japonya, Kanada, Kore, Litvanya, Lüksemburg , Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz , Slovak, Slovenya, Şili, Türkiye , Yeni Zelanda, Yunanistan	En Küçük kareler

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

*Bu tez çalışmasında yer alan ülkeler koyu renkli gösterilmiştir.

Bir vergi türünün ekonomik büyüme üzerindeki etkileri bakımından diğer bir vergi türünden daha iyi olup olmadığı sorusuna cevap arayan Widmalm (2001) ise Levine ve Renelt'den (1992) geçmiş çalışmaların farklı sonuçlara ulaşmış olmalarının arkasında kontrol değişkenlerinin neredeyse hiç kullanılmamış olmasının yer aldığı bilgisini aktarmaktadır. Buradan hareketle büyüme eşitliğine çeşitli kontrol değişkenleri ekleyerek vergi türlerinden sadece kişisel gelir vergisi ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir negatif ilişki tahmin etmektedir. Kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerine etkisini ise beklenenin aksine pozitif ancak kırılğan olarak hesaplamaktadır.

Widmalm (2001) bu sonucun %10 düzeyinde anlamlı olduğunu belirtmektedir. Bu sonucun iki nedeni olabileceğini ileri sürmektedir. Bunlardan ilki kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranının, kurumlar vergisinin firma teşvikleri üzerindeki etkilerini tam olarak içermiyor olabileceğidir. İkincisi ise OECD ekonomilerinde tekellerin büyüklüğüne bağlı olarak kurumlar vergisinin çok büyük etkiye sahip olmayabileceğidir. Mal ve hizmet vergilerinin ve servet vergilerinin hesaplanan pozitif etkisinin ise kırılğan olduğunu belirterek, benzer çalışmalarda tüketim vergilerinin sermaye getirisine bir etkisi olmadığı için ekonomik büyümeye de zarar vermediğinin hesaplandığını aktarmaktadır.

Lee ve Gordon (2005) kurumlar vergisi oranı ile ekonomik büyüme oranı arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmaktadırlar. Bunun yanında iş gücü geliri üzerindeki ortalama vergi oranı ile marjinal vergi oranlarının ekonomik büyüme oranı ile ciddi bir ilişkisi olmadığını belirtmektedirler. Ayrıca bu çalışma ile ileri sürülen bilginin genel olarak vergi oranları ve büyüme arasında tanımsal bir sonuç çıkarmak için yeterli olmadığına altını çizmektedirler.

Angelopoulos vd.ne (2007) göre iş gücü gelirlerinden alınan vergiler büyümeyi negatif etkilemektedir. Bununla birlikte sermaye üzerinden alınan vergiler ile kurumlar vergisinin büyümeyi pozitif etkilediğini vurgulamaktadırlar. Ortalama vergi oranı OECD ülkeleri arasında farklılık gösterdiğinden yapılacak vergi reformları ile ekonomik büyümenin desteklenebileceğini ileri sürmektedirler. Ayrıca kamu harcamalarının üretken faaliyetlere kaydırılmasının da büyümeyi arttırıcı etki gösterdiğini belirtmektedirler.

Macek (2014) kamu harcamalarını da dâhil ederek gerçekleştirdiği tahminler ile kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi ve sosyal güvenlik katkılarının ekonomik büyüme üzerine etkilerinin negatif, katma değer vergisi ve diğer tüketim vergilerinin toplamının etkisinin pozitif olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Gelir vergileri sermaye birikimi, yabancı doğrudan yatırım girişleri, tasarruflar ve iş gücü piyasası üzerindeki etkileri dolayısıyla ekonomik büyümeyi azaltmaktadır. Politika belirleyicilerin temel ekonomik hedefleri arasında ekonomik büyüme olduğundan bu hedefin sağlanabilmesi için kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi ve sosyal güvenlik katkılarının paylarının azaltılmasını ve azalan gelir vergilerinin dolaylı vergilerden elde edilecek gelirler ile telafi edilmesini önermektedir.

Sonuç olarak gelir-nötr içsel büyüme modeli ile vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi ile kısa ve uzun dönemli etkileri birbirinden ayırarak tahmin eden çalışmaların uzun dönem sonuçları diğer çalışmalara göre daha tutarlıdır. Bu çalışmalarda kısa dönem tahmin sonuçları belirtilmediğinden bir karşılaştırma yapılamamaktadır.

Buraya kadar Birinci Bölümde vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin teorik çerçevesi, AB ülkeleri ve Türkiye’de ekonomik büyüme bakımından vergi yapısının önemi ve araştırma konusu ülkelerde araştırma döneminde vergi yapısı ve ekonomik büyüme oranındaki değişiklikler ele alınmıştır. İkinci Bölümde esasen bu tez çalışmasında benimsenen yaklaşımı kullanan çalışmaların tahmin yöntemi, değişkenleri, tahmin senaryoları ve ulaştıkları sonuçlar ortaya koyulmuştur. Bir sonraki Üçüncü Bölümde ise Avrupa Komisyonu’nun vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim ve servet vergilerine kaydırılarak ekonomik büyümenin desteklenebileceği önerisi (Euorpean Commission, 2006) ve vergilendirme alanında genişleme sürecinin de hesaba katılması gerekliliğinden (Commission of the European Communities, 2001a) hareketle seçilmiş AB ülkeleri ve Türkiye için vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki tahmin edilmektedir.

3. BÖLÜM

SEÇİLMİŞ AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Bu tez çalışmasının amacı ekonomik büyüme ile vergi yapısı arasındaki ilişkiyi tahmin ederek AB ülkeleri ve Türkiye'nin vergi yapılarını ekonomik büyümeyi olumlu etkileyecek şekilde tasarımlarına katkı sağlamaktır. Birinci Bölümde değinildiği üzere Avrupa Komisyonu ekonomik büyümeyi desteklemek üzere vergi yapısında gelir vergilerinin payının azaltılmasını ve oluşan gelir kaybının tüketim ve servet vergileri ile karşılanmasını önermektedir (European Commission, 2006). Bununla birlikte Komisyon vergilendirme alanında atılacak adımlarda genişleme sürecinin hesaba katılması gerektiğini de vurgulamaktadır (Commission of the European Communities, 2001a). Ancak Komisyon'un yukarıda değinilen önerisinde genişleme sürecinin bir parçası olan Türkiye yer almadığı gibi bildiğimiz kadarıyla söz konusu ilişkiyi AB ülkeleri ve Türkiye'yi birlikte ele alarak inceleyen bir çalışma da bulunmamaktadır. Bu tez çalışması ile bu boşluğun doldurulması hedeflenmektedir.

Bu bölümde İkinci Bölümde örnekleri sunulan çalışmalardaki yaklaşım takip edilerek ekonomik büyüme ile vergi yapısı arasındaki ilişki içsel büyüme modeli ile gelir-nötr yaklaşım altında, kısa ve uzun dönemli etkileri birbirinden ayıran havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi kullanılarak tahmin edilmektedir. Ancak bu tez çalışması söz konusu çalışmalardan dört hususta farklılaşmaktadır.

Birincisi bu tez çalışması yukarıda değinildiği üzere söz konusu ilişkiyi AB ülkeleri ve Türkiye'yi birlikte ele alarak inceleyen ilk çalışma olacaktır.

İkinci olarak bu tez çalışmasının araştırma dönemi 1970-2017 olmak üzere 48 yıldan oluşmaktadır ve bu, söz konusu çalışmalar arasında en uzun dönemdir. Araştırma konusunu oluşturan ülkeler arasında yer alan Türkiye için Avrupa İstatistik Ofisinde vergi gelirlerine ilişkin veri olmadığından OECD veri tabanı tercih edilmektedir. OECD veri tabanında AB ülkeleri için vergi gelirleri incelendiğinde 15 ülke için veriler 1970 yılına kadar geriye gitmektedir. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Tüm AB ülkelerin tahminlere dahil edilmeleri halinde araştırma dönemi kısalmaktadır.

Üçüncü farklılık ise ekonomik büyüme tahmin eşitliğine dahil edilen temel değişkenlerden beşeri sermaye vekil değişkenine ilişkindir. İçsel büyüme modellerinin gelişimi ile önemi ortaya çıkan ve üretim faktörlerinden biri olan sermaye fiziksel ve beşeri olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Beşeri sermaye için Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) değinilen çalışmalarda sadece ortalama okulda kalma süresi tercih edilirken bu tez çalışmasında hem ortalama okulda kalma süresini hem de eğitimin getirisini hesaba katan bir beşerî sermaye endeksi (Feenstra vd., 2015) kullanılmaktadır.

Bu tez çalışmasının diğer çalışmalardan farklılaştığı dördüncü nokta ise vergi türlerinin ülkelere göre kısa dönemde ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin de değerlendirilmesidir. Diğer çalışmalarda kısa dönemli etkilere değinilmezken bu tez çalışmasında kısa dönem tahmin sonuçları ortaya koyularak beklenenden farklı olan sonuçların arkasında yatan nedenler ülke bazında araştırılmaktadır.

Bu çerçevede bu bölümde önce tahmin eşitliği, değişkenler ve tahmin senaryolarının yer aldığı tahmin yöntemi açıklanmaktadır. Ardından vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli tahmin sonuçları ve son olarak kısa dönemli tahmin sonuçları değerlendirilmektedir.

3.1. TAHMİN YÖNTEMİ

Bu bölümde ilk olarak tahmin eşitliğinin türetilmesine yer verilmektedir. Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna dayanan bu eşitlikte üretim faktörlerinden biri olan sermaye girdisi fiziksel sermaye ve beşerî sermaye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Teknolojik ilerleme ise teknolojik etkinlik ve ekonomik etkinlikten oluşmaktadır. Vergi değişkenleri ekonomik etkinliğin bir ölçüsü olarak tahmin eşitliğine dâhil edilmektedir. İkinci olarak tahmin eşitliğinde yer alan değişkenler, üçüncü olarak da toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayımı altında tahmin senaryoları ele alınmaktadır.

3.1.1. Tahmin Eşitliği

Bu tez çalışmasının takip ettiği ve örnekleri Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen çalışmalarda vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ekonometrik olarak ölçmek için gerekli tahmin eşitliği ölçeğe göre sabit getirili Cobb-

Douglas tipi üretim fonksiyonundan hareket edilerek türetilmektedir. Bu üretim fonksiyonu iktisadi ve ekonometrik uygulamalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Işık ve Acar, 2006, s. 95)

Cobb-Douglas üretim fonksiyonunda çıktı veya çıktının parasal değerini gösteren gelir sermaye ve iş gücünün bir fonksiyonudur (Cobb ve Douglas, 1928, s. 151). Bu çerçevede sermaye tasarruf oranında, iş gücü ise nüfus artış oranında artmaktadır (Solow, 1956, s. 66, 67). Bu şekilde ortaya koyulan Neoklasik büyüme modeline göre tasarruf oranı yüksek olan ülkelerin daha zengin olduğu, nüfus artış oranı yüksek olan ülkelerin ise daha yoksul olduğu sonucu verilerle kanıtlanabilmektedir. Ancak tasarruf oranı ve nüfus artış oranının gelir üzerindeki etkileri olduğundan büyük hesaplanmaktadır. Bu nedenle Solow modeline fiziksel sermayenin yanında beşerî sermaye faktörü de eklenmelidir (Mankiw vd., 1992, s. 407, 408).

Bununla birlikte Solow modelinde değişkenlerin kısa dönem değerlerinin hesaba katılmamasından kaynaklanan sapmaların önlenmesi için söz konusu değişkenlerin birinci farklarının alınması yeterli olacaktır (Cellini, 1997, s. 141).

İçsel büyüme modeli ile tahmin eşitliğine beşerî sermayenin katılmasının yanında Cobb-Douglas üretim fonksiyonunda niceliksel olarak ölçülemeyen değerleri temsil eden (Cobb ve Douglas, 1928, s. 155) ve Solow modelinde teknolojik değişim olarak adlandırılan faktör (Solow, 1956, s. 85) teknolojik ve ekonomik etkinlik olarak dahil edilmektedir. Böylece beşerî sermaye eklenmiş Neoklasik büyüme modeli daha da geliştirilerek ekonomik etkinliği etkileyebilecek politika ve kurumsal faktörlerin tahmin eşitliğine eklenmesi sağlanmaktadır (Bassanini vd., 2001).

Sonuç olarak Y toplam üretim (çıktı ve aynı zamanda gelir) seviyesi, K fiziksel sermaye stoku, H beşerî sermaye stoku, L iş gücü ve $A(=\Omega I)$ teknolojik (Ω) ve ekonomik etkinlik (I), α ve β çıktının sırasıyla fiziksel ve beşerî sermayeye göre kısmî esnekliklerini göstermek üzere, i ülkesinin t dönemindeki üretim fonksiyonu aşağıdaki gibidir:

$$Y_{it} = K_{it}^{\alpha} H_{it}^{\beta} (A_{it} L_{it})^{1-\alpha-\beta}$$

Yukarıdaki fonksiyonda toplam çıktının yatırıma ve tüketime ayrıldığı, fiziksel ve beşerî sermayenin biriktirilen faktörler olduğu ve fiziksel ve beşerî sermaye stokunun aynı oranda (δ) yıprandığı, iş gücünün dışsal bir oran olan nüfus artış oranında (n) değişim gösterdiği ve teknolojik etkinlik seviyesinin (Ω) dışsal bir oranda (g) artış gösterdiği (Arnold vd. 2011, s. F77) ekonomik etkinlik seviyesinin (I) de çeşitli kurumsal ve politika değişkenlerinin (V) bir fonksiyonu olduğu (Kappler, 2004, s. 9) varsayılmaktadır.

Üretim fonksiyonunun vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tahmininde kullanılacak bir doğrusal eşitliğe dönüştürülmesi için fonksiyonda yer alan değişkenlerden hareket edilmektedir. Bu çerçevede çıktı (gelir) düzeyinden (Y) fiziksel sermayeye yapılan yatırım oranının s^K , beşerî sermayeye yapılan yatırım oranının ise s^H olduğu bir durumda, fiziksel ve beşerî sermaye birikimi sırasıyla aşağıdaki gibi ölçülebilir:

$$\begin{aligned}\dot{K}_{it} &= s_{it}^K Y_{it} - \delta K_{it} \\ \dot{H}_{it} &= s_{it}^H Y_{it} - \delta H_{it}\end{aligned}$$

Yukarıdaki eşitlikler fiziksel sermaye ve beşerî sermayenin zamana göre türevini, bir başka ifadeyle örneğin, bir yıl gibi belli bir dönemde toplam çıktının fiziksel sermaye yatırıma ayrılan kısmından fiziksel sermayede meydana gelen yıpranma çıkarılarak elde edilen fiziksel sermaye birikimini göstermektedir.

Diğer bir üretim faktörü olan L dışsal bir oran olan nüfus artış hızında (n) değişim göstermektedir:

$$\dot{L}_{it} = n_{it} L_{it}$$

Son olarak teknolojik ilerleme seviyesi (Ω) ve kurumlar ve ekonomi politikalarına bağlı olan ekonomik etkinlik (I) olmak üzere iki unsurdan oluşan teknolojik ve ekonomik etkinlik seviyesi aşağıdaki gibidir:

$$A_{it} = I_{it} \Omega_{it}$$

Bu çerçevede teknolojik ilerleme (Ω) zamanın bir fonksiyonu olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik etkinlik seviyesi ise çeşitli kurumsal ve politika değişkenlerinin (V) bir fonksiyonudur. Vergi değişkenleri de bu fonksiyon ile ekonomik büyüme tahmin eşitliğine dâhil edilmektedir. Söz konusu fonksiyon aşağıdaki gibidir.

$$\ln I_{it} = p_0 + \sum_j p_j \ln V_{jit}$$

Yukarıda çerçevesi çizilen modelde ekonominin büyüyor olacağından hareketle efektif iş gücü başına fiziksel sermaye oranının ($k_{it}=K_{it}/A_{it}L_{it}$) kullanılması daha kolay olacaktır (Romer, 2012, s. 14, 15). Buna göre efektif iş gücü başına fiziksel sermaye birikimi aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned} \dot{k}_{it} &= \frac{\dot{K}_{it}}{A_{it}L_{it}} - \frac{K_{it}}{(A_{it}L_{it})^2} (A_{it}\dot{L}_{it} + \dot{A}_{it}L_{it}) \\ \dot{k}_{it} &= \frac{s_{it}^K Y_{it} - \delta K_{it}}{A_{it}L_{it}} - \frac{K_{it}}{(A_{it}L_{it})^2} (A_{it}\dot{L}_{it} + \dot{A}_{it}L_{it}) \\ \dot{k}_{it} &= s_{it}^K y_{it} - k_{it}(\delta + n_{it} + g_{it}) \end{aligned}$$

Benzer şekilde efektif iş gücü başına beşerî sermaye birikimi $h_{it}=H_{it}/A_{it}L_{it}$ de aşağıdaki gibidir:

$$\dot{h}_{it} = s_{it}^H y_{it} - h_{it}(\delta + n_{it} + g_{it})$$

Ekonominin uzun dönem dengesinin sağlandığı durağan durumda ilgili değişkenlerin zamana göre türevi sifıra eşit olmaktadır. Bu durumda $\dot{k}_{it} = 0$ ve $\dot{h}_{it} = 0$ olacağından durağan durum eşitlikleri (k_{it}^* ve h_{it}^*) aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} \dot{k}_{it} = s_{it}^K y_{it} - k_{it}(\delta + n_{it} + g_{it}) = 0 \text{ ise } k_{it}^* &= \left(\frac{(s_{it}^K)^{1-\beta} (s_{it}^H)^\beta}{\delta + n_{it} + g_{it}} \right)^{\frac{1}{1-\alpha-\beta}} \\ \dot{h}_{it} = s_{it}^H y_{it} - h_{it}(\delta + n_{it} + g_{it}) = 0 \text{ ise } h_{it}^* &= \left(\frac{(s_{it}^K)^\alpha (s_{it}^H)^{1-\alpha}}{\delta + n_{it} + g_{it}} \right)^{\frac{1}{1-\alpha-\beta}} \end{aligned}$$

Yukarıda değinilen üretim fonksiyonundan ($Y_{it} = K_{it}^{\alpha} H_{it}^{\beta} (A_{it} L_{it})^{1-\alpha-\beta}$) efektif iş gücü başına çıktı düzeyini elde etmek için eşitliğin iki tarafı AL 'ye bölünerek aşağıdaki eşitlik elde edilmektedir. Bu eşitlikte kişi başı değerler sırasıyla $\tilde{y}_{it}=Y_{it}/A_{it}L_{it}$, $k_{it}=K_{it}/A_{it}L_{it}$ ve $h_{it}=H_{it}/A_{it}L_{it}$ olarak gösterilmektedir.

$$\frac{Y_{it}}{A_{it}L_{it}} = \tilde{y}_{it} = \frac{K_{it}^{\alpha} H_{it}^{\beta} (A_{it} L_{it})^{1-\alpha-\beta}}{A_{it} L_{it}} = \frac{K_{it}^{\alpha} H_{it}^{\beta} A_{it}^{1-\alpha-\beta}}{A_{it}^{\alpha} L_{it}^{\alpha} A_{it}^{\beta} L_{it}^{\beta}} = k_{it}^{\alpha} h_{it}^{\beta}$$

Efektif iş gücü başına çıktı düzeyinden kişi başına çıktı düzeyini elde etmek için eşitliğin iki tarafı A ile çarpılarak aşağıdaki eşitlik elde edilmektedir ($y_{it}=\tilde{y}_{it}A_{it}=A_{it}Y_{it}/A_{it}L_{it}= Y_{it}/L_{it}$):

$$y_{it} = k_{it}^{\alpha} h_{it}^{\beta} A_{it}$$

Durağan durum değerleri kişi başı çıktı düzeyini gösteren eşitlikte yerine koyularak ve eşitliğin iki tarafının logaritması alınarak durağan durum kişi başı çıktı (gelir) eşitliği elde edilir:

$$y_{it} = \left[\frac{(s_{it}^K)^{1-\beta} (s_{it}^H)^{\beta}}{\delta + n_{it} + g_{it}} \right]^{\alpha} \left[\frac{(s_{it}^K)^{\alpha} (s_{it}^H)^{1-\alpha}}{\delta + n_{it} + g_{it}} \right]^{\beta} A_{it}$$

$$\ln(y_{it}) = \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^K + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^H - \frac{\alpha+\beta}{1-\alpha-\beta} \ln(\delta + n_{it} + g_{it}) + \ln A_{it}$$

$$\ln(y_{it}) = \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^K + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^H - \frac{\alpha+\beta}{1-\alpha-\beta} \ln(\delta + n_{it} + g_{it}) + \ln I_{it} + \ln \Omega_{it}$$

$$\ln(y_{it}) = \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^K + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^H - \frac{\alpha+\beta}{1-\alpha-\beta} \ln(\delta + n_{it} + g_{it}) + p_0 + \sum_j p_j \ln V_{jit} + \ln \Omega_{it}$$

Kişi başı çıktı eşitliğinde yer alan δ ve g gözlemlenebilir nitelikte olmadıkları için $\ln(\delta + n_{it} + g_{it})$ yerine n kullanılmaktadır (Arnold vd., 2007, s. 8). Bu durumda eşitlik aşağıdaki gibidir:

$$\ln(y_{it}) = \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^K + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta} \ln s_{it}^H - \frac{\alpha+\beta}{1-\alpha-\beta} n_{it} + p_0 + \sum_j p_j \ln V_{jit} + \ln \Omega_{it}$$

3.1.2. Değişkenler ve Tahmin Yöntemi

Bu tez çalışmasında yukarıda türetilen büyüme modeli çerçevesinde vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkileri tahmin edilirken Türkiye'nin vergi gelirlerine ilişkin veriler Avrupa İstatistik Ofisi veri tabanında yer almadığı için OECD veri tabanı kullanılmaktadır. Söz konusu etkinin en uzun dönemde ölçülebilmesi için 1970-2017 dönemi verileri olan Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan seçilmektedir. Bu tez çalışmasının tahminlerinde kullanılan değişkenler ve veri kaynakları da Tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 14: Değişkenler ve Veri Kaynakları

	Değişken	Açıklama	Veri Kaynağı
Bağımsız Değişken	y	Kişi başı GSYH, sabit fiyatlar, sabit satın alma gücü paritesi, OECD temel yılı	OECD Veri Tabanı (OECD, 2019)
Temel Değişkenler	s^k	Fiziksel sermaye vekil değişkeni olarak gayrisafi sabit sermaye oluşumu, OECD temel yılı	
	s^h	Beşerî sermaye vekil değişkeni olarak okullaşma yılı ve eğitimin getirisine dayalı beşerî sermaye endeksi	
	n	Nüfus artış oranı	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank, 2019)
Kontrol Değişkeni	<i>Vergi Yükü</i>	Toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı	OECD Veri Tabanı (OECD, 2019)
Vergi Değişkenleri	V_j	Gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
		Kişisel gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
		Kurumlar gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
		Tüketim ve servet vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
		Tüketim vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
		Gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı	
Diğer servet vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı			

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda türetilen eşitlikte kişi başı çıktı düzeyinin belirleyicileri fiziksel sermayeye yapılan yatırım oranı, beşerî sermayeye yapılan yatırım oranı, nüfus artış oranı, politika değişkenleri ve teknolojik etkinliktir. İkinci Bölümde değinildiği gibi ekonomik büyümenin

belirleyicilerini temel değişkenler, vergi değişkenleri ve kontrol değişkenleri olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür.

Büyümenin temel belirleyicilerinden oluşan birinci grupta fiziksel sermayeye yapılan yatırım oranı, beşerî sermayeye yapılan yatırım oranı ve nüfus artış oranı yer almaktadır. Vergi yapısının ekonomik büyüme üzerine etkilerini tahmin eden ve Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen çalışmalarda fiziksel sermayeye yapılan yatırımları temsilen gayrisafi sabit sermaye oluşumu kullanılmaktadır. Bu tez çalışmasında da aynı şekilde fiziksel sermaye vekil değişkeni olarak gayrisafi sabit sermaye oluşumu tercih edilmektedir.

Söz konusu çalışmalarda beşerî sermaye oluşumunu temsilen ortalama okulda kalma süresi tercih edilmektedir. Ancak bu tez çalışmasının İkinci Bölümünde değinildiği gibi beşerî sermayenin eğitim ve sağlık olmak üzere iki temel unsuru bulunmaktadır. Ortalama okulda kalma süresi ise beşerî sermayenin sadece eğitim yönünü kapsamaktadır. Bu tez çalışması için beşerî sermayeyi temsilen kullanılacak ve hem eğitim hem de sağlığı içeren bir vekil değişken bulunamamıştır.

Ancak bu tez çalışmasında diğerlerinden farklı bir şekilde beşerî sermaye oluşumu vekil değişkeni olarak Feenstra vd.nin (2015) hem ortalama okulda kalma süresini hem de eğitimin getirisini hesaba katan beşerî sermaye endeksi kullanılmaktadır. Bu endeks eğitimin getirisini de içerdüğinden beşerî sermaye oluşumunu daha iyi temsil etmektedir.

Tahmin eşitliğinin vergi değişkenleri konu ayırımına göre vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranıdır. Bu çerçevede kullanılan vergi türleri aşağıdaki gibidir.

1. Gelir Vergileri: OECD vergi sınıflandırmasında (OECD, 2019) yer alan 1000: Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler, 2000: Sosyal Güvenlik Katkıları ve 3000: Ücretlerden Alınan Vergiler
- 1.1. Kişisel Gelir Vergileri: 1100: Bireylerin Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler, 2000: Sosyal Güvenlik Katkıları ve 3000: Ücretlerden Alınan Vergiler

- 1.2. Kurumlar Vergisi: 1200: Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Kurumsal Vergiler
2. Tüketim ve Servet Vergileri: 4000: Servet Vergileri, 5000: Mallar ve Hizmetler Üzerinden Alınan Vergiler ve 6000: Diğer Vergiler
  - 2.1. Tüketim Vergileri: 5000: Mallar ve Hizmetler Üzerinden Alınan Vergiler ve 6000: Diğer Vergiler
  - 2.2. Servet Vergileri: 4000: Servet Vergileri
    - 2.2.1. Gayrimenkul Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler: 4100: Gayrimenkul Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler ve 4600: Servet Üzerindeki Diğer Tekrar Eden Vergiler
    - 2.2.2. Diğer Servet Vergileri: 4200: Net Servet Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler, 4300: Emlak, Veraset ve İntikal Vergileri, 4400: Finansal ve Sermaye İşlemleri Vergileri ve 4500: Servet Üzerindeki Diğer Tekrar Etmeyen Vergiler

Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) sunulan çalışmaları takiben araştırma konusu ülkelerin vergi yükündeki farklılıklar göz önüne alındığında bu farklılıkların kontrol edilmemesi halinde oluşacak sahte korelasyonu önlemek üzere de toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranını gösteren vergi yükü bir kontrol değişkeni olarak tahmin eşitliğinde yer almaktadır.

Yukarıda tanımlanan değişkenler ile yapılan tahminlerde araştırma konusu ülkelerin vergilendirme alanında yakınlaşma ve uyumlaşma çalışmaları yürütmelerine bağlı olarak bu ülkelerde vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisinin aynı olacağı, kısa dönemde ise her bir ülkenin uyguladığı vergi politikalarındaki farklılıkların büyüme üzerinde farklı etkiler doğurabileceği varsayılmaktadır.

Ayrıca önceki çalışmalarda verilerdeki konjonktürel etkilerin giderilmesi için bu verilerin beş veya onar yıllık ortalamalarının alındığını belirten Arnold (2008) bu durumun verilerde ciddi bir bilgi kaybına yol açtığını vurgulamaktadır. Bu tez çalışmasının birinci bölümünde ele alındığı üzere araştırma konusu ülkelerin vergi yapılarındaki değişiklikler ve ekonomik büyüme performansları birbirinden farklılaşmaktadır. Bu çerçevede tahmin eşitliğine bir hata düzeltme sürecinin uygulanması verilerde bilgi kaybına yol açmadan, ekonomiyi kısa dönemde denge dışına çıkaran farklılıkların etkilerini görebilmeyi mümkün hale getirecektir.

Buradan hareketle vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasında yukarıda türetilen uzun dönemli ilişki bağımsız değişkenlerin hem düzey hem de birinci farklarının ve bağımlı değişkenin bir dönem gecikmeli değerinin eklenmesiyle geçiş dinamiklerinin düzeltildiği hata düzeltme modeline dönüştürülmektedir. Bu model aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned} \Delta \ln y_{it} = & a_{0i} - \phi_i \ln y_{it-1} + a_{1i} \ln s_{it}^K + a_{2i} \ln s_{it}^H - a_{3i} n_{it} + \sum_j a_j \ln V_{it}^j + \ln \Omega_{it} \\ & + b_{1i} \Delta \ln s_{it}^K + b_{2i} \Delta \ln s_{it}^H + b_{3i} \Delta n_{it} + \sum_j b_{ji} \Delta \ln V_{it}^j + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

Yukarıdaki hata düzeltme modelinin birinci satırı ekonomik büyüme ile vergi yapısı arasında araştırma konusu ülkeler için aynı olan uzun dönemli ilişkiyi, ikinci satırı ise ülkelere göre farklılık gösteren kısa dönemli ilişkiyi göstermektedir. Hata düzeltme modelinde yer alan katsayıların hesaplanması için de havuzlanmış ortalama grup yöntemi tercih edilmektedir.

Havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi dinamik panel modellerin tahmininde yaygın olarak kullanılan iki yöntemin arasında bir çözüm sunmaktadır. Bunlardan ilki olan dinamik sabit etkiler yönteminde tüm kısa ve uzun dönem katsayılar her ülke için aynıdır. İkinci yöntem olan ortalama grup yönteminde ise kısa ve uzun dönem katsayılar her ülke için ayrı ayrı tahmin edilir, sonrasında ülkeye özgü katsayıların ortalamaları alınır. Bir ara çözüm olarak havuzlanmış ortalama grup tahmin edicisi ise uzun dönem katsayıların tüm ülkeler için aynı, kısa dönem katsayıların ise farklı olmasını mümkün kılmaktadır (Acosta-Ormaechea ve Yoo, 2012).

Bu yöntemin kullanılabilmesi için ilk olarak bağımlı değişkenin bir dönem gecikmeli değerinin katsayı tahminininin (ϕ_i : eştümleşme katsayısı) sıfırdan küçük ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekir. Bu durumda bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır (Pesaran vd., 1999).

İkinci olarak katsayılara ilişkin uzun dönem kısıtının geçerliliğinin araştırılması gerekir. Burada Pesaran vd. (1999) uzun dönem eşitliğinin katsayılarının tüm grup üyeleri için eşit olup olmadığının ortaya koyulması için Hausman (1978) sınamalarının kullanılabilmesini ifade etmektedirler.

Üçüncü olarak Pesaran vd. (1999) hata terimlerinin durağan olmaları, bir başka ifadeyle birim kök içermemeleri gerektiğini öne sürerek birim kök testinde Im vd. (2003) testinin kullanılabileceğini belirtmektedirler.

Bu çerçevede bu tez çalışmasının izleyen bölümde ele alınan tüm tahmin senaryolarına ilişkin olarak Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) gösterilen eştümleşme katsayıları sıfırdan küçük ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

İkinci olarak tahmin senaryolarının her birinde Hausman (1978) sınama sonuçlarına göre uzun dönemde araştırmaya konu olan 16 ülkede aynı katsayılara sahip bir ilişki olduğu, bir başka ifadeyle uzun dönem ilişkinin homojen olduğu doğrulanmaktadır.

Ayrıca tahmin senaryolarının tamamında hata terimleri Im vd.(2003) sınama sonuçlarına göre birim kök içermemektedirler. Bu çerçevede uzun dönemli bir ilişkinin varlığı, katsayıların uzun dönemde sabit ve kısa dönemde ülkelere göre değişken olması ve hata teriminin durağan olması Pesaran vd.ne (1999) göre havuzlanmış ortalama grup tahmin sonuçlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yorumlamayı mümkün hale getirmektedir.

3.1.3. Gelir-Nötr Yaklaşım ve Tahmin Senaryoları

Bu tez çalışmasının önceki bölümlerinde Avrupa Komisyonu'nun ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin azaltılması, oluşan gelir kaybını gidermek için de daha büyüme dostu olan tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin arttırılması gerektiğini ortaya koyduğu rapor (European Commission, 2006) değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede toplam vergi gelirlerinin değişmediği, bir başka ifadeyle büyüme modelinde bütçe kısıtının gelir-nötr olduğu varsayılmaktadır. Hem kamu harcamalarına ilişkin verilere ulaşmadaki zorluklar hem de kamu harcamalarının vergi analizinin kapsamı dışında kalması kamu harcamalarının büyüme modelinin dışında tutulmasını gerektirmektedir. Gelir nötr yaklaşım bu gerekliliği sağlamaktadır (Tablo 6'da yer alan çalışmalar). Bu yaklaşımı benimseyen çalışmalarda örneğin gelir vergisi gelirlerindeki bir

artışın incelenebilmesi için toplam vergi gelirleri değişmeyecek şekilde tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin aynı oranda azaltıldığı varsayılmaktadır. Bu durumu sağlamak için de gelir vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı tahmin eşitliğine dâhil edilirken tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı tahmin eşitliğinin dışında tutulmaktadır.

Sonuçta toplam vergi gelirleri değişmediği için örneğin toplam vergi gelirlerinde meydana gelen bir artışın nasıl harcanacağı ve bu harcamanın büyüme üzerine etkilerinin ne olacağına da hesaba katılması zorunluluğu ortadan kalkmaktadır.

Bu çerçevede tahmin senaryolarının ilkinde gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri hesaplanırken bu vergilerden elde edilen gelirlerdeki artış kadar tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin azaldığı varsayılmaktadır.

İkinci grubu oluşturan tüketim ve servet vergisi gelirlerinin ekonomik büyüme üzerine etkilerine geçmeden önce gelir vergileri grubunun alt gruplarının etkileri tahmin edilmektedir. Bu çerçevede ikinci senaryoda gelir vergileri sosyal güvenlik katkılarının da yer aldığı kişisel gelir vergileri gelirleri ve kurumlar vergisi gelirleri olarak ayrılmaktadır. Böylelikle gelir vergisi gelirlerinin etkileri bölünerek daha spesifik bir değerlendirme yapılabilmektedir. Bu senaryoda da tüketim ve servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının aynı oranda azaltıldığı varsayılmaktadır.

Üçüncü senaryoda tüketim ve servet vergisi gelirleri, dördüncü senaryoda tüketim vergileri gelirleri ve servet vergisi gelirleri, beşinci ve son senaryoda ise tüketim vergileri, gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve diğer servet vergileri ayrımı çerçevesinde tahminler gerçekleştirilmektedir. Bu beş senaryoda Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen ilk çalışma olan Arnold (2008) takip edilmektedir.

3.2. UZUN DÖNEMDE ETKİLER

Bu bölümde araştırma konusu ülkelerin 1970-2017 dönemi verileri kullanılarak vergi yapısında yer alan vergi türlerinin uzun dönemde ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine ilişkin tahmin sonuçları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede önce gelir vergilerine,

ardından tüketim ve servet vergilerine ilişkin tahminler ele alınmaktadır. Son olarak da vergi türleri ekonomik büyüme üzerindeki etkileri bakımından sıralanmaktadır.

3.2.1. Gelir Vergileri Gelirlerinin Uzun Dönem Etkileri

Gelir-nötr yaklaşım çerçevesinde toplam vergi gelirlerinin değişmediği varsayımı altında vergi gelirleri ilki gelir vergilerinden elde edilen gelirler ikincisi tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirler olmak üzere iki gruba ayrılarak birinci senaryoda gelir vergileri gelirleri tahmin eşitliğine dahil edilirken tüketim ve servet vergileri gelirleri tahmin dışında bırakılmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 15'in birinci sütununda gelir vergisi gelirlerinin katsayı tahminleri yer almaktadır.

Tahmin sonuçlarına göre gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişki ile uyumlu bir şekilde negatiftir. Tablo 10'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 54'te) gösterilen ve tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan çalışmaların tamamında da katsayı işareti negatiftir.

Bu tez çalışmasının tahmin sonucu toplam vergi gelirlerinin tüketim ve servet vergilerinden gelir vergilerine kaydırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH'nin azalacağını göstermektedir. Bu çerçevede gelir vergilerinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının %1 oranında artırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH %0,68 azalmaktadır.

Ayrıca hem bu bölümde ele alınan senaryoda hem de ilerleyen bölümlerde incelenen senaryolarda tahmin sonuçlarına göre ekonomik büyümenin temel değişkenleri olarak kabul edilen fiziksel sermaye, beşerî sermaye ve nüfus artışına ilişkin katsayı tahminleri istatistiksel olarak anlamlıdır ve teorik olarak ortaya koyulan işaretlere sahiptir (büyüme eşitliğinin temel değişkenlerinin katsayı işaretleri için bakınız örneğin Bergheim (2008)).

Tablo 15: Vergi Yapısının Uzun Dönem Kişi Başı GSYH'ye Etkileri

Bağımlı Değişken: kişi başı GSYH (log)	1	2	3	4	5
Fiziksel Sermaye	0,51*** (0,07)	0,18*** (0,06)	0,64*** (0,06)	0,48*** (0,06)	0,21*** (0,04)
Beşeri Sermaye	2,03*** (0,18)	1,12*** (0,22)	1,92*** (0,18)	1,44*** (0,20)	1,89*** (0,12)
Nüfus Artışı	-0,07*** (0,02)	-0,09*** (0,02)	-0,07*** (0,02)	-0,05*** (0,02)	-0,10*** (0,01)
Kontrol Değişkeni: Vergi Yüğü (Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH'ye oranı)	-0,24** (0,09)	-0,08 (0,08)	-0,26** (0,08)	-0,17** (0,08)	-0,26*** (0,06)
Gelir Vergileri	-0,68*** (0,18)				
Kişisel Gelir Vergisi		-0,39*** (0,13)			
Kurumlar Vergisi		0,11*** (0,03)			
Tüketim ve Servet Vergileri			0,26*** (0,09)		
Tüketim Vergileri				0,35*** (0,10)	
Servet Vergileri				0,14*** (0,04)	
Tüketim Vergisi					0,23*** (0,05)
Gayrimenkul Üzerindeki Tekrar Eden Vergiler					0,14*** (0,03)
Diğer Servet Vergileri					0,20*** (0,02)
Eşitlenme Katsayısı	-0,10*** (0,02)	-0,10*** (0,02)	-0,10*** (0,02)	-0,10*** (0,02)	-0,10*** (0,04)
Gözlem Sayısı	752	733	752		704
Gelir-Nötrlüğünün Sağlanması için Tahmin Eşitliğinden Çıkarılan Vergiler	Tüketim ve Servet Vergileri	Tüketim ve Servet Vergileri	Gelir Vergisi	Gelir Vergisi	Gelir Vergisi

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

* %10'da anlamlı, ** %5'te anlamlı, *** %1'de anlamlı. Standart hatalar parantez içindedir.

Gelir vergisi gelirlerinin etkileri kişisel gelir vergilerinden elde edilen gelirler ve kurumlar vergisinden elde edilen gelirler olmak üzere ikiye ayrılarak da incelenmektedir. Bu çerçevede tüketim ve servet vergileri gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı gelir-nötrlüğü sağlamak üzere tahmin eşitliğinden çıkarılarak kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının uzun dönemde ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini gösteren tahmin sonuçları yukarıdaki Tablo 15'in ikinci sütununda gösterilmektedir.

Tahmin sonuçlarına göre kişisel gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişki ile uyumlu bir şekilde negatiftir. Tablo 10'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 54'te) gösterilen ve tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan çalışmaların tamamında da katsayı işareti negatiftir.

Bu çerçevede tüketim ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin payının aynı oranda azaltılması halinde, kişisel gelir vergisinin payının artırılması, uzun dönem kişi başı GSYH'yi azaltmaktadır. Sonuç olarak kişisel gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payının %1 oranında artırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH yaklaşık %0,39 azalmaktadır.

Tahmin sonuçlarına göre kurumlar vergisi gelirlerinin payının artırılması uzun dönem kişi başı GSYH'yi artırıcı etki göstermektedir. Kurumlar vergisine ilişkin katsayı istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişkinin tersine pozitifdir. Tablo 10'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 54'te) gösterilen ve tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan dört çalışmanın üçünde katsayı işareti negatifken birinde pozitifdir.

Bu çerçevede kurumlar vergisinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine payının %1 oranında artırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH %0,11 artmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi kurumlar vergisinin uzun dönemli etkilerine ilişkin katsayı tahmin işareti bu alandaki çalışmalarda farklılık göstermektedir. Kurumlar vergisinin kısa dönem etkilerine ilişkin Tablo 16'da (Tezde sayfa 88'de) gösterilen tahmin sonuçlarına göre 16 araştırma ülkesinin 12'sinde kurumlar vergisinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile ekonomik büyüme arasında kısa dönemde olumlu bir ilişki söz konusudur. Kısa dönemli tahmin sonuçlarının ele alındığı ve aşağıda yer alan bölümde bu durumun arkasında yatan nedenler araştırılmaktadır.

3.2.2. Tüketim ve Servet Vergilerinin Uzun Dönem Etkileri

Bu tez çalışmasında yukarıda gelir vergileri gelirlerinin kişi başı GSYH ile uzun dönemli ilişkisinde izlenen yöntem bu kez toplam vergi gelirlerinin diğer yarısını oluşturan tüketim ve servet vergileri gelirleri için uygulanmaktadır. Bu çerçevede üçüncü senaryoda gelir vergisi gelirleri eşitliğin dışında tutulmaktadır. Tüketim ve servet vergileri gelirlerin

payının GSYH'ye etkisine ilişkin katsayı tahminleri de Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) üçüncü sütunda gösterilmektedir. Söz konusu değişkenin katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişki ile uyumlu bir şekilde pozitifdir. Tablo 10'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 54'te) gösterilen ve tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan çalışmaların tamamında da katsayı işareti pozitifdir.

Bu durumda tüketim ve servet vergisi gelirlerinin payının artırılması gelir vergisi gelirlerinin aynı oranda azaltılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH'yi arttırıcı etki göstermektedir. Tahmin sonuçlarına göre tüketim ve servet vergilerinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının %1 oranında artırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH %0,26 artmaktadır.

Bir sonraki senaryo olan dördüncü senaryoda ise tüketim vergileri ve servet vergilerinden elde edilen gelirlerin ekonomik büyüme üzerine etkileri ayrı ayrı tahmin edilmektedir. Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) dördüncü sütunda gösterilen tahmin sonuçlarına göre tüketim vergileri gelirlerinin ve servet vergileri gelirlerinin katsayı işaretleri istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişki ile uyumlu bir şekilde pozitifdir. Tablo 10'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 54'te) gösterilen ve tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olan çalışmaların tamamında da her iki vergi türünün katsayı işareti pozitifdir.

Tahmin sonuçlarına göre gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin aynı oranda azaltılması ve tüketim vergilerinden elde edilen gelirlerin %1 arttırılması halinde kişi başı GSYH uzun dönemde %0,35 oranında artmaktadır. Servet vergileri gelirlerinin %1 oranında arttırılması ise %0,14'lük bir artışa yol açmaktadır.

Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) beşinci sütunda tüketim ve servet vergileri üçe bölünerek tüketim vergisi, gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve diğer servet vergilerinin etkileri gösterilmektedir. Gelir vergisi gelirleri eşitliğin dışında bırakılarak yapılan tahmine göre her 3 vergi türünden elde edilen gelirlerin paylarına ilişkin katsayılar istatistiksel olarak anlamlı ve Birinci Bölümde ele alınan teorik ilişki ile uyumlu bir şekilde pozitifdir.

Bu çerçevede tüketim, gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve diğer servet vergisinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine payının %1 oranında

arttırılması halinde uzun dönem kişi başı GSYH sırasıyla %0,23, %0,14 ve %0,20 artmaktadır.

Sonuç olarak uzun dönemde gelir vergilerinin büyümeyi olumsuz etkilediği, tüketim ve servet vergilerinin ise olumlu etkilediği tahmin edilmektedir. Katsayılar incelendiğinde olumsuz etkinin (-0,68) olumlu etkinin (0,26) mutlak değer olarak yaklaşık üç katı olduğu görülmektedir.

Ancak kurumlar vergisinden elde edilen gelirlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi bu çalışmada pozitif olarak tahmin edilmiştir. Birinci Bölümde değinildiği üzere kurumlar vergisinin ekonomik büyüme etkileri toplam faktör verimliliğine etkileri üzerinden değerlendirilmektedir. Bu çalışmada kurumlar vergisinin uzun dönemde ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği sonucu kısa dönemli etkilerin ülkelere göre karşılaştırmalı olarak incelendiği bir sonraki alt bölümde değerlendirilecektir.

Son olarak eştümleşme katsayısı uzun dönem ekonomik büyümenin denge düzeyinden sapma olması halinde bu sapmanın bir yılda ne kadarının düzeltilileceğini göstermektedir (Pesaran vd. 1999). Tahmin senaryolarının eştümleşme katsayıları Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) gösterilmektedir. Tüm senaryolarda söz konusu katsayı %10 olarak tahmin edilmektedir. Buna göre bir yılda uzun dönem dengesinde yaşanan sapmaların %10'u düzeltilmektedir.

3.2.3. Vergilerin Uzun Dönemde Ekonomik Büyüme Etkileri Bakımından Sıralanması

Vergi yapısı ve ekonomik büyüme arasında yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele alınan uzun dönemli ilişkinin tahmini ile elde edilen sonuçları, bir başka ifadeyle vergi türlerini ekonomik büyümeyi olumlu ve olumsuz etkilemesine ve bu etkinin büyüklüğüne göre sıralamak mümkündür. Arnold'da (2008) karşılaşılan bu sıralama Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) yer alan diğer çalışmalarda da yer almakla birlikte söz konusu çalışmaların vergi sıralamaları birbirinden farklıdır. Esasen bu çalışmaların araştırma dönemi ve ele alınan ülkeler farklılık göstermektedir. Bu çalışmalarda genel olarak tüketim vergileri ve servet vergilerinin büyümeyi olumlu etkilediği, gelir vergilerinin ise olumsuz etkilediği, servet vergilerinin de en olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna

ulaşılmakla birlikte vergilerin alt gruplar itibariyle ekonomik büyüme üzerindeki etkileri bakımından olumludan olumsuzla sıralanmasında farklılıklar görülmektedir.

Bu tez çalışmasının tahmin sonuçlarına göre ise ekonomik büyümeyi uzun dönemde en olumlu etkileyen vergi türü tüketim vergileridir. Tüketim vergilerini servet vergileri takip etmektedir. Son sırada yer alan gelir vergilerinin ise ekonomik büyüme üzerindeki etkileri olumsuzdur. O halde toplam vergi gelirlerinin gelir vergilerinden tüketim veya servet vergilerine kaydırılması ekonomik büyümeyi arttırıcı etki gösterirken bu olumlu etkinin tüketim vergilerinde daha büyük olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu sonuç Avrupa Komisyonu'nun önerisini (Euorpean Commission, 2006) genişleme sürecini temsilen Türkiye'nin dâhil edilmesi halinde de desteklemektedir.

Söz konusu sıralama vergi türlerinin alt gruplarına göre de yapılmaktadır. Bu durumda ekonomik büyüme üzerinde en yüksek olumlu etkiyi göstererek birinci sırada yer alan tüketim vergilerini diğer servet vergileri takip etmektedir. Ardından gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler gelmektedir. Ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen gelir vergilerinin alt gruplar itibariyle tahmin sonuçlarına göre ise kurumlar vergisi olumlu bir etki göstermektedir. Bu sonuç ile kurumlar vergisi olumlu etki gösteren vergiler arasında son sıraya yerleşmektedir. Kişisel gelir vergisi ise uzun dönemde ekonomik büyüme oranını azaltmaktadır.

Arnold'un (2008) sıralamasına göre ekonomik büyüme üzerinde uzun dönemde en olumlu etkiyi gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler göstermektedir. Ardından tüketim vergileri gelmektedir. En küçük olumsuz etkiyi gösteren vergi diğer servet vergileridir. Ardından kişisel gelir vergileri gelmektedir. En olumsuz etkiyi ise kurumlar vergisi göstermektedir.

Xing'in (2011) tahmin sonuçlarına göre ise en üst sırada diğer servet vergileri, ardından gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ve daha sonra tüketim vergileri yer almaktadır. Kişisel gelir vergileri olumsuz etki gösterirken en olumsuz etki kurumlar vergisinden kaynaklanmaktadır.

Gelir vergilerini kişisel gelir vergisi, sosyal güvenlik katkıları ve kurumlar vergisi olarak ayıran, servet vergileri yerine tüketim vergilerini alt gruplar itibariyle inceleyen Acosta-

Ormaechea ve Yoo'nun (2012) sıralamasında olumlu etki gösteren vergiler arasında servet vergileri en üsttedir. Ardından KDV ve satış vergileri ve daha sonra diğer tüketim vergileri gelmektedir. En küçük olumsuz etki kişisel gelir vergisine aittir. En olumsuz etkiyi sosyal güvenlik katkısı göstermektedir. Acosta-Ormaechea vd. (2019) de aynı sonuca ulaşmaktadırlar.

McNabb (2016 ve 2018) olumlu etkiyi mal ve hizmetler üzerindeki tüketim vergilerinin gösterdiğini, en küçük olumsuz etkiyi kişisel gelir vergisinin, en olumsuz etkiyi sosyal güvenlik katkılarının gösterdiğini ortaya koymaktadır. Baiardi vd.nin (2017) tahmin sonuçlarından sadece kurumlar vergisinin katsayı tahmini istatistiksel olarak anlamlıdır ve pozitif işarete sahiptir.

3.3 KISA DÖNEMDE ETKİLER

Bu tez çalışması ve Tablo 6'da (Tezde İkinci Bölüm, sayfa 43'te) gösterilen çalışmalarda benimsenen yaklaşım altında hata düzeltme süreci ile türetilen kişi başı çıktı tahmin eşitliği ve havuzlanmış ortalama grup tahmin yöntemi ile vergi yapısını oluşturan vergi gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki kısa dönemli etkileri tahmin edilmektedir. Ancak Tablo 6'da gösterilen çalışmalar kısa dönemli katsayılara ilişkin bir değerlendirme yapmamaktadırlar. Bu tez çalışmasında ise söz konusu çalışmalardan farklı olarak kısa dönemli etkiler de ortaya koyulmaktadır.

3.3.1. Kişisel Gelir Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönemde Etkisi

Aşağıda yer alan Tablo 16'da bu tez çalışmasının araştırma konusu ülkelerde vergi gelirlerinin kısa dönemde kişi başı GSYH'yi nasıl etkilediğine ilişkin tahmin sonuçları yer almaktadır. İlk olarak uzun dönemde ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen kişisel gelir vergisi Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Yunanistan'da kısa dönemde de olumsuz etkilemektedir. Portekiz ve Türkiye'de söz konusu etkinin işareti negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamsızdır. Ancak Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık, Hollanda, İrlanda, İspanya ve İsveç'te kısa dönemde kişisel gelir vergilerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranı ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemin aksine pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur.

Tablo 16: Vergi Yapısının Kısa Dönem Kişi Başı GSYH'ye Etkileri

Tahmin eşitliği: $\Delta \ln y_{it} = a_{0i} - \phi_i \ln y_{it-1} + a_{1i} \ln s_{it}^k + a_{2i} \ln h_{it} - a_{3i} n_{it} + \sum a_j \ln V_{it}^j + F(t)$
 $+ b_{1i} \Delta \ln s_{it}^k + b_{2i} \Delta \ln h_{it} + b_{3i} \Delta n_{it} + \sum b_j \Delta \ln V_{it}^j + \varepsilon_{it}$

Ülke	Kişisel Gelir Vergisi	Kurumlar Vergisi	Tüketim Vergisi	Gayrimenkul Vergisi	Diğer Servet Vergileri
Almanya	0,42***	0,02***	-0,18***	-0,23***	-0,02***
Avusturya	0,27***	0,04***	-0,12***	-0,18***	0,01***
Belçika	-0,20***	0,01***	0,11***	-0,01***	-0,04***
Birleşik Krallık	0,18***	0,06***	-0,04***	-0,04***	-0,01***
Danimarka	-0,06***	0,01***	0,05***	-0,08***	0,001***
Finlandiya	-0,26***	0,01***	-0,24***	-0,01***	0,01**
Fransa	-0,14***	0,02***	-0,02*	-0,02***	0,02***
Hollanda	0,12**	0,05***	-0,08***	-0,02***	0,06***
İrlanda	0,09**	-0,02**	-0,03	-0,10***	0,02***
İspanya	0,06***	-0,01***	-0,04***	-0,01***	-0,01***
İsveç	0,09***	0,02***	-0,13***	-0,01***	0,02***
İtalya	-0,11*	-0,02***	0,10***	0,001**	-0,02***
Lüksemburg	-0,45***	0,01**	-0,14***	-0,21***	0,09***
Portekiz	-0,01	0,03***	-0,03***	-0,01***	-0,04***
Türkiye	-0,01	-0,05***	-0,09***	0,01***	0,04***
Yunanistan	-0,05***	0,02***	-0,12***	-0,001***	0,01***

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

* %10'da anlamlı, ** %5'te anlamlı, *** %1'de anlamlı.

Kişisel gelir vergisi uygulaması vergi dilimleri ve oranları, indirimler, sosyal güvenlik katkı payları ve bu katkının çalışan-işveren arasındaki paylaşımı ve vergiye tabi gelir hesaplanırken dikkate alınan kazanç türleri bakımından farklılık göstermektedir. Araştırma konusu ülkelerde kişisel gelir vergisi farklılıklarının tespitinde yararlanılan kaynaklar Ek 2'de yer almaktadır. Bu çerçevede aşağıda araştırma döneminde söz konusu ilişkinin pozitif olduğu ülkelerin kişisel gelir vergisi uygulamalarında yaşanan gelişmeler özetlenmektedir.

Kişisel gelir vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörlerden biri vergide artan oranlılıktır. Artan oranlılık iş gücü kullanımını ve üretkenliği etkileyebilmektedir (Johansson vd., 2008). Kısa dönemde kişisel gelir vergisinin ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği ülkelerden Almanya'da 1970'li yıllarda yapısal sorunlar, zayıf ekonomik büyüme ve stagfasyona karşı alınan önlemler arasında kişisel gelir vergisinde artan oranlılık da yer almaktadır Bach (2019). Bu çerçevede 1975-1985 yılları arasında kişisel gelir vergisinde artan oranlılık keskinleştirilmiş, 1986-2005 döneminde bir yumuşama sürecine girilerek 1998 yılından itibaren artan oranlılık ciddi

şekilde azaltılmıştır (Corneo, 2004). 1999-2014 döneminde yılından itibaren vergiden istisna gelir tutarı artırılırken temel vergi oranı ve en yüksek gelir diliminin alt sınırı düşürülmüştür. Kişisel gelir vergisi sürekli olarak düzleştirilmiştir. (Nam ve Zeiner, 2016). Bu gelişmeler 2015-2017 dönemi için de geçerlidir (Deutschland Bundesministerium der Finanzen, 2021).

Avusturya'da ise İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tam bağımsızlık kazanılan 1955 yılından itibaren 1989 yılına kadar marjinal ve ortalama vergi oranları sürekli arttırılmıştır. Buna bağlı olarak vergide artan oranlılık yüksek olmuştur. 1988 yılında gerçekleştirilen ve 1989 yılında uygulanan vergi reformu ile de tüm gelir grupları için marjinal ve ortalama vergi oranları ciddi bir şekilde düşürülmüştür. Ortalama ve marjinal vergi oranı arasındaki fark kapandığı için de artan oranlılık azalmıştır (Schratzstaller ve Wagener, 2009). Bununla birlikte Avusturya'da iş gücü çok yüksek oranda vergilendirilmiş ve hatta 1995 yılından bu yana iş gücü üzerindeki efektif vergi oranının ciddi bir şekilde artmasına (Reiss ve Köhler-Töglhofer, 2011) karşı 2004 ve 2005 vergi reformu paketi ile kişisel gelirler üzerinden alınan vergiler önemli ölçüde azaltılmış ve çalışma tercihi teşvik edilmiştir (Mahovsky, 2004).

Kısa dönemde kişisel gelir vergilerinin tahmin katsayısının pozitif işaretli olduğu Birleşik Krallık'ta 1977'de düşük gelir grubunda nispeten eşitsizlik olsa da genel olarak vergi yükü gelir grupları arasında eşit dağılmıştır. 1997 yılına gelindiğinde ise düşük gelir grubunda gelir vergileri %7'lik, yüksek gelir grubunda ise %56'lık bir paya sahiptir. 2017 yılına kadar bu vergilerde bir azalma ve sosyal güvenlik katkılarında bir artış yaşanmıştır (Corlett, 2019). 2010 yılına kadar yaklaşık 30 yıllık bir dönemde gelir üzerinden alınan vergi sayısı azaltılmıştır. 1997 yılına kadar gerçekleştirilen reformlar ile çalışma teşvik edilmiştir. Çalışanların da kazançlarında artış yaşanmıştır (Adam vd., 2011).

Bu grupta yer alan bir diğer ülke olan Hollanda'da yüksek olan artan oranlılığa (Fritschy, 1997) karşı 1999 yılında hazırlanan, 2000 yılında onaylanan ve 2001 yılında uygulamaya koyulan vergi reformu ile istihdamın canlandırılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir (Cnossen ve Bovenberg, 2000). 2001 tarihli yeni gelir vergisi kanunu ile gelir türleri gruplandırılarak çalışma ve ev sahipliğinden kaynaklanan gelirlere artan oranlı, faiz, tasarruf ve yatırım gelirlerine ise tek oranlı gelir vergisi uygulamasına geçilmiştir (Natal vd., 2016).

İrlanda vergi sisteminde 1970'li yıllarda önemli değişiklikler yapılmıştır. Vergi reformları 1973 yılında hükümet gündeminin üst sıralarında yer almıştır. Bu çerçevede servet vergisi, sermaye kazançları vergisi, tarımsal kârlar üzerinden alınan vergiler ve birleştirilmiş bir gelir vergisi sistemi ele alınmıştır. 1974 yılında örneğin kişisel gelir üzerinden alınan ve gelir vergisi ve ek vergi olmak üzere ikili bir yapıya sahip olan gelir vergisi kaldırılarak yerine artan oranlı gelir vergisi getirilmiştir (Clarke, 2014). 1990'lı yılların sonlarında yüksek yabancı doğrudan yatırımlar ve düşük kurumlar vergisi oranına bağlı olarak İrlanda ekonomik bir dönüşüm yaşamış ve OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi haline gelmiştir. Buna bağlı olarak vergi oranları kolayca düşürülebilmüş ve kamu harcamaları arttırılabilmıştır (Norris, 2013).

1975 yılında demokrasiye dönen İspanya'da önceki dönemde çok az birey gelir vergisi ödemiş ve İspanya kişisel gelir vergisinden çok az gelir elde etmiştir. Bunun arkasında yatan nedenlerden biri 1960'lı yıllarda gerçekleştirilen reformların gelir vergisini istenen yönde dönüştürememesidir. (Alvaredo ve Saez, 2009). 1975 yılından itibaren sosyal güvenlik katkıları kişisel gelir vergilerinden yüksekken 1980'li yılların ortasından 1990'lı yılların başında kadar bu ağırlık azaltılmıştır. 1989 yılında hane halkının bireysel vergilendirilmesine geçilmiş ve 1998 yılında marjinal vergi oranları düşürülmüştür (López, 2012). 2003 ve 2007 reformları ile vergi dilimi sayısı azaltılmıştır. Vergide artan oranlılık azaltılmıştır. 2010-2012 yılları arasında ise vergi oranları arttırılırken indirimler azaltılmıştır (Garcia-Miralles vd., 2019).

Bu gruptaki son ülke olan İsveç'te ekonomik büyüme, artan gelir, kentleşme, eğitim seviyesinin yükselmesi gibi nedenlerle gelir vergilerinin önemi artmıştır. 1970'li yılların ortalarından itibaren sosyal güvenlik katkıları tüketim vergilerinden daha önemli hale gelmiştir. 1980'li yıllarda sosyal güvenlik katkılarındaki artış yavaşlamış olmakla birlikte artış eğilimi devam etmiş, gelir vergileri en yüksek gelir kaynağı olmayı sürdürmüştür. İsveç'te 1971 reformu ile vergi sisteminin artan oranlılığı arttırılmış ancak 1980'li yıllara kadar artış gösteren marjinal vergi oranları 1983-1985 ve 1990-1991 reformları ile giderek azaltılmıştır (Henrekson ve Stenkula, 2015). Ayrıca 1970 yılında çiftlerin birlikte vergilendirilmesinden bireysel gelir vergisine geçiş için ilk adım atılmıştır. 1971 yılında kadın iş gücü arzı lehine değişiklikler getirilmiştir. 1986 yılında da bireysel vergilendirmeye büyük ölçüde geçilmiştir. Tam anlamıyla bireysel vergilendirme ise 1991 yılında vergi sisteminin kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırılması neticesinde gerçekleşmiştir (Gunnarsson, 2016).

Sonuç olarak kısa dönemde kişisel gelir vergisinin ekonomik büyüme ile ilişkisini gösteren katsayı tahmininin pozitif olduğu bu ülkelerde vergide artan oranlılık azaltılmıştır. Ancak vergilerde artan oranlılık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki belirsizdir. Rhee'ye (2013) göre örneğin artan oranlılık ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Elshani ve Ahmeti (2017) de kişisel gelir vergisini artan oranlı olarak uygulayan ülkelerde bu ilişkinin negatif olduğunu yinelemektedir. Buna karşı Gerber vd.ne (2018) göre artan oranlılığın ekonomik büyüme üzerinde ciddi bir etkisi yoktur.

3.3.2. Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönem Etkisi

Kurumlar vergisi gelirleri Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) gösterilen tahmin sonuçlarına göre İrlanda, İspanya, İtalya ve Türkiye'de kişi başı GSYH'yi kısa dönemde olumsuz etkilemektedir. Bu etki birinci bölümde ele alınan teorik çerçeve ile uyumludur. Ancak Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İsveç, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan olmak üzere 16 araştırma konusu ülkeden 12'sinde kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerindeki kısa dönemli etkisi olumludur.

Bu tez çalışmasının Birinci Bölümünde kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin işletme büyüklüğüne bağlı olarak değişebileceği belirtilmektedir. Söz konusu etki orta ve büyük işletmelere göre küçük işletmeler için sifıra yaklaşmaktadır. Bu durum küçük firmaların daha düşük verimliliğe sahip olmalarına ve küçük firmaların genellikle kurumlar vergisinden muaf olmalarına veya daha düşük vergi oranına tabi olmalarına bağlıdır (Schwellnuss ve Arnold, 2008, s. 16).

Avrupa İstatistik Ofisi'ne göre işletmeler çalışan sayısı, bütçe büyüklüğü, yatırım tutarı gibi çeşitli kategoriler esas alınarak büyüklüklerine göre sınıflandırılabilir. Bunlar arasında yaygın olarak çalışan sayısı kullanılmaktadır (Eurostat, 2016). Bu çerçevede 50'ye kadar çalışanı olan işletmeler küçük, 50 ile 249 arasında çalışanı olan işletmeler orta ve 250 ve üzerinde çalışanı olan işletmeler büyük işletme olarak adlandırılmaktadır. Bu sınıflandırma OECD (2020) tarafından da kullanılmaktadır.

Bu çerçevede, kurumlar vergisinin kısa dönemde ekonomik büyümeyi pozitif etkileyen ülkelerden Hollanda'da OECD (2020) verilerine göre 2005-2017 döneminde küçük

işletme sayısı diğer ülkelere göre en yüksek olmak üzere %134 oranında artış göstermektedir. Orta büyüklükteki işletmeler %11,7 ve büyük işletmeler %13,4 arttığı için küçük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı da çok artmaktadır. Ancak OECD veri tabanında çalışan sayısına göre işletme büyüklüğü verileri sadece 2005-2017 dönemi için yıllık olarak mevcuttur. Bu durumda araştırma dönemi bakımından kısmi bir değerlendirme yapılabilmektedir.

Ardından gelen Belçika'da da aynı dönemde küçük işletme sayısı %68,2 artmaktadır. Orta büyüklükteki işletmeler %64,8 ve büyük işletmeler %34,1 artış göstermiş olsalar da küçük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı artmaktadır.

Küçük işletme sayısının artış gösterdiği bir diğer ülke olan İsveç'te artış oranı %42,6 olarak gerçekleşmektedir. Orta büyüklükteki işletme sayısı %24,7 artarken, büyük işletmeler %7,2 oranında artmaktadır. Sonuç olarak İsveç'te küçük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı artış göstermektedir.

Birleşik Krallık'ta 2005-2017 döneminde küçük işletme sayısı %34,7 artmaktadır. Ancak yukarıdaki ülkelerden farklı olarak orta büyüklükteki işletme sayısı %1,3 ve büyük işletme sayısı %0,4 azalmaktadır. Sonuç itibariyle küçük işletme sayısı toplam işletme sayısı içindeki payını arttırmaktadır.

Benzer bir gelişme Fransa'da yaşanmaktadır. Bu çerçevede küçük işletme sayısı Fransa'da %23,4 artarken orta büyüklükteki işletmeler %29,6 azalmakta, büyük işletmeler ise %21,2 oranında azalmaktadır. Sonuç itibariyle küçük işletme sayısı toplam işletme sayısı içindeki payını arttırmaktadır.

Danimarka'da 2005-2017 döneminde küçük işletme sayısı %9,5 artış, orta büyüklükteki işletmeler %1,6 azalış ve büyük işletmeler %4,5 azalış göstermektedir. Sonuç itibariyle küçük işletme sayısı toplam işletme sayısı içindeki payını arttırmaktadır.

Küçük işletme sayısı artış gösterse de bu artışın yaklaşık olarak orta büyüklükteki ve büyük işletmelerin de aynı oranda arttığı Avusturya'da artış oranları sırasıyla %22,1, %21,8 ve %20,7 olmakla birlikte yine de en yüksek artış küçük işletme sayısında gerçekleşmektedir.

Buraya kadar değerlendirilen ülkelerde küçük işletme sayısının toplam işletme sayısı içindeki payı artış göstermektedir. Finlandiya'da ise küçük işletme sayısı %12,1 artarken orta büyüklükteki işletmeler %29 ile daha yüksek bir artış göstermektedir. Büyük işletmelerin artış oranı ise %0,7'dir.

Küçük işletme sayısı artış gösterse de toplam içindeki payının azaldığı bir diğer ülke Almanya'dır. Almanya'da küçük, orta ve büyük işletmelerin sayılarındaki artış sırasıyla %46,5, %47,8 ve %82,3'tür. Büyük işletme sayısının neredeyse ikiye katlandığı Almanya bu sayının en çok arttığı ülkedir.

Küçük işletme sayısının neredeyse hiç artmadığı Portekiz'de bu oran %0,2'dir. Ancak orta büyüklükteki işletme sayısı %2,8 azalırken, büyük işletme sayısı %10 artmaktadır.

Son olarak tüm işletme büyüklüklerinde sayının azaldığı tek ülke Yunanistan'dır. Bu ülkede küçük işletme sayısı %13,4, orta büyüklükteki işletme sayısı %5 ve büyük işletme sayısı %5,8 azalmaktadır.

3.3.3. Tüketim Vergisi ve Servet Vergisi Gelirlerinin Kısa Dönem Etkisi

Tablo 15'te (Tezde sayfa 82'de) gösterilen tahmin sonuçlarına göre Belçika, Danimarka ve İtalya'da tüketim vergileri ekonomik büyümeyi teorik beklentilere uygun olarak olumlu etkilemektedir. Bu ülkelerin katsayı tahminleri istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer taraftan Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan'da ise söz konusu etki olumsuzdur. İrlanda'da da katsayı tahmini negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamsızdır.

Bu tez çalışmasının Birinci Bölümde tüketim vergisinin etkilerinin özellikle tüketim vergileri içinde önemli bir yer tutan KDV'ye göre değerlendirildiği ve bu çerçevede KDV'nin tek oranlı olarak uygulanması ve buna bağlı olarak indirimli oranların ve vergi indirimlerinin kaldırılmasının önerildiği vurgulanmaktadır.

Bugün Avrupa Birliğine dönüşen Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran 1957 tarihli Antlaşma'nın (Roma Antlaşması) 99'uncu maddesine, 1992 tarihli Avrupa Birliği

Antlaşması'nın (Maastricht Antlaşması) 99'uncu maddesine ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında 2007 tarihli Antlaşma'nın 113'üncü maddesine göre AB çatısı altında vergi düzenlemeleri sadece dolaylı vergilerin ortak pazarın çıkarları doğrultusunda nasıl uyumlaştırılabileceği hususunda yapılabilmektedir.

Bu çerçevede AB'de uyumlaşma çalışmaları yürütülen tüketim vergileri arasında öne çıkan Katma Değer Vergisi (KDV) için AB Konseyi'nin 2006 tarihli ve 112 sayılı Direktifi ile AB'de ortak bir KDV sistemi kurulmuştur. Bu Direktif doğrultusunda AB ülkelerinde uygulanacak ortak KDV sisteminin özellikleri aşağıda sıralanmaktadır (Council of the European Union, 2006):

- Mal ve hizmet arzı ile mal ithalatı KDV'ye tabidir.
- Vergi yükümlüsü bağımsız bir şekilde herhangi bir ekonomik faaliyette bulunan kişidir.
- Standart KDV oranı %15'ten daha düşük olamamaktadır.
- Üye devletler bir veya iki indirimli KDV oranı uygulayabilmektedirler.
- İndirimli KDV oranı sadece Direktifin Ek III listesinde yer alan gıda, ilaç, tıbbi cihaz gibi mal ve hizmetlerin arzında uygulanabilmektedir.
- İndirimli KDV oranı %5'ten daha düşük olamamaktadır.

AB ortak KDV sistemine uyum bakımından Komisyon'un müzakere fasıllarında Türkiye'nin durumunu değerlendirdiği ilerleme raporlarında ise genel olarak Türkiye'de KDV'nin indirimli oranlarının yapısı, istisnaları, kapsamı ve uygulanan özel planların AB müktesebatı ile daha uyumlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmekle birlikte 2002 tarihli raporda AB ile bir uyumlaşmanın başladığı ancak daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği, 2008 ve 2009 raporlarında KDV'de kısmi uyumlaşmanın sağlandığı ancak 2002 yılında geri gidildiği, 2015 ve 2016 yılına ait raporlarda ise vergilendirme alanında uyum konusunda ilerleme kaydedildiği vurgulanmaktadır (Raporlar için bakınız T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

KDV'nin ülkelere göre farklı yönleri de aşağıda sıralanmaktadır. Bu farklılıkların tespitinde yararlanılan kaynaklar Ek 2'de listelenmektedir.

- Ülkelerin KDV standart oranları çeşitli mal ve hizmetlere göre farklılık göstermektedir. İndirimli oran uygulanması halinde hem indirimli oran sayısı hem de bu oranların hangi ürünlere uygulanacağı ülkelere göre değişmektedir.
- İstisna uygulamaları ülkelere göre farklılık göstermektedir.

Bu çerçevede araştırma konusu ülkeler incelendiğinde Danimarka hariç olmak üzere tüm ülkelerde indirimli oran ve hatta bazı ülkelerde birden fazla indirimli oran uygulandığı, KDV sisteminde istisnalara yer verildiği görülmektedir. Ülkelerin KDV'de standart ve indirimli oran uygulamasında yaşanan değişiklikler 3 dönemde değerlendirilmektedir. Buna göre 1975-2000 döneminde ülkelerin KDV oranlarını giderek arttırdıkları, 2000-2009 döneminde standart oranın bir istikrara kavuştuğu, 2009-2014 döneminde ise özellikle yaşanan krizlere karşı standart oranın tekrar artırıldığı ifade edilmektedir (OECD, 2016b, s. 68).

Tüketim vergileri arasında yer alan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) için de AB Konseyi'nin 2008 tarihli ve 118 sayılı Direktifi ile AB'de ortak düzenlemeler yapılmıştır. Bu Direktif doğrultusunda AB ülkelerinde uygulanacak ortak ÖTV kuralları aşağıda sıralanmaktadır (Council of the European Union, 2008):

- Söz konusu Direktif enerji ürünleri, elektrik, alkol ve alkollü içkiler ve işlenmiş tütün satışı ve tüketiminden alınan spesifik vergilere ilişkin genel düzenlemeler yapmaktadır.
- ÖTV'ye tabi ürünlerin vergi antrepolarında (tax warehouse) üretilmiş olması gerekmektedir.
- ÖTV'ye tabi ürünler tüketime sunulduklarında ÖTV'nin ödenmesi gerekmektedir.
- ÖTV ticari işlemlerde tüketimin gerçekleştiği ülkede, kişilerin ürünleri kendi tüketimleri için almaları halinde satın aldıkları ülkede, ürünün bir başka ülkeye gönderilmesi halinde varış ülkesinde ödenmektedir.

AB ÖTV sistemine uyum bakımından Komisyon'un müzakere fasıllarında Türkiye'nin durumunu değerlendirdiği ilerleme raporlarında genel olarak sınırlı bir ilerleme kaydedildiği tekrarlanmaktadır. Bu çerçevede 1999 raporunda ÖTV'ye tabi malların sayısının çok olduğu belirtilmektedir. 2010, 2011 ve 2013 yıllarına ait raporlarda ÖTV alanında uyum bakımından bir miktar ilerleme kaydedildiği, 2015 raporunda ise

Türkiye'nin vergilendirme alanında ılımlı bir uyum yakaladığı vurgulanmaktadır. Türkiye'nin Vergilendirme Faslı altında tütün ürünleri üzerindeki vergiye ilişkin olarak AB müktesebatı ile uyumsuzluğunun devam ettiği belirtilmektedir.

ÖTV'nin ülkelere göre farklı yönleri aşağıda sıralanmaktadır. Bu farklılıkların tespitinde yararlanılan kaynaklar Ek 2'de listelenmektedir:

- ÖTV'ye ilişkin ortak bir AB düzenlemesi olmakla birlikte araştırma konusu olan AB ülkeleri ve Türkiye'de ÖTV'nin kapsamı farklılıklar göstermektedir. Örneğin alkol ve alkollü içkiler başlığı altında her ülke tüm alkol ve alkollü içkileri vergilendirmemektedir. Bununla birlikte ortak düzenleme kapsamı dışında kalan ürünlerin ÖTV'ye tabi olduğu ülkeler de bulunmaktadır.
- ÖTV oranları ülkeler arasında farklılık göstermektedir.
- ÖTV'den istisna durumlar ülkeler arasında farklılık göstermektedir.

Son olarak malların üretilmesi, satışı, transferi, kiralanması ve teslimi ile hizmetlerin sağlanması üzerinden alınan spesifik vergiler arasında önemli bir yer tutan diğer vergiler uluslararası ticarete ilişkindir. 2018 yılında 50. yılını kutlayan ve Türkiye'nin 1996 yılında katıldığı AB Gümrük Birliği, üye devletler arasında gümrük vergilerini kaldırmıştır. Bununla birlikte AB dışından gelen ürünler için ortak bir gümrük tarifesi uygulanmaktadır (European Commission, 2016b).

Bu başlık altında yer alan servet vergileri de gayrimenkul üzerindeki tekrar eden servet vergileri ve diğer servet vergileri olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır.

Gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergilerden elde edilen gelirler sadece İtalya ve Türkiye'de kişi başı GSYH'yi uzun dönemde olduğu gibi kısa dönemde de olumlu etkilemektedir. Portekiz'in katsayısı istatistiksel olarak anlamsızdır. Diğer 13 ülkede ise bu etki uzun dönemden farklı olarak kısa dönemde olumsuzdur.

Diğer servet vergilerinde ise Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İsveç, Lüksemburg, Türkiye ve Yunanistan için uzun dönemde olduğu gibi kısa dönem için de olumlu etki tahmin edilmektedir. Almanya, Belçika, Birleşik Krallık,

İspanya, İtalya ve Portekiz’de ise bu etki uzun dönemden farklı olarak kısa dönemde olumsuzdur.

Bu tez çalışmasının Birinci Bölümünde gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergilerin ekonomik gelişmelerden en az etkilenen vergiler olduğu ve diğer servet vergilerinin ise bozucu niteliğinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede araştırma konusu ülkelerin yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele alınan vergi yapılarının gelişimi incelendiğinde ülkelerin servet vergisi gelirleri içinde gayrimenkul üzerindeki vergilerden elde edilen gelirler ile diğer servet vergisi gelirlerinin payının yıllara göre inişli çıkışlı bir değişim gösterdiği gözlemlenmektedir. Gayrimenkul üzerindeki tekrar eden vergiler ile diğer servet vergilerinin kısa dönemde olumsuz etki göstermesinin bu inişli çıkışlı hareketler sonucunda vergilerin bozucu etkisinin de görece olarak artıp azalmasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak 1970-2017 dönemi verileri ile seçilmiş AB ülkeleri ve Türkiye için gerçekleştirilen tahminlere göre vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki uzun dönem etkileri kısa dönemde farklılaşabilmektedir. Kurumlar vergisi dışında vergi türlerinin uzun dönem katsayılarının işareti teori ile uyumludur. Kısa dönem katsayılarının işareti ise ülkelere göre teoriden farklı olabilmektedir. Yukarıda değinilen bu farklılıklara yol açabilecek örneğin kişisel gelir vergisi uygulamasındaki vergi dilimleri ve oranları, kurumlar vergisindeki işletme büyüklüğü, KDV’deki vergi oranı sayısı ve indirimler gibi hususlar vergi yapısı kullanılarak yapılan incelemenin kapsamı dışında kalmaktadır. Vergi yapısı sadece vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki paylarına odaklanmaktadır. Dolayısıyla kısa dönemde işaretlerin teoriden farklı olması ayrıca araştırmaya değer bir konudur.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında vergi yapısının kişi başı GSYH üzerine etkileri bir içsel büyüme modeli ile havuzlanmış ortalama grup yöntemi kullanılarak seçilmiş AB ülkeleri ve Türkiye için tahmin edilmiştir. Bu çerçevede toplam sermaye birikiminin bir parçası olan beşeri sermaye içsel büyüme modelinde yer almaktadır. Vergi değişkenleri ise teknolojik ilerlemenin bir parçası olan ekonomik etkinlik altında modele dâhil edilmiştir. Bununla birlikte tahminlerde toplam vergi gelirlerinin sabit kaldığı varsayımı ile vergi türlerinin toplam vergi gelirleri içindeki paylarının değiştirilmesi halinde GSYH'nin nasıl etkileneceği gösterilmiştir.

Tahmin sonuçlarına göre tüketim vergileri ve servet vergileri ekonomik büyümeyi olumlu etkilerken gelir vergileri olumsuz etkilemektedir. Bu sonuçlar literatürde yer alan ve ekonomik büyüme ile vergiler arasındaki ilişkinin vergi yapısı ile ve gelir-nötr yaklaşım altında incelenmesi halinde daha tutarlı sonuçlara ulaşıldığı önermesini destekler niteliktedir. Söz konusu tutarlılık gelir, tüketim ve servet vergileri olmak üzere ana vergi kategorilerinde daha yüksektir.

Bu gelir türlerinin alt grupları itibariyle yapılan tahminlerde de farklı vergi türlerinin katsayı işaretleri genel olarak aynıdır. Ancak kurumlar vergisinin uzun dönemde ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin negatif olduğunu hesaplayan çalışmaların yanında, pozitif hesaplayan çalışmalar da bulunmaktadır. Teorik çerçevede de kurumlar vergisinin etkisinin negatif olması beklenirken, bu tez çalışmasında olduğu gibi söz konusu etkinin pozitif çıkması vergilerin ekonomik büyüme üzerine etkilerinin incelendiği çalışmalarda uzun dönemli ilişkiye odaklanılmasının yanında kısa dönemli etkilerin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak ülkelere göre değişiklik gösteren kısa dönemli ilişkiler de ortaya koyularak, söz konusu farklılıkların arkasında yatan olası nedenler araştırılmıştır. Tahmin sonuçlarına göre bir vergi türünün uzun dönemde kişi başı GSYH'yi olumsuz (olumlu) etkilerken kısa dönemde ülkelerin vergi uygulamalarındaki farklılıklara bağlı olarak olumlu (olumsuz) etkileyebileceği görülmektedir. Buna bağlı olarak politika belirleyiciler ekonomide kısa dönemde

meydana gelen değişikliklere vergiler ile cevap verirken ilgili verginin uzun dönem etkilerini de hesaba katmalıdır. Kısa dönem etkiler ve bu etkilerin arkasında yatan nedenler ayrıca araştırmaya değer bir alandır.

Bununla birlikte tahmin sonuçları Avrupa Komisyonu'nun vergi gelirlerinin dolaysız vergilerden dolayı vergilere kaydırılması önerisi ile de uyumludur. Ayrıca tüketim vergilerinin arttırılması ön plana çıkmaktadır. Bu tez çalışmasının sonuçlarına göre tüketim vergilerinin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisi servet vergilerinininkinden daha büyüktür. Bu sonuç AB içinde uyumlaşma çalışmalarının tüketim vergilerinde yürütülmesini desteklemektedir.

Ancak vergi yapısının değiştirilmesinin vergilerin ekonomik büyümeyi etkileyebilmesinin tek yolu olarak görülmemesi, her biri ayrı bir çalışma konusu olan vergi oranı, kapsamı ve indirimi gibi hususlardaki değişikliklerin etkilerinin de hesaba katılması ve vergi gelirlerinin de ekonomideki gelişmelerden etkilendiğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Ayrıca ulaşılan sonuçların yorumlanmasında söz konusu ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile gelir dağılımında ve sosyal adaletlerindeki farklılıklar da hesaba katılmalıdır. Vergi yapısı ile yapılan analiz sadece vergi türlerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi gelirlerine oranının ekonomik büyüme etkilerine odaklanmaktadır.

Son olarak politika belirleme sürecinde vergilerin gelir elde etme ve ekonomik büyümeyi destekleme amaçları dışında da kullanıldığı ve bu amaçların birbiri ile çelişebileceği göz ardı edilmemesi gereken konulardır.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D. (2009). *Introduction to Modern Economic Growth*. Princeton ve Oxford: Princeton University Press.
- Acosta-Ormaechea, S. ve Yoo, J. (2012). *Tax Composition and Growth: A Broad Cross-Country Perspective*. Working Paper WP/12/257, International Monetary Fund.
- Acosta-Ormaechea, S., Sola, S. ve Yoo, J. (2019). Tax Composition and Growth: A Broad Cross-country Perspective. *German Economic Review*, 20(4), s. e70-e106.
- Aghion, P. ve Howitt, P. (2009). *The Economics of Growth*. London: The MIT Press.
- Alvaredo, F. ve Saez, E. (2009, September). Income and Wealt Concentration in Spain from a Historical and Fiscal Perspective. *Journal of the European Economic Association*, 7(5), s. 1140-1167.
- Andrlík, B. ve Formanová, L. (2014). Importance of the Recurrent Tax on Immovable Property in the Tax Systems of EU Countries. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 62(6), s. 1213-1220.
- Angelopoulos, K., Economides, G. ve Kammas, P. (2007). Tax-spending policies and economic growth: Theoretical predictions and evidence from the OECD. *European Journal of Political Economy*, 23, s. 885-902.
- Arnold, J. (2008). *Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries*. Working Papers No. 643, Organisation for Economic Co-operation and Development, Economics Department.
- Arnold, J. M., Brys, B., Heady, C., Johansson, Å., Schwellnus, C. ve Vartia, L. (2011, February). Tax Policy for Economic Recovery and Growth. *The Economic Journal*(121), s. F59-F80.
- Arnold, J., Bassanini, A. ve Scarpetta, S. (2007). *Solow or Lucas? Testing Growth Models Using Panel Data From OECD Countries*. Economics Department Working Papers No. 592, Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Bach, S. (2019). *100 Years of the Modern German Tax System: Foundation, Reforms, and Challenges*. DIW Weekly Report Vol.9 Iss. 46/48, Deutsches Institute für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin.

- Baiardi, D., Profeta, P., Puglisi, R. ve Scarbrosetti, S. (2017). *Tax Policy and Economic Growth: Does It Really Matter?* Working Paper No: 718, Università di Pavia, Società italiana di economia pubblica.
- Barro, R. J. (1990, October). Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth. *Journal of Political Economy*, 98(5), s. 103-125.
- Barro, R. J. ve Sala-i-Martin, X. (1992, October). Public Finance in Models of Economic Growth. *The Review of Economic Studies*, 59(4), s. 645-661.
- Barro, R. J. ve Sala-i-Martin, X. (2004). *Economic Growth*. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT Press.
- Bassanini, A., Scarpetta, S. ve Hemmings, P. (2001). *Economic Growth: The Role of Policies and Institutions. Panel Data Evidence Form Oecd Countries*. Working Papers No. 283, OECD, Economics Department.
- Belgique Juristax. (1969). Code de la TVA Loi du 03 juillet 1969. *Belçika Katma Değer Vergisi Kanunu*. 06.08.2018 tarihinde <https://juristax.eu/> adresinden alındı
- Belgique Service Public Fédéral Finance. (2018). *Belçika Federal Kamu Maliyesi Hizmetleri*. Web Sitesi: <https://finances.belgium.be/fr> adresinden alındı
- Bergheim, S. (2008). *Long-Run Growth Forecasting*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Bilici, N. ve Bilici, A. (2013). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Blanchard, O. (2017). *Macroeconomics*. Boston: Pearson Education Inc.
- Blanchard, O. J. ve Fischer, S. (1993). *Lectures on Macroeconomics*. Massachusetts: The MIT Press.
- Büyükbaşaran, T., Çebi, C. ve Yılmaz, E. (2020). Interaction of Monetary and Fiscal Policies in Turkey. *Central Bank Review*(20), s. 193-203.
- Cellini, R. (1997, Winter). Implications of Solow's Growth Model in the Presence of a Stochastic Steady State. *Journal of Macroeconomics*, 19(1), 135-153.
- Chowdury, O. H. ve Hossain, M. (1988, December). Tax Structure of Bangladesh: An Overview. *The Bangladesh Development Studies*, 16(40), s. 65-91.
- Clarke, P. (2014, Summer and Winter). The Historical Development of the Irish Taxation System. *The Journal of the Irish Accounting and Finance Association*, 21(1-2).
- Cnossen, S. ve Bovenberg, L. (2010). *Fundamental Tax Reform in The Netherlands*. Working Paper No. 342, CESifo, Munich.
- Cobb, C. W. ve Douglas, P. H. (1928, March). A Theory of Production. *The American Economic Review*, XVIII, s. 139-165.

- Commission of the European Communities. (1993). *Growth, Competitiveness, Employment The Challenges and Ways Forward into the 21st Century*. Brussels: Commission of the European Communities. 07.02.2021 tarihinde http://aei.pitt.edu/1139/1/growth_wp_COM_93_700_Parts_A_B.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (1996a). *Taxation in the European Union*. Brussels: Commission of the European Communities. 07.02.2021 tarihinde [https://www.verginet.net/UserFiles/File/Avrupa_Birligi/Taxation/General_Information/taxation_sec\(1996\)487_en%204%20Ek%203.pdf](https://www.verginet.net/UserFiles/File/Avrupa_Birligi/Taxation/General_Information/taxation_sec(1996)487_en%204%20Ek%203.pdf) adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (1996b). *Taxation in the European Union Report on the Developments of Tax Systems*. Brussels: Commission of the European Communities. 06.02.2021 tarihinde [http://aei.pitt.edu/38300/1/COM_\(96\)_546_final.pdf](http://aei.pitt.edu/38300/1/COM_(96)_546_final.pdf) adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (1998). *Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_1998.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (1999). *Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_1999.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (2000). *Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2000.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (2001a). *Tax policy in the European Union - priorities for the years ahead*. Brussels: Commission of the European Communities. 15.10.2018 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0260&from=EN> adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (2001b). *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2001.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (2002). *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2002.pdf adresinden alındı
- Commission of the European Communities. (2003). *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2003.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2004). *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2004.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2005a). *Working Together for Growth and Jobs A New Start for Lisbon Strategy*. Brussels: Commission of the European Communities. 06.02.2021 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0024&from=EN> adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2005b). *Turkey 2005 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2005.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2006). *Turkey 2006 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2006.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2007). *Turkey 2007 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2007.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2008a). *From Financial Crisis to Recovery: A European Framework for Action*. Brüksel: Commission of the European Communities. 27.02.2021 tarihinde <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2008/EN/1-2008-706-EN-F1-1.Pdf> adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2008b). *A European Economic Recovery Plan*. Brussels: Commission of the European Communities. 14.02.2021 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0800:FIN:EN:PDF> adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2008c). *Turkey 2008 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2007.pdf adresinden alındı

Commission of the European Communities. (2009). *Turkey 2009 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2009.pdf adresinden alındı

- Corlett, A. (2019). *The shifting shape of UK tax: Charting the changing size and shape of the UK tax system*. Resolution Foundation.
- Corneo, G. (2004). *The Rise and Likely Fall of the German Income Tax, 1958-2005*. Discussion Paper 18_04, Free University of Berlin, Department of Economics, Berlin.
- Council of the European Union. (2006). 2006/112/EC Directive on the common system of value added tax.
- Council of the European Union. (2008). 2008/118/EC Directive concerning the general arrangements for excise duty and repealing Directive 92/12/EEC.
- Cömert, H. ve Çolak, S. (2014). *The Impacts of the Global Crisis on the Turkish Economy and Policy Responses*. ERC Working Papers in Economics 14/17, Economic Research Center.
- Çevik, S. ve Oh, C.-G. (2013, June). Tax Structure and Economic Growth: A Panel Data from OECD Countries. *Regional Industry Review*, 36(1), s. 31-54.
- Dackehag, M. ve Hansson, Å. (2012). *Taxation of Income and Economic Growth: An Empirical Analysis of 25 Rich OECD Countries*. Working Paper 2012: 6, Lund University, Department of Economics, School of Economics and Management.
- Deloitte. (2018). *Tax Guides and Highlights*. Web Sitesi: <https://dits.deloitte.com/#TaxGuides> adresinden alındı
- Denmark Customs and Tax Administration. (2018a). *Danimarka Gümrük ve Vergi İdaresi*. Web Sitesi: https://skat.dk/skat.aspx?oid=3099&lang=us&ik_navn=footer_da adresinden alındı
- Denmark Customs and Tax Administration. (2018b). *Types of tax*. 22.07.2018 tarihinde Web Sitesi: https://skat.dk/skat.aspx?oid=2244282&ik_navn=subtree adresinden alındı
- Denmark Ministry of Taxation. (2018). *Danimarka Vergi Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.skm.dk/english> adresinden alındı
- Deutschland Bundesministerium der Finanzen. (2018). *Almanya Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Home/home.html> adresinden alındı
- Deutschland Bundesministerium der Finanzen. (2021). *Lohn- und Einkommensteuerrechner*. 14.04.2021 tarihinde Webseite: <https://www.bmf-steuerrechner.de/ekst/eingabeformekst.xhtml> adresinden alındı
- Deutschland Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2018). 1979 Umsatzsteuergesetz (UStG). *Almanya Katma Değer Vergisi Kanunu*.

23.07.2018 tarihinde https://www.gesetze-im-internet.de/ustg_1980/UStG.pdf adresinden alındı

DG TAXUD, DG ECFIN. (2015). *Tax Reforms in EU Member States 2015 Tax Policy Challenges for Economic Growth and Fiscal Sustainability*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_58.pdf adresinden alındı

DG TAXUD; DG ECFIN. (2012). *Tax Reforms in EU Member States Tax Policy Challenges for Economic Growth and Fiscal Sustainability*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_34_en.pdf adresinden alındı

DG TAXUD; DG ECFIN. (2013). *Tax Reforms in EU Member States 2013 Tax Policy Challenges for Economic Growth and Fiscal Sustainability*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_38.pdf adresinden alındı

Dornbusch, R. ve Fischer, S. (1994). *Macro Economics*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Duval, R., Elmeskov, J. ve Vogel, L. (2007). *Structural Policies and Economic Resilience to Shocks*. OECD, Economics Department. Paris: OECD Publishing.

Earnst and Young. (2018). *Tax Guide Archive*. Web Sitesi: <https://www.ey.com/gl/en/services/tax/global-tax-guide-archive> adresinden alındı

Elshani, A. ve Ahmeti, S. (2017). The Effect of Progressive Tax on Economic Growth: Empirical Evidence from European OECD Countries. *International Journal of Economic Perspectives*, 11(4), s. 18-25.

Encyclopaedia Britannica, Inc. (2021). *5 of the World's Most Devastating Financial Crises*. 26.02.2021 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/list/5-of-the-worlds-most-devastating-financial-crises> adresinden alındı

Engen, E. ve Skinner, J. (1996, December). Taxation and Economic Growth. *National Tax Journal*, 49(4), s. 617-647.

España Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. (1992). Ley del Impuesto sobre el Valor Añadido. *İspanya Katma Değer Vergisi Kanunu*. 06.08.2018 tarihinde <https://www.boe.es/buscar/pdf/1992/BOE-A-1992-28740-consolidado.pdf> adresinden alındı

- España Agencia Tributaria. (2018). *İspanya Vergi İdaresi*. Web Sitesi:
<https://www.agenciatributaria.es/> adresinden alındı
- España Ministerio de Hacienda. (2018). *İspanya Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi:
<http://www.hacienda.gob.es/en-GB/Paginas/Home.aspx> adresinden alındı
- European Commission. (2006). *Macroeconomic Effects of a Shift From Direct to Indirect Taxation: A Simulation for 15 EU Member States*. Note presented by the European Commission services (DG TAXUD) at the 72nd meeting of the OECD Working Party No. 2 on Tax Policy Analysis and Tax Statistics, Paris, 14-16 November 2006, Paris. 03.12.2018 tarihinde
<https://www.oecd.org/tax/tax-policy/39494151.pdf> adresinden alındı
- European Commission. (2009). *Monitoring Revenue Trends and Tax Reforms in Member States 2008*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde
https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication14866_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2010a). *Monitoring tax revenues and tax reforms in EU Member States 2010 Tax policy after the crisis*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_24_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2010b). *Turkey 2010 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2010.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2011a). *Tax Reforms in EU Member States*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_28_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2011b). *Turkey 2011 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/tr_rapport_2011_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2012). *Turkey 2012 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde
https://www.ab.gov.tr/files/tr_rapport_2012_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2013a). *European System of Accounts ESA 2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 15.10.2018 tarihinde
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5925693/KS-02-13-269-EN.PDF/44cd9d01-bc64-40e5-bd40-d17df0c69334> adresinden alındı

- European Commission. (2013b). *Turkey 2013 Progress Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/tr_rapport_2013_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2014a). *Tax Reforms in EU Member States*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 23.02.2021 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_48.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2014b). *Turkey 2014 Progress Report*. COM(2014) 700 final. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlari/2014_progress_report.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2015a). *The European Union Explained: Taxation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2015b). *Turkey 2015 Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_turkey_report.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2016a). *Turkey 2016 Report*. 09.12.2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_progress_report_en.pdf adresinden alındı
- European Commission. (2016b, September 19). *40 Years of Customs Union*. Temmuz 24, 2018 tarihinde European Commission Web sitesi: http://ec.europa.eu/taxation_customs/40customs/customs_general_info/about/index_en.htm adresinden alındı
- European Commission. (2018a). *10 Commission Priorities for 2015-19*. 18.05.2018 tarihinde European Commission Web Site: https://ec.europa.eu/commission/priorities_en#relatedlinks adresinden alındı
- European Commission. (2018b). *Priorities, Jobs, growth and investment*. 18.05.2018 tarihinde European Commission Web Site: https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment_en adresinden alındı
- European Commission. (2020). *Taxation Trends in the European Union Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 26.03.2021 tarihinde <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=c0b00da7-c4b1-11ea-b3a4-01aa75ed71a1&format=PDF&language=en&productionSystem=cellar> adresinden alındı
- European Commission. (2021). *Taxation Papers*. 23.02.2021 tarihinde Official EU Website: https://ec.europa.eu/taxation_customs/publications/taxation-services-papers/taxation-papers_en adresinden alındı

- European Council. (2000). *Presidency Conclusions Lisbon European Council 23 and 24 March 2000*. 02 06, 2021 tarihinde European Council, Council of the European Union Website:
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm adresinden alındı
- European Union. (2018). *EU Treaties*. 15.10.2018 tarihinde Official Website of the European Union: https://europa.eu/european-union/law/treaties_en adresinden alındı
- Eurostat. (2016, October 31). *Statistics Explained*. Temmuz 27, 2020 tarihinde Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Enterprise_size adresinden alındı
- Eurostat. (2017). *Main national accounts tax aggregates*. 25.12.2017 tarihinde Eurostat:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_TAXAG__custom_741984/default/table?lang=en adresinden alındı
- Feenstra, R. C., Inklaar, R. ve Timmer, M. P. (2015). The Next Generation of the Penn World Table. *American Economic Review*, 105(10), s. 3150-3182.
- Finland Ministry of Finance. (2018a). *Finlandiya Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi:
<https://vm.fi/en/frontpage> adresinden alındı
- Finland Tax Administration. (2018). *Finlandiya Vergi İdaresi*. Web Sitesi:
<https://www.vero.fi/en/individuals/> adresinden alındı
- France Direction générale des Finances publiques. (2018). *Fransa Kamu Maliyesi Genel Müdürlüğü*. Web Sitesi: <https://www.impots.gouv.fr/portail/> adresinden alındı
- France droit.org. (2018). Code général des impôts. *Fransa Genel Vergi Kanunu*.
<http://droit.org/> adresinden alındı
- France Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance. (2018). *Fransa Ekonomi ve Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.economie.gouv.fr/> adresinden alındı
- France Tax Policy Directorate. (2016). *Overview of The French Tax System*. Ministère de L'Economie France, Direction Générale Des Finances Publiques.
- Fritschy, W. (1997). A History of the Income Tax in the Netherlands. *Revue belge de philologie et d'histoire*, 75(4), s. 1045-1061.
- Gale, W. G. ve Samwick, A. A. (2016). *Effects of Income Tax Changes on Economic Growth*. Brookings Institution and Tax Policy Center.
- García-Miralles, E., Guner, N. ve Ramos, R. (2019). The Spanish personal income tax: facts and parametric estimates. *SERIEs*(10), s. 439-477.

- Garner, C. A. (2005). *Consumption Taxes: Macroeconomic Effects and Policy Issues*. Economic Review, Federal Reserve Bank of Kansas City.
- Gemmell, N., Kneller, R. ve Sanz, I. (2007, February). Tax Composition and Economic growth in OECD Countries. Aralık 6, 2018 tarihinde <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.573.8069&rep=rep1&type=pdf> adresinden alındı
- Gerber, C., Klemm, A., Liu, L. ve Mylonas, V. (2018). *Income Tax Progressivity: Trends and Implications*. IMF Working Paper WP/18/246, International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department.
- Gerhartinger, P. ve Haunschmid, P. (2018). Der Einfluss von Besteuerung auf Wirtschaftswachstum. *Wirtschafts- und sozialpolitische Zeitschrift*(1), s. 163-183.
- Gök, M. ve Akar, S. (2013). 2008 Küresel Mali Krizinin Vergi Sistemleri Üzerine Etkisi: Avrupa Birliği ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *28. Türkiye Maliye Sempozyumu* (s. 111-138). Antalya: Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü. 23.02.2021 tarihinde http://www.maliyesempozyumu.org/wp-content/uploads/2017/10/Maliye-Sempozyumu_28_111_138.pdf adresinden alındı
- Gunnarsson, Å. (2016). *Introducing independent income taxation in Sweden in 1971*. Working Paper Series No. 02, FairTax.
- Hausman, J. A. (1978, November). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica*, 46(6), s. 1251-1271.
- Hemmelgarn, T. ve Nicodeme, G. (2010). *The 2008 Financial Crisis and Taxation Policy*. European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Henrekson, M. ve Stenkula, M. (2015). *Swedish Taxation since 1862: An Overview*. IFN Working Paper No. 1052, Research Institute of Industrial Economics.
- Hsiao, C. (2014). *Analysis of Panel Data*. New York: Cambridge University Press.
- Hubbard, R. G. ve O'Brien, A. P. (2017). *Macroeconomics*. Boston: Pearson Education.
- Im, K. S., Pesaran, M. H. ve Shin, Y. (2003). Testing for unit roots in heterogeneous panels. *Journal of Econometrics*(115), s. 53-74.
- Ireland Department of Finance. (2018). *İrlanda Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.finance.gov.ie/> adresinden alındı
- Ireland Office of the Attorney General. (2018). Value-Added Tax Act 1972. *İrlanda Katma Değer Vergisi Kanunu*. 08.12.2018 tarihinde <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1972/act/22/enacted/en/print.html?printonload=true> adresinden alındı

- Ireland Tax and Customs. (2018). *İrlanda Vergi ve Gümrük İdaresi*. Web Sitesi: <https://www.revenue.ie/en/Home.aspx> adresinden alındı
- Irish Tax Institute. (2016). Perspectives on Ireland's Personal Tax System A Medium to Long Term Approach. Dublin. 15.12.2018 tarihinde <https://taxinstitute.ie/Portals/0/The%20Budget%20Book%202017%20-%20Final%2016%20Sept.pdf> adresinden alındı
- Işık, N. ve Acar, M. (2006, Ocak). İmalat Sanayi ve Tekstil Sektörü İçin Cobb-Douglas, CES ve Translog Üretim Fonksiyonlarının Tahmini. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), s. 91-109.
- Italy Ministry of Economy and Finance. (2018). *İtalya Ekonomi ve Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: http://www.mef.gov.it/en/index_en.html adresinden alındı
- Italy Revenue Agency. (2018). *İtalya Gelir İdaresi*. Web Sitesi: <https://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/english/> adresinden alındı
- Johansson, Å., Heady, C., Arnold, J., Brys, B. ve Vartia, L. (2008). *Tax and Economic Growth*. Working Paper No.620, Organisation for Economic Co-operation and Development, Economics Department.
- Jones, C. I. (1998). *Introduction to Economic Growth*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Jones, L. E. ve Manuelli, R. (1990, October). A Convex Model of Equilibrium Growth: Theory and Policy Implications. *Journal of Political Economy*, 98(5), s. 1008-1038.
- Kambe, M. (1929, July). On the Classification of Taxes. *Kyoto University Economic Review*, 4(1), s. 1-12.
- Kaplan, F. (2019). *Ekonomik Büyüme Dolaylı Belirleyicileri ve Bir Uygulama*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.
- Kappler, M. (2004). *Determination of Potential Growth Using Panel Techniques*. ZEW Discussion Paper No. 04-69, Mannheim.
- King, R. G. ve Rebelo, S. (1990, October). Public Policy and Economic Growth: Developing Neoclassical Implications. *Journal of Political Economy*, 98(5), s. S126-S150.
- Kneller, R., Bleaney, M. F. ve Gemmell, N. (1999). Fiscal policy and growth: evidence from OECD countries. *Journal of Public Economics*, 74, s. 171-190.
- KPMG. (2018). *EU Country Profiles*. Web Sitesi: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/regional-tax-centers/eu-tax-centre/eu-country-profiles.html> adresinden alındı

- Kriwoluzky, A. ve Rieth, M. (2018). *Policy Responses to Turkey's Crisis: Independent Central Bank and International Credit*. DIW Weekly Report, Vol. 8, Iss. 38/39, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin. 02.03.2021 tarihinde <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/183176/1/1031897623.pdf> adresinden alındı
- Küçükoğlu, M. (2016). Kalkınma Planlarında Vergi Politikaları (Hedefler-Gerçekleşmeler, 1963-2016). *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12).
- Lee, Y. ve Gordon, R. H. (2005). Tax Structure and Economic Growth. *Journal of Public Economics*, 89, s. 1027-1043.
- Levine, R. ve Renelt, D. (1992, September). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *The American Economic Review*, 82(4), s. 942-963.
- Lizbon Antlaşması. (2007). *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*. Publications Office of the European Union. 15.10.2018 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016E/TXT&from=EN> adresinden alındı
- López, N. R. (2012). Evolución del sistema tributario en España. *eXtoikos*(7), s. 25-37.
- Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), s. 3-42.
- Lucas, R. E. (1990, April). Supply-Side Economics: An Analytical Review. *Oxford Economics Papers*, 42(2), s. 293-316.
- Luxembourg Administration de l'enregistrement, des domaines et de la TVA. (2018b). Loi modifiée Du 12 Fevrier 1979 Concernant la Taxe sur la Valeur Ajoutée (TVA). *Lüksemburg Katma Değer Vergisi Kanunu*.
- Luxembourg Administration de l'enregistrement, des domaines et de la TVA. (2018a). *Lüksemburg Katma Değer Vergisi İdaresi*. Web Sitesi: <http://www.aed.public.lu/index.php> adresinden alındı
- Luxembourg Administration des douanes et accises. (2018). *Lüksemburg Gümrük ve Özel Tüketim Vergisi İdaresi*. Web Sitesi: <https://douanes.public.lu/fr.html> adresinden alındı
- Luxembourg Ministry of Finance. (2018). *Lüksemburg Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://mfin.gouvernement.lu/en.html> adresinden alındı
- Maastricht Antlaşması. (1992). *Treaty on European Union*. Office for Official Publications of the European Communities. 15.10.2018 tarihinde https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf adresinden alındı

- Macek, R. (2014). The Impact of Taxation on Economic Growth: Case Study of OECD Countries. *Review of Economic Perspectives*, 14(4), s. 309-328.
- Mahovsky, M. (2004). Tax cuts in Austria - Placebo or genuine reform? *ECFIN Country Focus*, 1(6).
- Mankiw, N. G. (2016). *Macroeconomics*. New York: Worth Publishers.
- Mankiw, N. G., Romer, D. ve Weil, D. N. (1992, May). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), s. 407-437.
- Mathé, M., Nicodème, G. ve Ruà, S. (2015). *Tax Shifts*. European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- McCallum, B. T. (1996). *Neoclassical vs. Endogeneous Growth Analysis: An Overview*. Working Paper 5844, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- McNabb, K. (2016). *Tax Structures and Economic Growth New Evidence from the Government Revenue Dataset*. WIDER Working Paper 2016/148, United Nations University, World Institute for Development Economics Research.
- McNabb, K. (2018). Tax Structures and Economic Growth: New Evidence from The Government Revenue Dataset. *Journal of International Development*(30), s. 173-205.
- McNabb, K. ve LeMay-Boucher, P. (2014). *Tax Structures, Economic Growth and Development*. Working Paper 22, International Centre for Tax and Development.
- Milesi-Ferretti, G. M. ve Roubini, N. (1998, November). Growth Effects of Income and Consumption Taxes. *Journal of Money, Credit and Banking*, 30(4), s. 721-744.
- Moral-Benito, E. (2009). Policy Research Working Paper 4830, The World Bank, Development Research Group Macroeconomics and Growth Team.
- Myles, G. D. (2000). Taxation and Economic Growth. *Fiscal Studies*, 21(1), s. 141-168.
- Myles, G. D. (2009). *Economic Growth and the Role of Taxation-Theory*. Working Papers No. 713, Organisation for Economic Co-operation and Development, Economics Department, Paris.
- Nam, C. W. ve Zeiner, C. (2016, December). Effects of Tax Reform on Average Personal Income Tax Burden and Tax progressivity in Germany under the particular consideration of bracket creep. *eJournal of Tax Research*, 14(3), s. 587-600.
- Natal, J.-M., Gerard, M. ve Hassine, M. (2016). *Kingdom of the Netherlands-Netherlands*. International Monetary Fund, European Department. Publication services.

- Netherlands Ministry of Finance. (2018). *Hollanda Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-finance> adresinden alındı
- Netherlands Tax and Customs Administration. (2018). *Hollanda Vergi ve Gümrük İdaresi*. Web Sitesi: <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontenten/belastingdienst/individuals/individuals> adresinden alındı
- Norregaard, J. (2013). *Taxing Immovable Property, Revenue Potential and Implementation Challenges*. IMF Working Paper WP/13/129, International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department.
- Norris, H. (2013). From Bust to Boom to Bust Again: Trends in Irish Public Revenue and Expenditure from 1997 to 2012. *Critical Social Thinking: Policy and Practice*, 5.
- OECD. (2016a). *Irish GDP up by 26.3% in 2015?* Haziran 29, 2020 tarihinde Statistics and Data Directorate: <http://www.oecd.org/sdd/na/Irish-GDP-up-in-2015-OECD.pdf> adresinden alındı
- OECD. (2016b). *Consumption Tax Trends 2016 VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2017). *Revenue Statistics 1965-2016*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2018). *Labour productivity and utilisation*. 14.12.2018 tarihinde OECD Data Web Site: <https://data.oecd.org/lprdty/labour-productivity-and-utilisation.htm> adresinden alındı
- OECD. (2019). *OECD.Stat*. 08.06.2019 tarihinde Organisation for Economic Co-operation and Development Web Site: <https://stats.oecd.org/> adresinden alındı
- OECD. (2020). *OECD Data*. Temmuz 27, 2020 tarihinde Organisation for Economic Co-operation and Development: <https://data.oecd.org/entrepreneur/enterprises-by-business-size.htm> adresinden alındı
- Österreich Bundesministerium Finanzen. (2018). *Avusturya Maliye Bakanlığı*. Web Sitesi: <https://www.bmf.gv.at/> adresinden alındı
- Österreich Jusline. (2018). 1994 Umsatzsteuergesetz (UStG). *Avusturya Katma Değer Vergisi Kanunu*. 23.07.2018 tarihinde <https://www.jusline.at/gesetz/ustg> adresinden alındı
- Padovano, F. ve Galli, E. (2002). Comparing the growth effects of marginal vs. average tax rates and progressivity. *European Journal of Political Economy*, 18, s. 529-544.
- Parasız, M. İ. (2008). *Ekonomik Büyüme Teorileri*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

- Pesaran, M. H., Shin, Y. ve Smith, R. P. (1999, June). Pooled Mean Group Estimation of Dynamic Heterogeneous Panels. *Journal of the American Statistical Association*, 94(446), s. 621-634.
- Petru-Ovidiu, M. (2015). Tax Composition and Economic Growth. A Panel-Model Approach for Eastern Europe. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, II(1), s. 89-101.
- Portugal Autoridade Tributária e Aduaneira. (2018). *Portekiz Vergi ve Gümrük İdaresi*. <https://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html> adresinden alındı
- Portugal Global Trade and Investment Agency. (2018). *Portekiz Küresel Ticaret ve Yatırım Ajansı*. <https://www.portugalglobal.pt/EN/Pages/Index.aspx> adresinden alındı
- Prammer, D. (2011). *Quality of Taxation and Crisis: Tax Shifts from a Growth Perspective*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 04.02.2021 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_29_en.pdf adresinden alındı
- Pricewaterhouse Coopers. (2018). *Worldwide Tax Summaries Online*. Web Sitesi: <http://taxsummaries.pwc.com/uk/taxsummaries/wwts.nsf/ID/PPAA-85RDKF> adresinden alındı
- Rawdanowicz, Ł. (2010). *The 2008-09 crisis in Turkey: Performance, Policy Responses and Challenges for Sustaining the Recovery*. Working Papers No. 819, OECD, Economics Department. doi:<https://dx.doi.org/10.1787/5km36j7d320s-en>
- Rebelo, S. (1990). *Long Run Policy Analysis and Long Run Growth*. Working Paper No. 3325, National Bureau of Economic Research.
- Rebelo, S. (1991, June). Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth. *The Journal of Political Economy*, 99(3), s. 500-521.
- Reiss, L. ve Köhler-Töglhofer, W. (2011). Austria's Tax Structure in International Comparison - A Statistical and Economic Analysis. *Monetary Policy & The Economy*, Q1, s. 21-40.
- Renelt, D. (1991). *Economic Growth A Review of the Theoretical and Empirical Literature*. Workip Papers 678, The World Bank, Country Economics Department.
- Rhee, T.-h. (2013). Macroeconomic Effects of Progressive Taxation. *2013 American Economics Association Annual Meeting*. San Diego, CA.
- Roma Antlaşması. (1957). *Traite instituant la Communate Economique Europeenne*. Publications Office of the European Union. 15.10.2018 tarihinde <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN
adresinden alındı

- Romer, P. M. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98(5), s. 71-102.
- Rosen, H. S. ve Gayer, T. (2010). *Public Finance*. Singapore: McGraw-Hill/Irwin.
- Sanzo, S. D., Bella, M. ve Graziano, G. (2017). Tax Structure and Economic Growth: A Panel Cointegrated VAR Analysis. *Italian Economic Journal: A Continuation of Rivista Italiana degli Economisti and Giornale degli Economisti*, 3(2), s. 239-253.
- Schatzenstaller, M. ve Wagener, A. (2009). The Austrian Income Tax Tariff, 1955-2006. *Empirica*(36), s. 309-330.
- Schwellnus, C., & Arnold, J. (2008). *Do Corporate Taxes Produce Productivity and Investment at the Firm Level? Cross-Country Evidence from the Amadeus Dataset*. Working Papers No. 641, Organisation for Economic Co-operation and Development, Economics Department.
- Sharipov, I. (2015). *Contemporary Economic Growth Models And Theories: A Literature Review*. Working Papers Volume VII, Issue 3, CES.
- Shinohara, M. (2014). *Tax Structure and Economic Growth - A Survey of Empirical Analyses*. Faculty of Economics. Tokyo: Institute of Economic Research Chuo University.
- Solow, R. M. (1956, February). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), s. 65-94.
- Sweden Tax Agency. (2016). *Taxes in Sweden 2015 An English Summary of Tax Statistical Yearbook of Sweden*.
- Sweden Tax Agency. (2018). *İsveç Vergi İdaresi*. Web Sitesi:
<https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/inenglish.4.12815e4f14a62bc048f4edc.html> adresinden alındı
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *Orta Vadeli Program (2006-2008)*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2006a). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2006b). *Orta Vadeli Program (2007-2009)*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Orta Vadeli Program (2008-2010)*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2008). *Orta Vadeli Program (2009-2011)*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Orta Vadeli Program (2010-2012)*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2010). *Orta Vadeli Program (2011-2013)*.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2004). *Temel Politika Belgeleri*. Haziran 27, 2020 tarihinde Kamuda Stratejik Yönetim: <http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge> adresinden alındı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019a). *Kalkınma Planları*. 11.12.2019 tarihinde Web Sitesi: <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019b). *Orta Vadeli Programlar*. 11.12.2019 tarihinde Web sitesi: <https://www.sbb.gov.tr/orta-vadeli-programlar/> adresinden alındı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). 9. Bölüm - Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Açıklamalar. *Bütçe Hazırlama Rehberi (2021-2023)*. içinde 26.03.2021 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/02/Bolum_9-5.pdf adresinden alındı
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2018). *Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları*. 09.12.2018 tarihinde Avrupa birliği Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.ab.gov.tr/46224.html> adresinden alındı
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2011). *Orta Vadeli Program (2012-2014)*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). *Orta Vadeli Program (2013-2015)*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013a). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara.

- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013b). Orta Vadeli Program (2014-2016).
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Orta Vadeli Program (2015-2017)*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Orta Vadeli Program (2016-2018)*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2016). *Orta Vadeli Program (2017-2019)*.
- T.C. Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı. (2018). Web Sitesi: <http://www.abmaliye.gov.tr/Sayfalar/Ana.aspx> adresinden alındı
- T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı. (2018). Web Sitesi: <http://www.gib.gov.tr/> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1961, Temmuz 20). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (Sayı: 10859). Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğü.
- T.C. Resmi Gazete. (1982, Ekim 20). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (Sayı: 17844). Başbakanlık Neşriyat Daire Başkanlığı.
- T.C. Resmi Gazete. (1984, Kasım 2). 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu. Başbakanlık Neşriyat Daire Başkanlığı. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18563.pdf> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (2002, Haziran 12). 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. 20.07.2018 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020612.htm> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (2003, Aralık 24). 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (Sayı: 25326). Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031224.htm> adresinden alındı
- Taban, S. (2011). *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Lts. Şti.
- Tabar, Ç. ve Tokatlıoğlu, M. (2018). Küresel Ekonomik Kriz Döneminde Türkiye'de Uygulanan Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi. *International Journal of Public Finance*, 3(1), s. 27-46.
- Topal, M. H. (2017, Temmuz). Vergi Yapısının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkelerinden Ampirik Bir Kanıt. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), s. 183-206.
- UK HM Revenue and Customs. (2018). *Birleşik Krallık Gelir ve Gümrük İdaresi*. Web Site: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs> adresinden alındı
- UK HM Treasury. (2018). *Birleşik Krallık Hazinesi*. Web Sitesi: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-treasury> adresinden alındı

- UK legislation.gov.uk. (2018). Value Added Tax Act 1994. *Birleşik Krallık Katma Değer Vergisi Kanunu*. 06.08.2018 tarihinde <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/23/data.pdf> adresinden alındı
- UK Trade and Investment. (2018). *Birleşik Krallık Ticaret ve Yatırım*. <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-trade-investment> adresinden alındı
- Uygur, E. (2010). *The Global Crisis and the Turkish Economy*. Discussion Paper 2010/3, Turkish Economic Association. 02.03.2021 tarihinde <http://www.tek.org.tr/files/disc/dt194.pdf> adresinden alındı
- Ünsal, E. M. (2016). *İktisadi Büyüme*. Ankara: BB101 Yayınları.
- Vartia, L. (2008). *How do Taxes Affect Investment and Productivity? An Industry-Level Analysis of OECD Countries*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Economics Department. Paris: OECD Publishing.
- Weil, D. N. (2013). *Economic Growth*. Essex: Pearson Education Limited.
- Widmalm, F. (2001). Tax Structure and Growth: Are Some Taxes Better Than Others? *Public Choice*, 107(3/4), s. 199-219.
- Wołowiec, T., Skica, T. ve Gercheva, G. (2014). Income Taxes, Public Fiscal Policy and Economic Growth. *e-Finance: Financial Internet Quarterly*, 10(3), s. 52-54.
- World Bank. (2019). *Data Bank, World Development Indicators, Popular Indicators, Population Growth*. 08.06.2019 tarihinde World Bank Web Site: <http://databank.worldbank.org/data/indicator/SP.POP.TOTL/1ff4a498/Popular-Indicators> adresinden alındı
- Xing, J. (2011). *Does Tax Structure Affect Economic Growth? Empirical Evidence from OECD Countries*. WP11/20, Oxford University, Centre for Business Taxation.
- Yılmaz, Ö. ve Akıncı, M. (2012). *İktisadi Büyüme ve Makroekonomik Belirleyicileri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Yörükoğlu, M. ve Kılınç, M. (2012). *Globalisation of the Interaction Between Fiscal and Monetary Policy*. BIS Papers No 67 Fiscal policy, public debt and monetary policy in emerging market economies, Bank for International Settlements, Monetary and Economic Department. 02.03.2020 tarihinde <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap67.pdf> adresinden alındı

EK 1: VERİ SETİ

Tablo 17: Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%)

	Almanya	Avusturya	Belçika	Birleşik Krallık	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda	İrlanda	İspanya	İsveç	İtalya	Lüksemburg	Portekiz	Türkiye	Yunanistan
1970	63,3	58,3	60,4	58,8	54,8	58,0	54,6	68,6	35,3	57,6	70,2	55,2	72,9	48,8	42,3	42,6
1971	64,3	59,0	61,5	58,2	57,8	58,4	54,9	69,8	37,6	60,8	67,0	56,8	71,5	50,1	43,2	43,2
1972	65,7	59,2	64,3	56,8	57,2	59,6	55,1	69,8	37,1	61,8	68,8	59,1	69,3	51,0	43,2	43,4
1973	68,1	59,7	65,9	58,0	58,1	61,7	54,7	71,0	38,6	61,9	69,2	60,4	70,6	52,1	46,6	42,8
1974	69,7	61,2	67,2	61,0	62,0	64,0	59,4	72,8	41,1	66,1	72,3	62,3	75,0	52,7	51,4	47,4
1975	69,2	61,8	69,7	62,3	59,2	66,0	58,4	73,2	43,8	69,5	74,3	67,3	73,5	54,5	51,9	43,6
1976	69,9	61,3	68,4	62,3	58,4	67,5	59,1	71,7	43,4	69,2	74,9	66,3	74,6	52,8	51,4	47,7
1977	70,9	62,3	68,7	62,3	56,0	66,1	61,4	70,2	45,2	72,2	75,3	66,3	76,2	51,9	56,1	46,5
1978	70,0	64,4	69,6	61,8	55,0	62,5	60,5	69,9	47,2	73,2	75,6	69,0	76,6	53,7	59,9	47,0
1979	69,4	64,0	69,4	61,7	54,5	61,8	60,5	70,5	49,8	74,0	75,2	67,9	75,3	54,4	60,8	49,5
1980	69,6	64,7	69,9	58,8	56,0	62,6	61,7	70,9	51,0	74,5	74,9	69,8	72,6	51,9	65,8	54,1
1981	69,4	64,6	69,9	58,8	56,7	63,7	61,9	71,4	50,4	71,4	75,0	71,4	70,6	53,9	65,9	54,6
1982	69,9	64,7	70,2	57,5	57,6	62,9	62,1	72,2	50,3	71,0	74,5	72,2	68,8	53,4	66,9	54,5
1983	69,2	63,9	70,3	58,2	57,6	62,5	62,5	72,5	50,1	69,1	73,4	71,6	69,0	52,6	64,5	53,9
1984	69,6	63,1	71,7	57,1	59,8	62,1	62,0	71,0	51,1	67,5	73,0	70,9	68,9	52,6	63,3	54,3
1985	71,3	63,9	72,1	56,5	60,5	63,2	61,4	70,6	51,6	65,6	70,9	72,1	69,9	54,1	51,3	54,5
1986	71,7	64,4	72,5	56,6	59,1	63,5	61,4	70,3	52,1	61,4	72,0	71,1	69,1	47,0	52,3	51,7
1987	71,4	64,2	71,9	55,3	60,1	61,5	61,6	70,1	53,2	64,4	69,5	71,0	68,5	47,7	51,6	49,6
1988	71,6	64,2	71,2	55,6	60,5	61,9	61,1	70,4	54,0	63,7	72,2	69,5	67,4	49,1	49,3	49,5
1989	71,3	63,6	70,0	55,9	61,8	62,1	61,8	69,7	50,9	66,1	72,2	70,7	66,5	52,6	53,6	52,0
1990	69,9	64,4	70,1	56,3	61,8	64,9	62,0	69,7	53,4	66,1	71,3	69,7	67,8	52,8	53,1	50,8
1991	70,0	65,3	70,5	55,1	62,1	65,8	62,6	70,8	55,1	66,6	69,5	69,4	67,5	54,7	54,4	49,8
1992	70,2	65,7	70,3	54,0	62,7	65,9	62,1	70,4	55,8	66,4	70,4	69,4	65,3	54,3	52,9	47,5
1993	69,3	66,8	70,8	53,7	63,2	65,6	63,6	71,3	57,9	67,7	69,5	68,7	65,7	54,3	51,7	50,6
1994	68,3	66,8	70,3	54,4	63,2	66,7	62,4	69,2	56,8	65,6	70,9	66,2	65,2	52,4	45,5	53,2
1995	69,2	68,7	70,9	54,7	63,7	67,0	61,7	66,8	55,1	65,3	69,0	67,1	67,1	52,5	40,4	54,7
1996	68,9	68,8	70,2	54,2	63,1	67,6	61,3	66,0	55,5	65,7	70,1	68,9	67,0	53,0	41,9	44,6
1997	69,3	68,7	70,0	54,8	63,0	65,9	61,4	65,4	55,7	64,9	70,5	69,1	66,1	53,9	41,9	54,6
1998	69,8	68,8	70,4	56,0	61,5	66,6	61,6	64,9	55,2	63,5	71,0	62,1	65,0	52,7	47,7	56,6
1999	69,1	68,4	69,4	55,6	62,0	66,3	62,2	64,6	55,5	62,6	71,6	62,5	63,1	53,0	49,9	55,8
2000	69,2	68,5	69,4	56,5	63,1	68,3	63,3	64,6	55,5	63,2	71,4	61,7	62,5	54,8	48,3	57,2
2001	68,5	69,7	70,5	56,7	62,3	67,7	64,0	62,9	56,6	64,0	70,6	62,6	64,2	54,6	50,4	56,0
2002	68,2	68,6	70,4	55,2	61,4	67,0	63,5	62,8	55,1	64,6	69,5	61,8	64,9	53,5	44,6	58,4
2003	67,9	68,7	69,9	55,0	61,8	65,4	63,5	62,6	54,9	63,5	69,8	60,4	64,9	52,4	44,5	59,6
2004	67,9	68,6	69,0	56,0	62,0	65,3	63,1	62,0	55,0	63,0	70,3	61,6	62,2	52,9	46,0	59,8
2005	68,0	68,5	67,0	57,8	62,6	65,5	63,2	61,8	53,8	62,8	70,5	62,3	62,5	51,6	44,2	60,5
2006	68,7	69,1	66,8	58,0	61,6	65,9	63,9	63,2	54,4	63,4	70,6	62,5	62,9	51,3	44,0	57,6
2007	67,8	69,5	66,9	58,1	60,8	66,8	63,8	63,2	55,2	65,8	70,5	63,7	62,3	53,2	45,4	57,6
2008	68,3	70,2	67,6	58,5	61,4	66,9	64,3	64,3	55,9	67,2	69,5	65,2	64,5	54,5	48,9	57,9
2009	67,5	69,1	67,3	58,3	62,0	65,5	63,2	64,3	58,6	69,5	68,3	63,9	65,3	56,2	48,6	57,7
2010	67,7	69,1	66,6	56,6	62,2	65,2	64,2	64,2	58,0	65,6	67,8	63,8	65,4	55,0	46,2	56,2
2011	68,0	69,1	67,1	55,4	62,0	64,2	64,0	65,2	59,1	66,5	68,1	62,7	64,8	55,7	48,9	53,3
2012	68,7	69,2	66,8	54,7	62,7	63,9	64,4	66,1	58,8	65,8	68,3	62,4	64,4	54,7	49,0	54,7
2013	68,6	69,6	67,3	54,3	63,6	63,6	65,0	65,6	58,7	63,7	68,5	62,8	64,3	58,3	47,7	52,1
2014	68,7	70,2	67,5	53,7	66,0	63,9	64,7	65,2	58,2	63,1	68,7	61,7	63,1	57,1	49,7	52,8
2015	68,8	70,5	67,6	54,0	64,1	64,1	63,8	65,5	60,4	62,0	69,0	61,9	65,2	56,4	49,3	52,3
2016	69,5	69,6	66,7	54,6	63,5	63,7	63,6	65,4	60,5	62,2	69,1	62,1	65,3	55,3	50,0	52,0
2017	70,4	69,8	67,0	55,1	64,0	63,3	63,4	65,7	61,2	62,6	69,5	62,0	65,8	55,0	50,7	52,4

Tablo 18: Gayrimenkul Üzerinde Tekrar Eden Vergilerin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%)

	Almanya	Avusturya	Belçika	Birleşik Krallık	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda	İrlanda	İspanya	İsveç	İtalya	Lüksemburg	Portekiz	Türkiye	Yunanistan
1970	1,2	1,1	0,9	9,7	4,2	0,0	2,8	1,0	10,1	0,5	0,0	1,1	1,2	0,0	3,8	0,4
1971	1,1	1,0	0,9	10,5	4,1	0,0	2,6	0,9	10,3	0,5	0,0	1,0	1,1	0,0	2,7	0,3
1972	1,0	0,9	0,9	11,4	3,7	0,0	2,6	0,9	10,4	0,7	0,0	1,0	1,0	0,0	2,3	0,3
1973	1,0	0,8	0,8	10,9	3,6	0,0	3,7	1,0	8,7	0,4	0,0	0,9	0,8	0,0	1,7	0,3
1974	1,0	0,8	0,8	10,8	3,8	0,0	0,9	1,0	8,4	0,4	0,0	0,4	0,7	0,0	1,4	0,2
1975	1,1	0,9	0,7	11,2	4,1	0,0	3,2	0,7	7,3	0,4	0,0	0,2	0,6	0,0	1,9	0,3
1976	1,2	0,9	0,7	10,7	3,6	0,0	3,4	1,0	6,9	0,3	0,0	0,1	0,7	0,0	1,4	0,3
1977	1,2	0,8	0,7	10,5	3,2	0,0	3,1	1,2	6,1	0,2	0,0	0,0	0,7	0,0	2,1	0,3
1978	1,1	0,8	0,7	10,5	3,4	0,0	3,1	1,7	4,1	0,2	0,0	0,0	0,6	0,0	1,8	0,3
1979	1,1	0,8	0,8	10,8	3,4	0,0	3,0	1,6	3,9	0,2	0,0	0,0	0,6	0,0	1,1	0,3
1980	1,0	0,8	0,6	10,7	3,4	0,0	3,0	1,5	3,4	0,2	0,0	0,0	0,6	0,0	1,0	0,3
1981	1,0	0,8	0,7	11,4	3,1	0,1	3,0	1,6	2,8	1,9	0,0	0,0	0,5	0,0	0,9	0,2
1982	1,1	0,8	0,8	11,4	2,8	0,2	2,9	1,8	2,3	2,4	0,0	0,0	0,5	0,0	0,8	0,4
1983	1,1	0,8	0,9	10,8	2,3	0,2	3,1	1,6	2,4	2,7	0,3	0,0	0,5	0,0	1,2	0,3
1984	1,1	0,8	0,9	10,6	2,0	0,2	3,4	1,7	2,5	2,7	0,3	0,0	0,5	0,0	0,9	0,3
1985	1,1	0,7	0,9	10,4	1,9	0,2	3,5	1,8	2,6	2,2	0,9	0,0	0,5	0,0	0,6	0,2
1986	1,1	0,7	0,9	10,6	2,0	0,2	3,6	1,7	2,4	1,8	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,1
1987	1,0	0,7	0,8	10,9	2,5	0,2	3,5	1,7	2,9	1,3	1,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,2
1988	1,0	0,7	1,0	10,9	2,5	0,2	3,6	1,6	2,5	1,3	1,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,1
1989	1,0	0,7	1,0	10,9	2,4	0,2	3,5	1,6	2,6	1,4	0,9	0,0	0,4	0,0	0,0	0,2
1990	1,0	0,7	1,0	6,7	2,3	0,2	3,4	1,6	2,5	1,5	1,2	0,0	0,4	0,9	0,0	0,2
1991	0,9	0,6	1,1	6,0	2,2	0,2	3,5	1,6	2,5	1,4	2,1	0,0	0,4	0,9	0,0	0,2
1992	0,9	0,6	1,1	6,2	2,2	0,2	4,1	1,6	2,5	1,5	2,4	0,0	0,4	0,9	0,0	0,2
1993	1,0	0,6	1,1	8,6	2,5	1,0	4,2	1,6	2,4	1,8	2,0	2,1	0,3	1,0	0,0	0,2
1994	1,0	0,6	1,1	9,0	2,3	1,1	4,4	1,7	2,4	2,0	2,0	2,0	0,3	1,0	0,0	0,1
1995	1,0	0,6	1,2	8,7	2,1	1,0	4,5	1,9	2,4	1,9	1,8	2,0	0,3	1,2	0,0	0,6
1996	1,1	0,6	1,2	8,8	2,0	0,9	4,6	1,9	2,3	1,8	2,6	1,9	0,3	1,1	0,0	0,6
1997	1,1	0,6	1,3	8,8	2,1	0,9	4,6	1,9	2,1	1,9	2,8	1,9	0,3	1,1	0,0	0,7
1998	1,2	0,6	1,3	8,5	2,1	0,9	4,6	1,9	2,0	1,9	2,4	1,9	0,3	1,2	0,7	0,8
1999	1,2	0,6	1,2	8,5	2,1	0,9	4,5	1,8	1,9	1,9	2,1	1,8	0,3	1,2	0,5	0,7
2000	1,2	0,6	1,2	8,5	2,2	0,9	4,2	1,9	1,8	1,8	2,0	2,0	0,2	1,3	0,5	0,8
2001	1,2	0,6	1,2	8,8	2,3	1,0	4,3	1,9	1,9	1,8	1,8	2,0	0,2	1,3	0,3	0,8
2002	1,2	0,6	1,2	9,3	2,4	1,0	4,5	2,0	2,0	1,8	2,0	2,2	0,2	1,4	0,6	0,8
2003	1,3	0,6	1,3	9,4	2,5	1,0	4,6	2,2	2,1	1,8	2,0	2,2	0,2	1,5	1,0	0,8
2004	1,3	0,6	1,2	9,1	2,4	1,0	4,6	2,2	1,9	1,8	1,9	2,2	0,2	1,7	0,7	0,9
2005	1,3	0,6	3,0	9,0	2,3	1,0	4,7	2,3	2,0	1,8	1,9	2,2	0,2	1,7	0,7	0,7
2006	1,3	0,6	3,1	8,9	2,3	1,1	4,8	1,6	1,8	1,8	1,8	2,2	0,2	1,7	0,8	0,9
2007	1,2	0,5	3,0	8,8	2,3	1,1	4,8	1,6	2,1	1,8	1,7	2,1	0,2	1,8	0,7	0,8
2008	1,2	0,5	3,0	9,3	2,7	1,1	4,9	1,6	2,4	2,2	1,6	1,6	0,2	1,9	0,7	1,1
2009	1,2	0,6	3,2	10,2	2,9	1,3	5,6	1,9	2,8	2,7	1,7	1,7	0,2	2,0	0,8	1,4
2010	1,3	0,6	3,2	9,7	3,0	1,5	5,6	1,9	2,9	2,8	1,7	1,7	0,2	2,0	0,9	1,6
2011	1,2	0,5	3,1	9,4	3,0	1,4	5,6	1,9	2,9	3,0	1,8	1,8	0,2	2,1	1,0	4,2
2012	1,2	0,5	3,0	9,7	2,9	1,5	5,6	2,0	3,1	3,3	1,8	3,8	0,2	2,1	0,9	4,6
2013	1,2	0,5	3,1	9,7	2,9	1,5	5,7	2,2	3,4	3,4	2,0	3,2	0,2	2,3	0,8	6,1
2014	1,2	0,5	3,1	9,6	2,8	1,7	5,7	2,6	3,4	3,5	1,9	3,9	0,2	2,4	1,0	5,4
2015	1,2	0,5	3,1	9,5	2,9	1,7	6,0	2,5	3,1	3,4	1,8	3,9	0,2	2,5	1,0	5,7
2016	1,2	0,5	3,3	9,3	3,0	1,8	6,1	2,4	2,9	3,4	1,7	3,3	0,2	2,4	1,0	5,5
2017	1,1	0,5	3,1	9,2	2,8	1,8	6,0	2,4	2,7	3,3	1,6	3,4	0,2	2,4	0,9	5,2

Tablo 19: Diğer Servet Vergilerinin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı (%)

	Almanya	Avusturya	Belçika	Birleşik Krallık	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda	İrlanda	İspanya	İsveç	İtalya	Lüksemburg	Portekiz	Türkiye	Yunanistan
1970	3,7	2,6	14,2	2,8	1,9	2,2	2,0	2,4	2,1	6,0	1,4	4,9	5,5	4,0	3,8	8,9
1971	3,5	2,5	2,9	2,8	1,7	2,0	1,9	2,0	2,6	5,9	1,3	5,0	5,3	4,2	5,4	9,5
1972	3,2	2,3	2,9	3,3	2,1	2,0	2,0	1,8	3,2	6,0	1,2	5,2	6,1	4,3	4,5	10,0
1973	3,0	2,2	3,0	2,7	2,6	2,2	2,0	1,8	3,0	6,2	1,2	3,9	6,2	4,7	5,2	9,3
1974	2,8	2,0	2,8	1,9	2,1	2,2	1,9	1,8	2,9	6,6	1,0	3,5	5,2	4,2	5,4	8,4
1975	2,7	2,2	2,4	1,5	2,0	1,9	1,9	1,6	2,4	5,9	1,1	3,1	4,5	2,5	4,6	9,3
1976	2,8	2,2	2,6	1,5	2,0	3,0	1,7	1,7	1,9	5,6	1,0	3,2	4,7	1,6	5,7	9,0
1977	2,8	2,1	2,7	1,5	2,7	2,2	1,7	2,0	2,0	5,1	0,9	3,3	4,7	1,6	6,4	9,3
1978	2,6	2,2	2,8	1,5	2,8	2,1	1,7	2,2	2,1	4,9	0,8	3,5	4,6	1,5	5,5	9,2
1979	2,3	2,2	2,9	1,6	2,7	2,0	1,8	2,3	2,2	4,8	0,9	3,8	5,3	1,5	4,9	5,2
1980	2,2	2,1	2,5	1,4	2,5	1,9	1,8	2,1	1,8	4,4	0,9	3,7	5,1	1,4	4,5	4,3
1981	2,2	2,1	2,2	1,9	2,1	1,8	2,0	1,8	1,8	4,1	0,9	3,3	5,2	1,5	4,7	3,8
1982	2,2	2,0	2,0	1,4	1,8	2,0	1,9	1,6	1,5	4,1	1,0	3,0	5,3	1,5	4,5	3,5
1983	2,3	2,0	2,0	1,6	3,2	2,2	1,9	1,6	1,4	3,7	1,4	2,7	5,5	1,8	3,8	3,0
1984	2,2	1,9	2,0	1,4	2,2	2,4	2,3	1,7	1,3	3,6	1,3	2,9	5,3	1,7	3,8	2,4
1985	2,0	1,7	1,9	1,6	2,4	2,5	2,3	1,7	1,4	3,7	1,5	2,5	5,1	1,9	3,9	2,5
1986	2,0	1,7	2,1	1,9	2,8	2,6	2,6	1,9	1,4	3,4	1,8	2,8	5,6	1,8	3,3	2,6
1987	2,1	1,5	2,3	2,2	2,7	2,6	2,5	2,0	1,5	3,6	4,7	2,6	6,3	2,0	3,2	2,5
1988	2,1	1,9	2,5	2,0	2,3	3,1	2,7	1,9	1,5	4,0	2,1	2,5	7,3	1,9	2,8	2,9
1989	2,1	2,0	2,9	1,8	2,1	3,0	2,9	2,1	2,2	3,7	2,4	2,3	8,1	1,5	2,5	3,2
1990	2,4	2,1	2,8	1,5	1,9	2,3	2,9	2,0	2,1	4,1	2,3	2,3	8,0	1,8	2,3	4,4
1991	2,0	2,1	2,6	1,5	1,6	2,0	2,8	2,0	2,1	3,5	1,9	2,5	7,3	1,7	2,2	3,7
1992	1,8	2,1	2,7	1,2	1,9	1,9	3,6	2,0	1,8	3,3	1,2	3,5	7,7	1,4	2,0	4,3
1993	1,8	2,0	2,9	1,4	1,7	1,7	2,3	2,2	1,7	3,3	1,2	3,3	7,7	1,4	2,1	3,5
1994	1,8	0,9	2,9	1,4	1,6	1,4	2,4	2,5	2,0	3,7	1,2	3,4	7,3	1,4	8,1	3,4
1995	1,7	0,9	2,7	1,3	1,4	1,2	2,2	2,3	2,0	3,7	0,9	3,7	6,8	2,0	3,0	3,5
1996	1,9	0,8	2,9	1,5	1,4	1,3	2,1	2,7	2,4	3,6	1,0	3,5	7,3	1,8	1,8	20,9
1997	1,6	0,7	3,0	1,7	1,4	1,4	2,5	2,9	2,7	4,0	1,0	3,2	7,7	1,8	2,7	4,0
1998	1,2	0,7	3,4	2,0	1,7	1,5	2,5	3,1	3,1	4,2	1,2	2,9	8,4	2,1	2,8	4,0
1999	1,3	0,7	3,4	2,4	1,5	1,5	2,6	3,3	3,6	4,4	1,4	2,7	9,7	2,5	2,3	5,2
2000	1,1	0,8	3,5	3,0	1,1	1,5	2,6	3,4	3,9	4,6	1,4	2,7	10,4	2,4	2,7	5,3
2001	1,1	0,7	3,4	2,6	1,2	1,4	2,6	3,1	4,0	4,5	1,3	2,4	9,5	2,2	2,1	4,3
2002	1,1	0,7	3,2	2,6	1,3	1,4	2,5	3,3	3,5	4,9	1,2	3,0	7,8	2,3	2,3	3,6
2003	1,1	0,7	3,4	2,5	1,4	1,3	2,6	2,9	4,6	5,6	1,2	5,5	7,2	2,0	2,3	3,6
2004	1,2	0,7	4,0	2,8	1,4	1,5	2,8	3,0	5,0	6,1	1,3	3,9	7,6	1,8	2,4	3,3
2005	1,2	0,7	4,0	2,9	1,5	1,7	3,0	3,2	5,5	6,7	1,1	2,8	8,3	2,0	2,6	3,5
2006	1,2	0,8	4,2	3,5	1,6	1,4	3,0	3,1	6,9	7,1	1,2	2,9	9,1	2,1	2,8	4,5
2007	1,3	0,8	4,2	3,6	1,6	1,5	3,1	3,1	5,9	6,3	0,7	2,8	9,4	2,3	3,0	4,5
2008	1,2	0,7	4,0	2,5	1,6	1,4	2,7	2,7	3,8	5,0	0,7	2,6	7,2	1,8	2,9	4,4
2009	1,1	0,7	3,7	2,0	1,1	1,3	2,4	2,1	2,5	4,1	0,6	4,5	6,4	1,6	2,8	4,7
2010	1,1	0,7	4,1	2,3	1,2	1,2	2,7	2,0	2,4	3,8	0,7	3,1	6,9	1,5	3,1	3,6
2011	1,2	0,7	4,2	2,2	1,2	1,1	2,8	1,5	3,2	3,3	0,6	3,5	6,8	1,3	3,1	3,2
2012	1,3	0,8	4,3	2,2	1,0	1,3	2,9	1,1	3,3	3,2	0,6	2,4	6,8	1,2	3,3	3,0
2013	1,3	1,2	4,7	2,6	1,0	1,4	2,8	1,2	3,8	3,7	0,6	3,0	7,1	1,0	3,8	2,8
2014	1,4	0,9	4,8	3,1	0,9	1,3	2,9	1,2	4,2	3,9	0,6	2,8	7,6	1,2	3,9	2,6
2015	1,6	0,8	4,7	3,0	1,2	1,5	3,2	1,3	3,4	4,2	0,6	2,6	8,7	1,2	3,9	2,7
2016	1,7	0,8	4,7	3,3	1,1	1,5	3,2	1,5	3,2	4,2	0,7	3,2	9,1	1,3	3,8	2,7
2017	1,6	0,7	4,8	3,3	1,1	1,7	3,5	1,6	3,0	4,2	0,6	2,8	9,5	1,6	3,6	2,7

Tablo 20: Ekonomik Büyüme Oranı (%)

	Almanya	Avusturya	Belçika	Birleşik Krallık	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda	İrlanda	İspanya	İsviç	İtalya	Lüksemburg	Portekiz	Türkiye	Yunanistan
1971	2,3	4,6	3,4	2,9	2,5	2,2	4,4	3,0	2,5	3,7	0,3	1,3	1,7	7,6	3,0	7,4
1972	3,8	5,6	4,9	4,0	3,3	7,1	3,6	1,5	4,9	7,2	2,0	3,1	5,3	8,2	4,8	9,4
1973	4,5	4,3	5,8	6,3	3,5	6,4	5,5	4,9	3,1	6,8	3,8	6,4	7,1	11,2	0,7	7,6
1974	0,9	3,8	3,9	-2,5	-1,6	2,7	3,6	3,4	2,6	4,6	2,9	4,8	2,9	-0,3	3,0	-6,8
1975	-0,5	-0,1	-1,6	-1,5	-1,7	1,4	-1,4	-0,7	3,9	-0,5	2,2	-2,7	-7,6	-7,9	4,4	5,4
1976	5,4	4,8	5,5	2,9	5,7	0,0	3,9	3,9	-0,2	2,1	0,7	6,6	2,0	3,9	8,2	5,4
1977	3,5	5,0	0,5	2,5	1,6	0,0	3,0	1,3	6,8	1,6	-1,9	2,1	1,4	4,5	1,3	1,4
1978	3,1	-0,1	2,8	4,2	1,9	2,6	3,5	1,7	5,8	0,3	1,5	2,9	3,9	1,7	-0,6	5,9
1979	4,1	5,5	2,3	3,6	3,6	6,8	3,1	1,3	1,4	-0,8	3,6	5,7	2,1	4,5	-2,7	2,0
1980	1,2	1,7	4,1	-2,2	-0,6	5,1	1,1	2,4	2,1	1,1	1,5	3,2	0,5	3,5	-4,4	-0,3
1981	0,4	-0,4	-0,3	-0,8	-0,6	0,9	0,5	-1,5	2,1	-0,7	0,3	0,7	-0,8	0,8	2,3	-2,4
1982	-0,3	1,9	0,6	2,1	3,8	2,5	1,9	-1,7	1,2	0,7	1,2	0,4	1,1	1,5	1,0	-1,7
1983	1,8	3,1	0,3	4,2	2,7	2,5	0,7	1,7	-1,0	1,3	1,9	1,1	3,0	-0,6	2,4	-1,7
1984	3,2	0,1	2,5	2,1	4,2	2,7	1,0	2,7	3,6	1,4	4,1	3,2	6,1	-2,2	4,1	1,5
1985	2,6	2,5	1,6	3,9	4,0	3,1	1,1	2,1	2,7	1,9	2,0	2,8	2,6	2,6	1,7	2,1
1986	2,3	2,2	1,8	2,9	4,8	2,4	1,8	2,2	-0,5	2,9	2,4	2,9	9,5	4,1	4,6	0,2
1987	1,4	1,3	2,2	5,1	0,1	3,3	2,0	1,3	4,6	5,3	3,0	3,2	3,3	6,6	7,6	-2,6
1988	3,2	3,1	4,4	5,5	-0,1	4,9	4,1	2,8	5,6	4,9	2,1	4,1	7,5	7,8	0,4	3,9
1989	3,2	3,4	3,1	2,3	0,6	4,7	3,7	3,8	6,4	4,6	2,0	3,3	8,7	6,8	-1,5	3,3
1990	4,3	3,6	2,8	0,4	1,3	0,2	2,4	3,5	8,6	3,6	0,0	1,9	4,1	4,3	7,4	-0,7
1991	4,3	2,4	1,4	-1,4	1,1	-6,4	0,5	1,6	1,4	2,4	-1,8	1,4	7,2	4,7	-0,8	2,2
1992	1,3	1,0	1,1	0,1	1,6	-3,9	1,1	0,9	2,5	0,7	-1,7	0,8	0,4	1,1	4,3	0,0
1993	-1,5	-0,3	-1,3	2,3	-0,3	-1,2	-1,0	0,5	2,1	-1,2	-2,6	-0,9	2,7	-2,2	6,3	-2,1
1994	2,2	2,0	2,9	3,6	5,0	3,5	2,0	2,4	5,4	2,2	3,4	2,1	2,3	0,7	-6,9	1,5
1995	1,5	2,5	2,2	2,2	2,6	3,8	1,7	2,6	9,2	2,6	3,5	2,9	4,4	4,0	5,5	1,8
1996	0,6	2,3	1,4	2,3	2,3	3,3	1,0	3,1	7,1	2,2	1,4	1,3	0,2	3,1	5,4	2,4
1997	1,8	2,1	3,5	3,8	2,8	5,9	2,0	3,8	9,3	3,3	2,8	1,8	4,4	4,0	5,9	4,0
1998	2,1	3,4	1,8	2,9	1,9	5,1	3,2	3,9	6,9	3,9	4,2	1,6	4,7	4,3	1,6	3,3
1999	2,0	3,4	3,3	2,8	2,6	4,2	2,9	4,3	9,4	4,1	4,4	1,5	6,9	3,3	-4,8	2,7
2000	2,9	3,1	3,4	3,3	3,4	5,4	3,2	3,5	8,1	4,8	4,6	3,7	6,8	3,1	5,2	3,5
2001	1,6	1,0	0,5	2,2	0,5	2,3	1,2	1,4	4,2	3,5	1,3	1,7	1,4	1,2	-7,2	3,6
2002	-0,1	1,2	1,3	2,0	0,1	1,4	0,4	-0,5	4,5	1,2	1,7	0,0	2,7	0,2	5,0	3,5
2003	-0,7	0,3	0,4	2,9	0,1	1,8	0,1	-0,2	1,4	1,3	2,0	-0,4	0,4	-1,3	4,2	5,5
2004	1,3	2,1	3,2	1,8	2,4	3,6	2,0	1,7	4,8	1,6	3,9	0,8	2,2	1,6	8,3	4,8
2005	0,9	1,4	1,5	2,3	2,0	2,4	0,8	1,9	3,6	1,8	2,4	0,3	1,6	0,6	7,7	0,3
2006	3,9	2,8	1,8	1,8	3,6	3,7	1,7	3,4	2,8	2,5	4,1	1,6	3,6	1,4	5,8	5,3
2007	3,5	3,3	2,7	1,5	0,5	4,7	1,7	3,5	2,1	1,8	2,6	0,9	6,6	2,3	3,8	3,0
2008	1,4	1,2	0,0	-1,3	-1,1	0,3	-0,4	1,3	-6,0	-0,5	-1,3	-1,8	-3,0	0,1	-0,4	-0,6
2009	-5,3	-4,0	-3,0	-4,9	-5,4	-8,7	-3,4	-4,3	-5,5	-4,4	-6,0	-6,0	-6,1	-3,1	-6,0	-4,6
2010	4,3	1,7	1,8	0,9	1,4	2,5	1,5	0,9	1,3	-0,4	5,1	1,3	2,9	1,9	7,1	-5,6
2011	3,7	2,5	0,9	0,6	0,9	2,1	1,6	1,2	2,6	-1,4	1,9	0,2	0,2	-1,7	9,7	-9,0
2012	0,3	0,3	-0,4	0,8	-0,1	-1,9	-0,3	-1,4	-0,2	-3,0	-1,0	-3,3	-2,6	-3,6	3,5	-6,8
2013	0,2	-0,5	-0,3	1,4	0,5	-1,2	0,1	-0,5	1,4	-1,3	0,4	-2,2	1,0	-0,6	7,2	-2,5
2014	1,5	-0,1	0,9	2,3	1,1	-1,1	0,4	1,0	8,0	1,7	1,6	-0,1	3,3	1,4	4,0	1,4
2015	0,9	-0,1	0,9	1,9	1,4	0,0	0,6	2,5	24,1	3,5	3,3	0,8	0,3	2,0	3,7	0,0
2016	1,4	0,8	0,9	1,0	1,6	2,5	0,7	1,7	3,8	3,1	1,4	1,3	-0,2	2,2	1,8	0,2
2017	1,8	1,9	1,3	1,2	1,6	2,4	1,9	2,3	6,0	2,8	0,7	1,8	-0,6	3,0	6,1	1,7

EK 2: VERGİ İNCELEMESİNDE YARARLANILAN KAYNAKLAR

Vergi Kanunları

Almanya

1979-Katma Değer Vergisi Kanunu

Avusturya

1994-Katma Değer Vergisi Kanunu

Belçika

1969-Katma Değer Vergisi Kanunu

Birleşik Krallık

1994-Katma Değer Vergisi Kanunu

Fransa

2018-Genel Vergi Kanunu

İrlanda

1972-Katma Değer Vergisi Kanunu

İspanya

1992-Katma Değer Vergisi

Lüksemburg

2018-Katma Değer Vergisi Kanunu

Türkiye

1984-Katma Değer Vergisi Kanunu

2002-Özel Tüketim Vergisi Kanunu

Bakanlıklar, Gelir İdareleri ve Kamu Kurumları

Avusturya (2018) Maliye Bakanlığı: <https://www.bmf.gv.at/>

Almanya (2018) Maliye Bakanlığı:

<https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Home/home.html>

Belçika (2018) Federal Kamu Maliyesi Hizmetleri: <https://finances.belgium.be/fr>

Birleşik Krallık (2018) Hazine: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-treasury>

Birleşik Krallık (2018) Gelir ve Gümrük İdaresi:

<https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs>

Birleşik Krallık (2018) Ticaret ve Yatırım: <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-trade-investment>

Danimarka (2018) Vergilendirme Bakanlığı: <https://www.skm.dk/english>

Danimarka (2018) Vergi İdaresi:

https://skat.dk/skat.aspx?oid=3099velang=usveik_navn=footer_da

Finlandiya (2018) Maliye Bakanlığı: <https://vm.fi/en/frontpage>

Finlandiya (2018) Vergi İdaresi: <https://www.vero.fi/en/individuals/>

Fransa (2018) Ekonomi ve Maliye Bakanlığı: <https://www.economie.gouv.fr/>

Fransa (2018) Eylem ve Kamu Hesapları Bakanlığı: <https://www.impots.gouv.fr/portail/>

Hollanda (2018) Maliye Bakanlığı: <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-finance>

Hollanda (2018) Vergi İdaresi:

<https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontenten/belastingdienst/individuals/individuals>

İrlanda (2018) Maliye Bakanlığı: <https://www.finance.gov.ie/>

İrlanda (2018) Vergi ve Gümrük İdaresi: <https://www.revenue.ie/en/Home.aspx>

İspanya (2018) Maliye Bakanlığı: <http://www.hacienda.gob.es/en-GB/Paginas/Home.aspx>

İspanya (2018) Vergi İdaresi: <https://www.agenciatributaria.es/>

İsveç (2018) Vergi İdaresi:

<https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/inenglish.4.12815e4f14a62bc048f4edc.html>

İtalya (2018) Maliye Bakanlığı: http://www.mef.gov.it/en/index_en.html

İtalya (2018) Gelir İdaresi <https://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/english/>

Lüksemburg (2018) Maliye Bakanlığı: <https://mfin.gouvernement.lu/en.html>

Lüksemburg (2018) KDV: <http://www.aed.public.lu/index.php>

Lüksemburg (2018) Gümrük ve ÖTV: <https://douanes.public.lu/fr.html>

<http://www.aed.public.lu/index.php>

Portekiz (2018) Vergi ve Gümrük İdaresi: <http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>

Portekiz (2018) Küresel Ticaret ve Yatırım Ajansı:

<https://www.portugalglobal.pt/EN/Pages/Index.aspx>

Türkiye (2018) Maliye Bakanlığı: <http://www.abmaliye.gov.tr/Sayfalar/Ana.aspx>

Türkiye (2018) Gelir İdaresi Başkanlığı: <http://www.gib.gov.tr/>

Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Raporları

Deloitte (2018) Tax Guides and Highlites, Deloitte: <https://dits.deloitte.com/#TaxGuides>

Earnst and Young (2018) Tax Guide Archive, <https://www.ey.com/gl/en/services/tax/global-tax-guide-archive>

KPMG (2018) EU Country Profiles: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/regional-tax-centers/eu-tax-centre/eu-country-profiles.html>

Pricewaterhouse Coopers (2018) Worldwide Tax Summaries Online:

<http://taxsummaries.pwc.com/uk/taxsummaries/wwts.nsf/ID/PPAA-85RDKF>

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 29/06/2021

Tez Başlığı : VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ AVRUPA BİRLİĞİ İLE TÜRKİYE ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin, 28/06/2021 tarihinde şahsım/tez danışmamın tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezinin benzerlik oranı % 6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

29/06/2021
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: ORHAN ELÇİ

Öğrenci No: N10248790

Anabilim Dalı: MALİYE

Programı: MALİYE

Statüsü: Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

PROF. DR. NECMİDİN BAÇDADIOĞLU
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK 4: ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 21/05/2021

Tez Başlığı: VERGİ YAPISININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ: AVRUPA BİRLİĞİ İLE TÜRKİYE ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

21.05.2021

Adı Soyadı: ORHAN ELÇİ
Öğrenci No: N10248790
Anabilim Dalı: MALİYE
Programı: MALİYE
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

PROF. DR. NECMİDDİN BAĞDADIÖĞLU

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

